

Hogy főztem be cseresznyét?

Sipulusz válogatott humoreszkjei

Hogy főztem be cseresznyét?

Sipulusz válogatott humoreszkjei

Némelyek oly sokat írtak, hogy nehéz megtalálni műveikben a maradandót – mint a tűt a szénakazalban. Ez a fajta bőség zavara gátolja a 20. század elejének népszerű közéleti szereplőjét, Rákosi Viktort, azaz Sipuluszt is abban, hogy utat találjon a mai olvasóhoz. Rengeteget írt, jórészt olyasmit, amire már rég nincs kereslet. Legjobb történetei azonban örökzöldek, gyermekregénye pedig, a *bájos* (nincs rá jobb szó!) *Bobby és Csiba* egy szociálisan érzékeny* humorista mesterműve. (<http://mek.oszk.hu/17500/17518>)

Jókai és Mikszáth szellemesek, de nem humoristák, mondhatni túl jól írnak. Ágai Adolf, a Borsszem Jankó legendás alapítója zseniális lapszerkesztő és ötletgazda, prózája azonban nem állja ki az idő próbáját. Rákosi Viktornak azonban éppen akkora az íráskészsége, amekkorára szüksége van, és ha lehántjuk róla a 19. század végéről megörökölt, urambátyámos mentét, hétköznapi öltözékben áll előttünk Sipulusz, a józsefvárosi polgár, aki felfedezi magának a várost, a családját, a szomszédait, az Állatkertet... és felesége távirati utasítására cseresznyét kell befőznie télire. Ő volt az első *pesti* humorista (hamarabb kezdett írni a nála 12 évvel fiatalabb és persze sokoldalúbb Heltainál), de minden bizonnyal az első *józsefvárosi* humorista.

Jelen válogatás a Magyar Elektronikus Könyvtárban közreadott köteteken alapul. A szöveget átfésültük és óvatosan a mai helyesíráshoz közelítettük. Időutazásra invitáljuk az olvasót a 100 évvel ezelőtti Budapestre. Otthonosan fogja érezni magát.

Darvas László

2017

* Holott mint újságíró, mindvégig munkatársa volt saját testvérbátyjának, a konzervatív kormánypárti lapszerkesztőnek, Rákosi Jenőnek, résztvett a mindennapos ideológiai és közéleti szurkapisztkákban, és maga is parlamenti képviselőségig vitte. Testvérük volt még a színiiskolájáról nevezetes Rákosi Szidi is. És hogy el ne feledjük: a Magyar Labdarúgó Szövetség elnökét 1902-ben Rákosi Viktornak hívták...

Tartalom

A karakaszi tolvajok	4
Csontvázam története	8
Az én szerencsém	14
Le a hússal!	23
Az örökség	28
Mi történt a sarkon?	38
A kefe	42
Jobbadán Mihály Amerikában	47

Tavaszi séta az Állatkertben	55
Második sétám az Állatkertben	60
Az öntudatlan csörgőkígyó	64
Az én medvevadászatom	68
Az egérfogó	71

A koránkelés kára	75
Öt gyerek és négy barack	79
Hogy főztem be cseresznyét?	85
A három ismeretlen	89
Beszélgetések	93
Móricka napja	96
Mariska	100

A karakaszi tolvajok

Don Alvarez, a híres énekes óriási diadalokat aratott a karakaszi operában. Mindennap kifogták kocsija elől a lovakat. Ha lóvasútra ült, a közönség azonnal leszállt, kifogta a lovakat és húzta tovább a kocsit. Csak ha a villámos vasútra ült, akkor nem fogták ki előle a lovakat, még pedig két okból. Ezek egyikét megmondom: Karakaszban még nem volt villámos vasút.

Egy este, Fauszt második fölvonása után, egy sötét köpenyeges álarcos alak lépett be az öltöző szobájába, s egy szekrénnel betámasztotta maga után az ajtót.

– Kicsoda ön? – kérde a tenorista sápadtan.

– Azt nem mondom meg. Sőt arcomat sem fogja meglátni.

– Micsoda ön?

– Mit gondol?

– Titkos drámaíró.

– Nem.

– A Dob-utcai álarckölcsönző intézet ágense.

– Nem.

– Egy gégerepedt tenorista, aki el akar engem tenni láb alól.

– Uram, ön kevéssé ismeri az amerikai viszonyokat. Én az Első Általános Karakaszi Összeesküvők Betegségélyző Egyesületének elnöke vagyok.

– Mit akar?

Az idegen leült.

– Nagyon fontos dologban jöttem uraságodhoz. Ma Karakaszban ön a legnépszerűbb ember. Álljon összeesküvésünk élére, és tíz órákor ön lesz a karakaszi köztársaság elnöke.

– De hiszen katona kell oda, aki verekedni tud.

– Dehogyan kell katona. Első elnökünk egy ökörhajcsár volt, a másik egy lovászmester, a harmadik doktor, a huszonötödik kigyóbűvölő, a hetvenötödik ügyvéd, a századik patikus...

– Kérem, ne folytassa. Hány elnökük volt tulajdonképpen eddig?

– Valami háromezer a köztársaság fönnállása óta. Egy elnök átlag öt napig uralkodott. És ezek közül talán tíz halt meg természetes halállal... ami alatt az értendő, hogy a csatatéren... a többi fölakasztották, vízbe fojtották, kerékbe törték vagy lassú tűzön megsütötték.

– Kissé mozgalmas pálya.

– Az. De különben nem rossz.

– Mi fizetése van?

– Fizetés? Micsoda barbár országból jön az úr? Nálunk egyáltalán nincs fizetés, hanem körülbelül félhivatalosan meg van állapítva, hogy ki-ki mennyit lophat. Csak az elnök kivétel. Ő annyit lophat, amennyit akar.

– De vannak-e párthíveink?

– Most még többnyire börtönben vannak, de éjfélkor már ön kibocsáthatja őket. S ez annyival is inkább kötelességünk, mert helyet kell csinálnunk a most uralkodó párt számára.

– Hát azokat lecsukatjuk?

– Mind nem, de az elnököt, a minisztereket s az összes állami hivatalnokokat lakat alá kell raknunk... Ah, különben ez csak az általános tárgyalás... a részletes vita később kezdődik. Elfogadja-e vagy nem?

– S ha nem fogadom el?

– Arra is gondoltam.

Ezzel valami gömbölyű fekete tárgyat vett elő a zsebéből.

– Találja ki, mi ez?

– Retek?

– Próbáljon beleharapni.

– Vasból van?

– Igen és meg van töltve szingurittal.

– Mi az?

– Micsoda? Én, uram, csak annyit mondok, hogy a dinamit, ekrazit, melinit és nitroglicerin ehhez képest aludttej. Nézze, ha én ezt a retket leejtem, ez a színház kétezer emberrel semmivé lesz, s uraságod mélyen tisztelt porcikái szétoszlanak a világűrben, mint a buborék, s marad, mi volt, a pusztaság lég!

– De csak nem ejti le a retket?

– Ha elfogadja az elnökséget, nem.

– Persze, hogy elfogadom. Régi vágyam teljesül ezzel. De azt megengedi, hogy Fausztot végigénekeljem?

– Hogyne! Hisz az csak fokozza az ön népszerűségét. Isten önnel! A hátsó kapunál várjuk s a kocsiját egyenesen az elnöki palotába fogjuk húzni.

Ezzel az idegen eltávozott – és ott felejtette a szingurit-bombát.

Mikor tenoristánk ezt észrevette, a hideg verejték kezdett gyöngyözni róla. Mit csináljon? Az öltöző ajtaját nem lehetett bezárni, oda tehát mindenki bemehetett, és könnyen megtörténhetett volna a katasztrófa. Kezébe vette a félelmetes dolgot. Mi is lehet az a szingurit? A vízbe tegye? De hátha attól is elsül. Rettenetes ilyen veszedelemmel lenni egy szobában és játszani egy színházban.

Végre határozott. Zsebre fogja tenni a bombát és magával viszi a színpadra. Ez az egyetlen mód, hogy folytonos felügyelet alatt legyen és ne ártson senkinek.

Úgy tett.

Hanem örült izgatottság vett rajta erőt. A közönség dörgő tapsal fogadta, de ő kéknek, zöldnek és sárgának látta a világot, s az emberek fejfelé ültek a helyükön.

Próbált énekelni. De torkán akadt a hang. A karmester integetett, ő kitátotta a száját, akkorára, hogy egy viziló se különben, végre hanghoz jutott, s valami hallatlan üvöltés tört ki az isteni gégeből.

Özönvíz előtti állatok filharmóniai hangversenyén a vén basszista masztodonok hallathattak ilyen bőgést.

Mikor Afrika rengetegeiben az ugandai néger az éj csöndjében ilyen hangot hall, így szól a kedves nejéhez: az orángutáng veri a feleségét.

Don Alvarez halálsápadtan, ziháló mellel állt a színpadon. Fél keze a szívére, a másik a szingurit-bombán. A közönség boszorkánytáncot járt körülötte. Az intelligencia hangosan füttyörészni kezdte a kedveltebb spanyol népdalokat.

A függönyt leeresztették, a rendező bocsánatot és türelmet kért a nagyérdemű közönségtől és jelentette, hogy egy negyedóra múlva don Alvarez folytatni fogja az előadást.

Don Alvarez zokogva ült az öltözőjében. El sem merte árulni, hogy micsoda bomba van nála, hisz rögtön elfogták volna.

Egy negyedóra múlva egy óriási gikszerrel kezdte meg szereplését.

A hatás leírhatatlan. A színpad egy pillanat alatt tele lett narancssal, almával, krumplival, sörös üvegekkel, botokkal, hagymakoszorúkkal. Az előrelátó gazemberek a negyedórai szünet alatt jól fölszerelték magukat.

Emellett fütty, pisszegés, dobogás, ordítózás folyt a nézőtéren.

Don Alvarez vad kétségbeeséssel rohant ki a hátulsó kapun a színházból.

Valami hetven ember várta ott: az összeesküvők. Elöl az álarcos alak.

– Uram! – szólt az álarcos –, visszavonom az ajánlatot. Ön színleg beleegyezett, s aztán becstelenül kijátszott bennünket. Hirtelen lejáratta magát. Örüljön, hogy bosszút nem állunk. És most adja vissza a bombámat.

– A bombádat, gazember? – rikoltott a tenorista, s elszánt, vad idea kapta meg –, hát ne-sze, haljatok meg mindnyájan velem együtt!

S a szingurit-bombát teljes erővel a földhöz vágta. A bomba nagyot puffant és elgurult.

– Mi ez? – hebegte a tenorista, szemeit dörzsölve.

– Mit akar? – kérdé nyugodtan az álarcos –, az összeesküvők is csak lopásból élnek, s mivel egyebük nincs, *ellopták a bombagyártáshoz szükséges szinguritot.*

Ezzel fölvette a bombát és udvarias köszöntéssel távozott.

Csontvázam története

Talán borzalommal fogja önöket eltölteni, de én kénytelen vagyok megvallani, hogy... hogy is mondjam csak... rossz viszonyban vagyok a csontvázammal.

Ne értsenek félre. Nem egy idegen csontvázal, mely talán szobadisz gyanánt íróasztalom mellett áll. Ilyen szobadiszem nekem nincs. Nem vagyok szimbolista, hogy Makartcsokor helyett csontvázat alkalmazzak.

Hanem rossz viszonyban vagyok azzal a csontvázal, mely kitapogathatólag bőröm és húsom alatt tartózkodik. Rossz viszonyban vagyok önmagamnak egy jelentékeny részével, természetnek csontalkatrészeivel.

Példátlan eset ez a világtörténetben.

És ez annak köszönhető, hogy én nem nevezhetem magaménak a csontvázamat. A jó Isten segítségével, én, Majer Gáspár, meggazdagodtam. Magaménak nevezhetek két házat, egy villát, egy üres telket, egy feleséget és két gyermeket.

És a csontvázamat nem nevezhetem magaménak.

Borzasztó gondolat! Semmi fantasztikus, titokszerű nincs az egész történetben, igen egyszerű és természetes a magyarázata, de engem az örültek házába fog kergetni. Néha máris olyan kétes állapotban vagyok, hogy szeretném, bicskát ragadva, a húsomat lekaparni, s a rút, szibarita csontvázat kidobni az utcára.

De ez nem lehetséges. Nem szakíthatok vele. Együtt ringattak bölcsőnkben s együtt tesznek koporsónkba...

Azaz nem tesznek. Itt a bökkenő. Ez a katasztrófa.

De itt az ideje, hogy elmondjam.

Fiatalkoromban nagy nyomorba jutottam. A kereskedőpálya nem tudta megadni a mindennapi kenyeret, s odáig süllyedtem, hogy a Dunaparton tökmagot ebédeltem.

Egy orvosnövendék ezt meglátta s azt hitte, hogy a vagyonos osztályhoz tartozom, mert neki még tökmagra sem jutott. Társamul szegődött s kért, hogy hívjam meg ebédre. Mialatt a neki átnyújtott nyolc tökmagot elfogyasztotta, életrajzi adataimat kérdezte.

Gyomrom hatalmasat kordult. Ő mindent megértett. Melegen és részvétellel megszorította a kezemet. Azután így szólt:

- Minden rokonszenvem mellett kénytelen vagyok önt ügyefogyott embernek minősíteni.
- Miért?
- Mert ezzel a testalkattal ön fényesen megkereshetné a kenyerét.
- Igen? Portásnak már akartak szerződtetni, de aztán nagyon magasnak találtak.
- Milyen magas?
- Hat láb és öt hüvelyk.
- Három hüvelykkel magasabb, mint az ősbudavári óriás.
- De az szerecsen volt.
- Azt hiszi? Nem mind szerecsen, a mi fekete... Csak egy skatulya suvikszra volna szüksége s két kézzel kapna uraságodon minden cirkusz.

– Igaz. De először nincs pénzünk suvikszra, másodszor nincs Pesten cirkusz.

Az orvosnövendék a fejére csapott.

– Ösmeri Lenhossék tanárt, az anatómiai múzeum igazgatóját?

– Nem.

– Fényes ötlet, óriási ötlet, hat láb öt hüvelyk magas ötlet!

– Micsoda?

– Ád az ötlet jövedelméből tíz percentet?

– Szívesen.

– Akkor gyerünk Lenhossékhez.

Tudják, mi volt az ötlet? Eladtuk az anatómiai múzeumnak a csontvázamat kétszáz forintért! Szállítandó halálom után. Lenhossék nagyon megörült a csontvázamnak, egyrészt ritka nagysága, másrészt amiatt, mert – a professzor szerint – a bal kulcscsontomat a jobb oldalamon viseltem. Képzeltető, hogy én még jobban megörültem a pénznek. Mit törődtem azzal, hogy mi történik halálom után a csontvázammal? Hálát adtam az Istennek, hogy olyan nagyra növesztett s azonkívül a bal kulcscsontomat a jobb oldalamba helyezte át.

Mikor az ötletes orvosnövendékkal elmentünk, hogy egy kocsmában jóllakjunk, különös dolog történt. A második emeletről leesett Evans, a híres zsoké, egyenesen rá az én barátomra. Evans elájult, a barátomat azonban agyonütötte. Mikor a zsoké magához tért, s megtudta, mi történt, így szólt:

– Van itt valaki e boldogtalan ifjú családjából?

Jelentkeztem.

– Uram – szólott ő, s megfogta a kezemet – ez az úr megmentette az életemet. Némi csekély viszonzásul mondok önnek egy titkos istálló-tippet. Tegye meg a holnapi lóversenyen *Mákvirág*ot az egész vagyonával.

Másnap megtettem *Mákvirág*ot kétszáz forinttal s kaptam rá hatezer forintot.

Harmadnap beléptem egy budai kocsmába társnak s ekkor elkezdtem gazdagodni.

Kocsmánk titka ez volt: mi paprikásabban adtuk az ételeket, mint más kocsmárosok, a mi vendégeink tehát jobban megszomjaztak, vagyis többet ittak.

Múltak az évek, az anatómiai múzeumról régen megfeledkeztem s csontvázam boldog tulajdonosának éreztem magamat.

Vettem a Kerepesi úti temetőben egy családi sírboltot, oda elhozattam vidéken nyugvó szüleimet, testvéreimet, s gyakran nézegettem kedvteléssel a főfülkét, melyben egyszer kihűlt hamvaim fognak egyebet mit sem tenni, csak pihenni, csak pihenni...

A sírbolt homlokzatán aranyos betűkkel ékeskedett *A Majer-család* fölirat. Micsoda temetés lesz itt!

...Ha költő volnék, azt mondanám, hogy ekkor csapott le a derült égből a villám. De mint kocsmárosnak, kötelességem kijelenteni, hogy nem a villám volt az, hanem egy levél.

Az anatómiai múzeum levele.

Lenhossék, a nagy professzor meghalt, és utódja rendezte az anatómiai múzeum levéltárát. Ott ráakadt az én szerződésekre, melyben a csontvázamat eladtam, s e leletnek következménye volt a következő hivatalos levél:

T. c.

Van szerencsém önt figyelmeztetni, hogy az irattárunkban levő szerződés szerint ön netáni szíves elhúnyása esetén becses csontvázát köteles múzeumunk rendelkezésére bocsátani. (Aláírva:)

Kszrmptvski,

az anatómiai múzeum igazgatója

Micsoda botrány lesz ebből! Képzeljék el, hogy Majer Gáspár háziúr, iskolaszéki tag, volt kerületi elöljáró, a *Méh* című önsegítő szövetkezet igazgatója, a Gyermekkert elnöke meghal, koporsójánál megjelenik a közrészvét, Morzsányi Károly és Erlich G. Gusztáv vezeté-

se alatt, az özvegyem részvétlevelet kap Márkus főpolgármestertől és Halmos polgármestertől – és e nagyszabású gyászpompa közepett megjelenik házam előtt egy zöld kocsi, kéksipkás szolgálkkal, fölpakkolnak, elvisznek az anatómiai múzeumba, kiszáritanak, preparálnak, vasdoronggal föltámasztanak, s ott fogok állani a csodaállatok közt, az utókor okulására.

A főfülke pedig üres lesz. S még a halottasnap i koszorút sem tudják hová elhelyezni.

Irtóztató!

A mint egy kissé magamhoz tértem, elmentem *Kszrmpvtvski* úrhoz, akiről először is megtudtam, hogy Kovácsynak hívják. (Hogy meri ő *Kszrmpvtvskinek* írni magát? Micsoda tempó ez?) Kedélyesen kezdtem vele. Elmondtam neki, hogy milyen előkelő polgára vagyok a fővárosnak s micsoda megszégyenítés volna egész családomra nézve, ha az anatómiai múzeum temetne el.

A tudós hidegen a szemem közé nézett.

– Ön téved. Ez dicsőség önnek. Neve a tudományban fönn fog maradni.

– De nem akarom, hogy fönmaradjon.

– Ebbe önnek többé semmi beleszólása sincs.

– Igazgató úr, adja vissza a szerződést. Ösmeri a közmondást: *Csontváz, ha leszakad lesz más!*

– De ilyen nem lesz! Ne feledje el, hogy ön a század átlagos embermagasságát tíz centiméterrel múlja felül s – a mi a fő, hisz benne van a szerződésben – a bal kulcscsontja a jobb oldalán van. Hisz ön egy anatómiai csoda, ön múzeumunk primadonnája, csillaga, slágere lesz.

– Igazgató úr, én nem riadok vissza anyagi áldozatoktól, csakhogy megválthassam magamat...

Az igazgató dühbe jött.

– Minek néz ön bennünket? Mi nem kufárkodunk a tudomány szentelt csarnokaiban... egy millióért nem adnók önt oda... Különben is, önnek már neve is van a tudós világban. Ön a *Skeleton Lenhossekiánium*... önről még Lenhossék két cikket írt a berlini *Klinische Blätter*-ben. A tudós világ figyelme föl van keltve, már türelmetlenül várják önt... S ha ön szolid üzletember volna, az elvállalt megrendelést már régen effektuálta volna...

Ez már mégis szemtelenség! Még ő mer figyelmeztetni, a csontrabló, hogy szíveskedjem meghalni... Fölemelkedtem, fejembe vágtam a kalapomat s így ordítottam:

– Nohát majd én megmutatom, hogy nem esznek az én csontvázamból... Kivándorlok, elégettetem magamat, vagy levegőbe röpítem a múzeumot, de engem meg nem kapnak...

Távoztam és úgy bevágtam az ajtót, hogy – mint másnap a lapokban olvastam – az anatómiai múzeum és a szomszédos klinika összes órái megálltak s a *Természettudományi Közlemény* két hónap múlva mint földrengést tárgyalta az esetet.

... Összes fenyegetéseim közül a fölrobbanás tetszett legplauzibilisebbnek. Elmentem tehát Polonyi Gézához* s fölkerem őt, hogy pörölje vissza csontvázamat.

Polonyinak nagyon tetszett az eset és szokott vehemenciájával fogott hozzá. Először is a képviselőházban hevesen megtámadta a múzeumot. Tagadta célját és létjogosultságát. Szédelgésnek nevezte az intézményt és szélhámosnak a direktort... Közbe azt a tanácsot adta nekem, hogy menjek Bécsbe és operáltassam meg magamat: helyeztessem vissza a bal kulcscsontomat a bal oldalamra.

Ez meg is történt. Az operáció fényesen sikerült. És ekkor Polonyi azt allegálta, hogy nem én vagyok az a csontváz, akiről a szerződés szól, mert az én kulcscsontjaim teljesen rendben vannak, amire nézve fölajánlotta az orvosszakértői szemlét.

Két nap múlva fölkeres Polonyi.

– Baj van!

– Micsoda?

– Az anatómiai intézet megtudta az operációt.

– S aztán?

– Bepörölte önt.

– Mi címen?

– *Idegen vagyongrónálása* címen, azt állítván, hogy a csontváz az övé, azon változtatni nem volt joga.

– És most?

– Az a legjobb, hogy pörük vitelére engem kértek föl, a múltkori képviselőházi kirohanásom hatása alatt.

– S ön elfogadta?

– Nem, de ajánlottam nekik Laska Péter belvárosi ügyvéd barátomat.

* Azidőtájt igazságügyminiszter, Rákosi Viktor képviselőtársa.

– S aztán?

– Laska megvizsgálta az ön által aláírt szerződést, s szakértővel konstatáltatta, hogy a papiros tíz év alatt el fog porladni.

– Tehát?

– A mi föladatunk tehát az, hogy a pört tíz évig vigyük, akkorra a szerződés elenyészik s az ön csontváza szabad. Szóval az egész pör gyerekjáték.

*

Másnap elmentem Kovácsyhoz s elmondtam neki az ügyvédek tervét. Erre az irattárba rohant és kétszáz forintért visszaadta a szerződést. Kibékültünk.

...Boldog vagyok...

Csak attól remegek, hogy Polonyi most engem fog szédelgőnek nevezni.

Az én szerencsém

I.

A színházban ültem, a hetedik sorban. Az első felvonás végén egy kopasz úr, kinek ragyogó koponyája vakítóan verte vissza a villámos lángok sugarait, föláll és a közönséget kezdi nézegetni.

A szeme azonnal megakadt rajtam. Merőn, fürkészőleg, gondolkodva nézett rám.

Ki lehet ez? Mit akar? Talán én vagyok az, a ki évekkkel ezelőtt őt pofonütöttem és most végre rám akadt?

De hisz én nem ütöttem senkit pofon! Mindegy: ha ő annak tart, azért a botrányt nem lehet elhárítani. Eszembe jutott családi címerem körirata: *Csülökre magyar!* S elhatároztam, hogy meg fogja bánni, ha összetűz velem.

A második felvonás elkezdődvén, az az úr leült, s a villámos lángok említett sugarai egyelőre mással szórakoztak.

A második felvonás után kisiettem az előcsarnokba. Láttam, hogy a kopasz úr is kijön. Hátamat a falnak vetettem, s úgy vártam őt.

Egyenesen felém tartott. De arca oly nyájas, barátságos, mosolygó volt, hogy ököltre szorított kezeim önkénytelenül is kiengedtek.

– Van szerencsém magamat bemutatni, – kezdé –, én Tornyay vagyok. Tornyay Gerzson. Nem Kallivoda úrhoz van szerencsém?

– Nem.

– Csudálom. Rendkívül hasonlít hozzá. Bámulatos hasonlatosság.

– Mi tetszik?

– Ugyanaz az orr, ugyanazok a szemek, mondhatnám savószínű szemek. Hát kicsoda uraságod?

– Párvay Jusztin tanárjelölt vagyok.

– Tanárjelölt? Bravó! Gazdag ember az úr?

– Nem vagyok gazdag.

– Bravó! Hajlandó a fiam tanítását elfogadni?

– Hajlandó vagyok, illő föltételek mellett.

– Lakás, koszt, fizetés... Hja igaz! Tud zongorázni?

- Nem tudok.
- Bravó, bravisszimó! Hát hegedülni?
- Szégyenkezve vallom be, hogy azt sem tudok.
- Hisz ön nagyszerű ember! Talán bizony még táncolni sem tud?

Lesütöttem szemeimet s alig hallhatólag rebegém:

– Fájdalom, semmit sem tudok abból, a mi a fiatal embereket a társaságban kedvelté teheti.

Tornyay úr, aki örömeiben majd megpukkadt, erőteljesen megveregette a vállamat.

– No, de egyet valljon be – szólt végre –, énekhangja csak van? Bariton, mi?

Erre már egészen oda voltam.

– Hagyja el, Tornyay úr, ne csufolódjék a szegény emberrel. Olyan hangom van, mint egy gyöngytyúknak.

Erre a kijelentésekre Tornyay úr egyszerűen a nyakamba borult és össze-vissza csókolt.

Eltaszítottam.

– Uram, ezt a gúnyolódást kikérem magamnak. Ostoba és tudatlan nem vagyok...

– Bocsásson meg, Párvay ur, ön teljesen félreért engem. Boldog vagyok, hogy a véletlen önnel megismerttetett. Állását holnap elfoglalhatja, itt a címem. Ad a fiúnak két órát naponkint, a nap többi részében szabad. Jőjjön föl délelőtt tizenegy órakor... És most gyerünk vissza a színházba...

II.

Egy szót sem értettem az egész jelenetből, de a cím ott volt a zsebemben, hát másnap délelőtt fölmentem Tornyayhoz.

Mikor a kapu alá befordultam, egy eleven szemű, tizenegy-tizenkét éves, csinos fiúcska megfog és így szól hozzám:

- Bácsi, maga az új tanító minálunk?
- Kicsoda maga?
- Tornyay Oszkár, a papa fia, a második házasságából.

(Ez a gyerek alaposan van informálva.)

- Én vagyok, fiacskám.
- Magára vártam. Kérem, ne menjen most föl.
- Miért?

– A papa meg a mama nagyon veszekednek.

– Min?

– Magán.

– Énrajtam? – kérdém elhülve.

– Persze. A mama azt állítja, hogy a nevelőt neki kell fölfogadni, nem pedig a papának, mert a tanításra úgyis ő ügyel föl, nem pedig a papa, a ki klubba meg kávéházba jár.

No, ez ugyan kellemes hír; az asszony ellenséges indulattal van irántam, azt már látom. Vajjon csinos-e?

Kezeinél fogtam Oszkár úrfit és fölfelé haladtunk. Mikor az első emeletre értünk, a gyerekek megszólalt:

– Bácsi! Nem haragszik meg rám, ha valamit mondok?

– Dehogy haragszom, csak igazat mondjon, az a fődolog.

– No, ez igaz dolog.

– Akkor ki vele!

– Csak azt akartam mondani, hogy sohasem volt még ilyen csúnya nevelőm, mint maga.

Zavartan mosolyogtam e szemtelenségen. És még én bíztattam rá egy abszolút becsű aranyigazsággal! Szerencsére Oszkár becsöngetett egy ajtón s én félbehagytam megtorlási gondolataimat.

Tornyay úr az előszobáig elém jött s rendkívül barátságosan fogadott. Azonnal be is vezetett a dolgozószobájába, hol egy magas, nyulánk, harminc-harmincöt éves szép asszony s két fiatal leány várt.

– Párvay Jusztin, az új nevelő... nőm... leányaim...

– Az első házasságából – tette hozzá Oszkár, amivel azt nyerte, hogy apja kikergette a szobából.

Az asszony villámló szemekkel mért végig, a leányok fagyos pukellit csináltak. Azonnal láttam, hogy nagyon rossz benyomást tettem rájuk. Tornyay úr ellenben megelégedetten dörzsölte a kezét.

– Ön otthonosan fogja magát itt érezni, édes Párvay – kezdte a házigazda –, mi a nevelőt családunk tagjának szoktuk tekinteni.

Az asszony és a leányok felháborodottan néztek össze: minő ellenségeskedéssel állok itt szemben!

– A leányok kedvéért nagy társaság jár hozzánk és sok mulatság van nálunk – szólta az asszony –, tud zongorázni?

– Sajnálatomra, nem tudok, asszonyom – feleltem remegve.

– Miféle hangszeret kezel általában? – folytatta a büszke asszony jéghidegen.

Hamarjában nem tudtam felelni. Édes Istenem! annyi hangszer van a világon! De azért egypár másodpercnyi idő elég volt arra (hja, a gyors áttekintés az Isten adománya), hogy azt feleljem:

– Semmiféle hangszeret, nagyságos asszonyom.

Pokoli mosolyt láttam végigvonulni Tornyay úr arcán. Keserű tapasztalatai lehettek eddig az összes hangszereken játszó nevelőkkel.

– Megjegyzem, édesem – szólta végre a háziúr –, hogy Párvay úrnak az összes egyetemi tanároktól kitűnő ajánlatai vannak, s egyike hazánk legelső tanerőinek. Párisban is járt egyetemre...

– Akkor hát legalább franciául tud – szólta bele az asszony.

Mit csináljak? A gazdámat nem hazudtolhatom meg, de másrészt meg franciául sem tudok.

Ah, egy mentő eszme.

– Kitűnően tudtam franciául, de egy baleset következtében teljesen elfelejtettem.

– Mit beszél? Baleset?

– Igenis, leestem a ló...

– A lóról? – szóltak közbe a leányok. (Úgy látszik, ez egy kicsit érdekessé tett volna előttük.)

– Nem – mondám szokott buta őszinteséggel –, a lóvasútról.

– Elég! – kiáltott az asszony –, eltávozhatik, nevelő úr.

Úgy látszik, a pohár megtelt; csak a lóvasút kellett bele, hogy kicsorduljon.

III.

Szobámba érve, ott találtam Oszkárt, a kit kihallgattam, hogy be legyen avatva a ház dolgaiba.

– Sok nevelője volt már?

– Roppant sok.

– Miért nem tudott egyik sem megmaradni?

– A papának nem tetszettek. Az egyik szépen zongorázott, azt lefoglalta a mama, hogy az énekét kísérje; a másik gyönyörűen hegedült, ez mindig koncertezett a mamával meg a leányokkal; a harmadikról azt mondta a papa, hogy firtli; a negyedikről, hogy krakéler, mert egyszer párbajsegéd volt. Végre azt mondta a papa, hogy majd szerez ő egy nevelőt. És szerezte magát...

Lehorgasztottam a fejemet. Mindent megértettem. Egy csúnya, kellemetlen, ügyetlen, tudatlan, társaságba nem járó szeplős fiúra volt szükség, s első látásra engem szemelt ki.

– Vegye elő a latin nyelvtant, Oszkár.

No, majd meglátjuk, mi lesz a dologból.

IV.

Mit csináljon az ember, ha csúnya? Igyekezék bebizonyítani, hogy van annyi belbecse, mint a legszebb embernek.

Említettem, hogy Tornaynak második felesége és első házasságából maradt két leánya milyen ellenszenvvel fogadtak.

Ezt az ellenszenvet azután sem titkolták.

Egyszer ebéd alkalmával kenyérdarabokat villára szúrva, elkezdtem a tányéromon maradt szaftot mártogatni.

– Vegyen még húst, ha éhes – szólt az asszony.

– Köszönöm, nagyságos asszony, jobban szeretek mártogatni.

– Hát akkor majd ebéd után a szobájába küldöm a pecsenyés tálát, mert nem szeretem, ha az asztalomnál ilyen parasztos szokások harapóznak el.

A frissen mártott kenyérfalat kifordult a számból, annyira elszégyeltem magamat. Természetesen nem feleltem semmit. Asszonyokkal szemben mindig hideg nyugalommal kell viselkednünk. Ezzel imponálunk nekik legjobban.

Más alkalommal – új fehér selyemnyakkendő tévén föl – jónak láttam a szalvétát a nyakamba kötni, hogy a drága jószágot le ne csöpögtessem.

– Mely vidékre való? – kérde az asszony.

– Biharmegyébe.

– Régóta van Pesten?

– Két év óta.

– No, akkor nem csodálom.

– Mit, kérem alássan?

– Hogy a szalvétát a nyakába köti és nem a hátára.

Oly sebesen kaptam le a szalvétát, hogy egy pohár vörös bort feldöntöttem vele. A leányok majd megpukkadtak nevettükben. Tornyay ur biztató pillantásokat vetett felém. Összeszorítottam a fogamat és mozdulatlanul néztem, a vörös bor hogyan csöpög a pepita nadrágomra...

Egyszer vendégek voltak s nekem nem lévén fekete kabátom, azt mondtam... Mit mondhat az ember, ha nincs fekete kabátja?... Azt mondtam Tornyaynak, hogy a fejem fáj és nem ebédelek. Tanítványomat, a kis Oszkárt azonban elküldtem a konyhába, azzal az üzenettel, hogy küldjenek a szobámba egy kis harapnivalót.

Ezt azonban megtudta Tornyay s fölkeresett a szobámban:

– Hát maga éhes?

– Az vagyok.

– Miért nem jön velünk ebédelni?

– Mert nincs fekete kabátom.

– Ha csak ez kell!

Ezzel Tornyay elment, s pár perc múlva a szobaleány egy újdonszerű fekete kabátot hozott be az úr ruhatárából. Ez már más. Igaz, hogy a kabát egy kicsit bő volt s az ujját bátran fölgyűrhettem volna egy arasznyira, de bíztam abban, hogy az ebédlő sötét, és nem veszik észre a családfő kabátját.

Én boldogtalan! Nem számoltam azzal a körülménnyel, hogy a vendégek kedvéért meggyújtják majd a villámos csillárt.

Egy fényben ragyogott az ebédlő, s az üvegneműek vakítóan sziporkáztak az asztalon. (Bocsánat, nem folytatom, a leírás nem az én mesterségem.)

Belépésemkor a szép háziasszony azonnal kíváncsian rám szegezte tekintetét, s pokoli mosoly vonult végig az arcán. Ugyanígy fogadtak a leányok is. Alig tudtam a székemig botorkálni zavaromban.

Amint az első kanál levessel a szám felé közelítettem, megszólalt a szép asszony:

– Nevelő úr, megengedem, hogy a szalvétát a nyakába kösse.

– Kérem, nagyságos asszonyom... nem értem...

– Mit nem ért?

– Mit méltóztatik gondolni a szalvétával?

– Azt, hogy kösse a nyakába.

– Miért, ha szabad tudnom?

– Hogy abban a szép kabátban kár ne essék.

Fájdalmas, mint egy haldokló őzike, olyan fájdalmas tekintetet vetettem Tornyayra, aki bűnösnek érezhette magát, mert zavartan lesütötte a szemeit.

– Majd vigyázni fogok – hebegém.

Pár másodpercig csend volt. A pecsenyéig nem történt semmi. Ekkor az történt, hogy a szobaleány a kabátomat... a kabátját... eh... a kabátunkat leöntötte zsírral.

Tornyay úr dühösen fölugrott.

– Ostoba! Hát nem tudsz jobban vigyázni?

Odarohant hozzám és figyelmesen megnézte a leöntés helyét.

– De édesem – hallatszott megint az asszony impertinens hangja –, miért jössz úgy tűzbe a nevelő úr kabátja miatt? Remélem, nem vetted bele a szerződésébe, hogy a folttisztítás költségeit te fogod viselni?

Tornyay úr visszasompolygott a helyére, én meg elátkoztam az ostoba percet, melyben a kabátot elfogadtam.

Nem volt még vége a tortúrának. A kisasszonyok nyilai még hátra voltak.

Hirtelen Emma e szókkal fordult hozzám:

– Különben ma a nevelő úr olyan ismerősnek tetszik előttem.

Amire Margit, a másik, belevágott:

– Nekem is vannak pillanataim, a mikor majdnem rokonomnak vagyok hajlandó őt tekinteni.

– Mi lehet az oka?...

– A kabát, a kabát, a kabát... (Ezt Oszkár gyerek harsogta, a szemtelen.)

Majd megfulladtam, ami nem gátolt meg, hogy három körtét meg ne egyem.

Szobámba érve, a divánra roskadtam. Nem sokára fölkeresett Tornyay.

– Bátorság, Párvey ur, bátorság – mondá –, sokat kellett önnek ma kiállania, de azt hiszem, ez volt az asszonyok utolsó rohama. Remélem, nem engedi magát kitérni?

Megígértem neki, hogy nem engedem. Sokáig ültem egy helyben, gondolatokba és a divánba süllyedve. Mikor beállt a sötétség, nem gyújtottam gyertyát, hanem elkezdtem fü-

työlni. Ez szokott az egyetlen vigaszom és szórakozásom lenni. Az igaz, hogy nagyon szépen, megindítóan, fülbemászóan tudok fütyölni.

V.

Jó egy hétig teljes fegyverszünet volt. Nem foglalkozott velem senki, és én boldog voltam.

Egy hét múlva ebéd alatt a szép asszony így szólt a szobalányhoz:

– Kínáld meg rétesel a nevelő urat.

Fölhorkantam, körülnéztem, várva a támadást. De mindenki komoly volt és nem láttam egy oldalról sem a szemek maliciózus villogását. Kissé megnyugodtam, és vettem a rétesből.

– Szereti az almás rétest, nevelő úr? – folytatta ő nagysága.

– Nagyon szeretem – feleltem elérzékenyülve.

Másnap is almás rétes volt. És a következő héten kétszer volt almásrétes. Lelkesen és nagyokat ettem belőle.

Egyéb följegyezni valóm nincs erről a hétről.

Azután jött megint egy hét, melynek egyik ebédjén ő nagysága így szólt:

– Nagyon káprázik a szemem. Nevelő úr, legyen szíves ebéd után bejönni a szobámba és a ma jött új regényt fölolvasni.

A hetedik mennyországban úsztam. Hála Isten, megszoktak, elfogadtak, belém nyugodtak... Sugárzó szemekkel néztem Tornay úrra, a ki sötéten a tányérjára szegezte tekintetét. Béketúrémnek mégis megvan a jutalma.

...Az este Tornay úr a szobámba jött és hosszan beszélgetett arról, hogy a történelem tanúsága szerint a csúnya emberek milyen varázshatást gyakorolnak az asszonyokra. Ha jól emlékszem, Scarron abbét, Mirabeaut, Rabelaist és Beöthy Algernont hozta föl.

Én hálálkodtam neki, hogy e kedves házhoz hozott, mire ő sötéten, mint egy novemberi éj, távozott.

Egy napon Tornayné így szólt hozzám:

– Ön fütyölt az este olyan szépen?

– Én – mondám repeső szívvel. Végre föl vagyok fedezve.

– Ugyan, kérem, nem fütyölne egy kicsit? – folytató.

– Szívesen, ha parancsolja.

Odaálltam a zongorához és mély érzéssel füttyölni kezdtem. A *Füttyölj fecskémet* füttyöltem... akarom mondani a *Repülj fecskémet* füttyöltem, cifrán, rezegve, de gyönyörűen. A szép asszony a zongorára könyökölt, és észbontóan nézett a szemem közé... oda voltam.

Mikor az áriát befejeztem, lassú léptekkel odajött hozzám, és édesen ezt suttozta, miközben megrázta a kezemet:

– Köszönöm.

Elrohantam, szobámba rejteni izgatottságomat.

Tíz perc múlva ott volt Tornyay.

– Ön megcsalt – szólt komoran, mint egy decemberi reggel.

– Óh, kérem...

– Ön megcsalt.

– De kérem...

– Ön megcsalt – dörmögé harmadszor –, azt mondta, hogy nem tud semmit, pedig tud *füttyölni!* Nyomorult!

– De kérem...

– Itt van háromhónapi végkielégítés. Azonnal kotródjék.

A háromhónapi végkielégítést köszönettel eltettem, és azzal az édes tudattal pakkoltam, hogy Tornyay félti tőlem a feleségét! Minő diadal!

Aközben bejött Oszkár, a tanítványom, búcsúzni.

– Oszkár, mondja meg az édes mamának, hogy a kezét csókolom, s a házukban töltött időt életem legszebb napjai gyanánt fogom megemlegetni.

Oszkár elpityeredett.

– Milyen jó a nevelő úr... pedig a mama...

– Mit a mama?

– A mama csak az imént mondta a Málcsi szobalánynak: „No, Málcsi, ma kiugrattuk innen ezt a szeplős majmot.”

Le a hússal!

Áldom az istenemet, hogy ebbe a kis külvárosi házba jutottam lakónak. Pedig, hogy oda bejutottam, csakis a véletlennek köszönhetem.

Egy napon egy kis kocsmában ebédeltem. Velem szemben ült egy jól öltözködött öreg úr, aki, mikor én letelepedtem, uborkasalátát evett magában és a levét kenyérdarabokkal úgy mártogatta ki, mintha pecsenyelé lett volna.

Először is rendeltem karfiol-levest, utána spenótot hús nélkül, azután még egy spenótot hús nélkül, majd sajtot, amire fölhajtottam egy pohár vizet. Mit csináljak? Nem volt pénzem rá, hogy húst egyem.

Ekkor vettem csak észre, hogy az uborkasalátás úr élénk figyelemmel kíséri kisdéd lakomámat. Mikor befejeztem, rám szólt:

– Uraságod vegetáriánus?

– Az vagyok.

(Mit mondjak? Röstellem bevallani neki a szegénységemet.)

– Miért az?

(Ha volnék, se tudnám neki megokolni, hát még így, hogy nem vagyok az.)

– Nem tudok olyasmit enni, a mihez csak egy élőlény elpusztítása útján lehet jutni – mondám végre rövid, de velős gondolkozás után.

– Bravó, fiatal ember. És miért nem iszik bort?

– Nem nyúlok olyan italhoz, mely alkalmas az emberi gonosz szenvedélyek fölébresztésére.

– Nagyon helyes. Maga derék fiú. Mi a foglalkozása?

– Városi tisztviselő vagyok az adóhivatalban.

– Van lakása?

– Van.

– Nem óhajt onnan kihurcolkodni?

– Miért kérdi?

– Mert az én házamban egy kis szoba, konyha potom pénzért kiadó egy jóerkölcsű fiatal-ember számára.

– Mit ért a jó erkölcs alatt? Különbejáratot a lépcsőházból?

Megdöbbenve nézett rám.

– Ön nem rég távozhatott el a húsevéstől, hogy ilyen dolgokat beszél. Hát mit értenék? Azt, hogy vegetáriánus legyen az illető.

– Hát ön is az?

– Én a vegetáriánusok örökös díszelnöke s a hitvallás legszenvedélyesebb apostola vagyok. Nem hallotta még Müller Tóbiás nevét?

– Ön, ön volna Müller Tóbiás? Engedje meg uram, hogy a zöldségevésben megőszült fürteire tisztelettel emeljem föl tekintetemet.

– Csak emelje bátran. Nos, beáll lakónak?

– Hogyne. Mikor mehetek?

– Azonnal.

– Gyerünk.

– És a holmija?

– A holmimra nem fektetek súlyt.

Egy félóra múlva bevonultam a házba. Csinos, barátságos ház, apró, de tiszta lakásokkal, melyekben csupa vegetáriánus családok laktak. Az én szobácskám is kedves volt, szépen bebútorozva, s a falon csupa ismeretlen ember arcképe: mind a húsnevelés apostolai, akiket talán a húsevő barbárok olajba főztek vagy forró szurokba mártottak.

A szoba hat forint volt havonként s én titokban óhajtottam, vajha a pesti háziurak mind vegetáriánusok volnának.

Azonnal otthon éreztem magamat. Az összes lakók testvér gyanánt fogadtak, s összetartottunk, mint az első keresztények az üldözés századaiban.

Reggel egy csinos lány kakaót hozott be. Ez a legkellemesebb állattan: ily módon megtudni, hogy a kakaó nem állat. A lányt hálából meg akartam csókolni, de még idejekorán eszembe jutott, hogy tartózkodnom kell a húsnevelőktől.

– Ki küldi a kakaót? – kérdém szárazon.

– A háziúr. Ez minden lakónak kijár minden reggel.

– Nem kell érte külön fizetni?

– Nem.

Bravó! Ilyenformán az új vallás nagyon hamar el fog terjedni, s a kakaógyárosok lesznek a világ leggazdagabb emberei.

Eddig harminc forintot fizettem lakásért, s így a kikeresztelkedés huszonnégy forinttal szaporította jövedelmeimet. Ezt a pénzt mire fordítsa egy fiatal ember, akinek sokkal több hitelezője van, semhogy a részletfizetést megkezdhetné? Táplálkozásának megjavítására. Előfizettem a félreeső Sziporkánénál ebédre, vacsorára tizennyolc forintért, s annyi húst ettem, mint egy oroszlán.

De valahányszor Müller Tóbiással találkoztam, mindig elpirultam, mert a becsületérzés romjai tagadhatatlanul megvannak még bennem. Ő szürke szemeiből éles pillantást vetett felém, de nem szólt semmit.

Szükségét éreztem annak, hogy pozíciómat megerősítsem. Hátha gyanakszik? Vettem tehát egy forintért paprikás szalonnát s ezzel beállítottam Müllerhez.

– Uram – mondám –, apám falusi ember s az új tanok nyomtalanul suhannak át fölötte. Hiába biztatom, nem indul utánam. Sőt, hogy visszatérítsen, íme ezt a szalonnát küldi, melyet íme én azonnal átadok önnek, hűségem és megbízhatóságom bizonyítékául.

Müller szemeiben könnyek jelentek meg.

– Köszönöm, fiatal ember. Ezzel a szalonnával úgy fogunk elbánni, mint egy betolakodott ellenséggel. Ünnepélyesen el fogjuk égetni.

– Ne tegye azt, Müller úr, ne ébressze föl az alvó oroszlánokat, gondolja meg: pirított szalonna, ah, Istenem!...

És hármat csettentettem a nyelvemmel. Müller hangosan olvasta a csettentések számát, aztán szigorúan szólt:

– Ej, ej, fiatal ember, önben talán már föl is ébredt az alvó oroszlán?

Megragadtam a kezét.

– Uram! – mondám érzékeny hangon –, ne hasonlítson a leghúsevőbb szörnyetegekhez. Ez nekem fáj. Ébressze föl bennem a tevét, az ökröt, a kecskét, a górugrányt... De az oroszlánt hagyja.

– Jól van, fiatal ember, látom, hogy lelkes elvtárs. A szalonnát tegye le ide az asztalra... és mondja meg, mi az a *górugrány*?

– Egy állat, a mely *ugrándozik*, azért nevezik *ugránynak*.

– És miért nevezik *górnak*?

Egy pillanatig haboztam.

– Mert ugrány közben azt kiáltja, hogy *gór* – feleltem hideg szemtelenséggel.

– Az az állat tehát beszél?

– Nem, csak azt mondja, hogy *gór*.

– És mit tesz az *gór*?

– Ezt tessék megkérdezni az *ugránytól* – mondám, és zavartan távoztam.

Ezen kis állattani kirándulás óta huzamosabb ideig nem találkoztam vele. Egyszer elhátároztam, hogy megtekintem a lakásomhoz dukáló fáskamrát. Égő gyertyát vettem a kezembe és lementem a pincébe.

A mint a sötét folyosó puha földjén nesztelenül suhanok előre, mit látok a fáskamra lécein keresztül? Müller úr egy hordón ül és kedélyesen szalonnázik. Az én szalonnámat ette.

– Jó étvágyat, Müller úr, – mondám nyugodtan és melléje telepedtem.

A következő percben lekerítettem az egészből egy darab szalonnát, s a legtermészetesebb arccal falatozni kezdtem.

Müller úr egy darabig kővé meredten nézett rám, végre magához tért és szólt:

– Mi... micsoda, ön szalonnát eszik?

– Természetesen. Hisz ha ön eszi, akkor ez nem lehet más, mint vegetáriánus szalonna.

– Indirekt kétségkívül vegetáriánus étel ez is.

– Hogy-hogy?

– Vegetáriánus állat húsból való.

– Melyik az?

– A disznó. Makkot, korpát, kukoricát, krumplit és tököt eszik. Szóval elvtárs.

– Az. Leszámítva a makkot és a korpát, mert azt mi nem eszünk.

– Ugy van. Tudja meg, hogy a haladóparti vegetáriánusok már jelentékenyen enyhítettek a dogmákon.

– Ön tehát haladóparti?

– Az, s a növényevő állatokat nem számítom a húsételek közé.

– Megengedi, hogy én is átlépjek a neológok közé?

Müller úr egy elszánt mozdulatot tett.

– Eh, tudjon meg mindent. Kiléptem a szektából.

– Ah!

– Az elnökünket megütötte a guta. Ami azt bizonyítja, hogy a vegetáriánizmus nem biztosít föltétlenül a gutaütés ellen, mint ahogy általán hirdetik. S mivel én csak a gutától va-

ló félelmemben lettem növényevő: hát fölhagytam vele. A házat is fölözlatom. Elsejétől kezdve ön is huszonöt forintot fizet a szobáért. Jó napot!

Másnap a lakókkal körlevélben tudatta a változást.

Elsején tehát újra visszatértem a karfiolhoz és spenóthoz, és vegetáriánus lettem azonnal, mihelyt megszüntem vegetáriánus lenni.

Az örökség

Hazánk egész kucsmás és kucsmatlan ifjúsága közül nekem van tán a legfösvényebb keresztapám.

Születésemkor egy tajtékpipát ajándékozott az – apámnak (igaz, hogy én még akkor nem voltam dohányos).

Mikor már szaladgálni tudtam, ezt a pipát eltörtem. Ezért apám megvert. Mért nem a keresztapámat verte meg? Az már nagyobb is volt, mint én, meg a veszedelmes (és törékeny) pipát is ő ajándékozta.

Minden vasárnap hozzájuk kellett mennem ebédre (egy faluban lakván). Kamasz fiai ezt az alkalmat arra használták föl, hogy engem elverjenek. Így vasárnapjaim, melyeket a tiszteletes úr állítása szerint az Úristen is pihenésre teremtett, tönkre voltak téve nyugalom tekintetében.

Egyszer a kamaszok elmentek valami szomszéd falusi búcsúra, csak a legkisebbik fiú maradt otthon. Ezen azután összes vasárnapjaimért bosszút álltam.

Elpáholtam, aztán lefogtam, s az orrát egy kőbe ütögettem. (A nyomorult mindig a lábaimat fogta, mikor bátyjaival verekedtem.)

Nosza, ezt meglátta a keresztanyám. Ahajt lecsípett, s virgáccsal vert meg (öt-hat ág összefűzött nyírfavessző; luxus, én eggyel is megelégedtem volna).

Innen kezdve nem is ebédeltem náluk többet s az a hasznom lett, hogy most már nemcsak vasárnap, de hétköznap is elverték, amikor tudniillik csak összetalálkoztunk.

Végre tíz éves koromban egy háromágú penecilust* kaptam keresztapámtól; ezzel prima intrada mindjárt elvágtam mind a két kezemet (szerencsére nem volt több), erre aztán elvették tőlem, s aznap ebédet sem kaptam.

A mint ebből kitetszik, gyermekkorom viharai mind keresztapámmal vannak kapcsolatban.

És még azt kívánták, hogy én szeressem a keresztapámat. (Azért az egy szolgálatért, hogy tél közepén hideg víz alá tartott a feleségével. Mikor én mindig a nyarat és a meleg vizet szeretem.)

Nem is szerettem. El is ment a faluból, egész családjával; de mint később értesültem, nem efölött való bújában.

* Zsebkést.

Feljött Pestre és itt fogpiszkáló-gyárat alapított, de belebukott. Már azt nem tudom, hogy az emberek általános megfogtalanodása vagy pedig elszegényedése következtében? Első esetben nincs miből, második esetben nincs mit kipiszkálni.

Sokáig, vagy kétszer kilenc esztendeig nem hallottam róla semmit.

Akkor aztán levelet kaptam tőle, hogy ő kivándorol Amerikába (ezt hamarabb is megtehetette volna), s újpesti nyaralóját rám hagyja (ezt pláne hamarabb megtehetette volna).

Pompás! Milyen nagyszerűen be fogom én fejezni az árnyas fák suttogó lombjai közt öt felvonásos drámámat, melynek négy felvonása már négyszer készen volt, de az ötödik felvonással sehogy se boldogultam. Ehhez falusi nyugalomra volt szükségem.

Ebben az időben Sámuellel laktam együtt, a ki művésznövendék és rajztanárjelölt volt s Munkácsynak készült. Örökké bibliai témákat pingált. Illés próféta, a mint tüzes szekeren mennyeknek országába lóvasutaz, az irgalmas szamaritánus, s Jónás, a cethalas kéjutazó. Az elsőből készen volt a mennyeknek országa, egy kékre mázolt vászon, a másodikból a szamaritánus számara, a harmadikból a sötét színű tenger (ennek vizében úszkál persze a cethal, s ebben tartózkodik Jónás).

Sámuelnek is nagy örömet okozott a villa. A szabad természet majd inspirálni fogja őt is, s több szerencsével fogja vászonra vetni a nagyszabású jeleneteket.

Egy verőfényes vasárnapon, jókor reggel, mikor egész Budapest kifelé tódul a zöldbe, mi is kiballagtunk Sámuellel Újpestre.

Szép helyen feküdt a villa nagyon. Csak az volt a baj, hogy a gyufagyár is nagyon szép helyen feküdt – éppen az én villám mellett, s mindig onnan fújt a szél mifelénk. Szatíra, hogy a szalámigyár a város másik végén feküdt; s még ha itt feküdt volna is, amilyen szerencsétlen ember vagyok, bizonyos, hogy annak a szagát nem én felém hordta volna a szél.

Különben ugyanez a kénköves szél akácfák lombjait ringatá udvaromon, s ezért megbocsátottam neki.

Tehát az udvar árnyékos volt, de a ház kicsi. Mindenesetre megért egypár száz forintot, s szegény keresztapám tisztára megbolondult, mikor ezt rám örökbe hagyta. Vagy keresztapai kötelességeit akarta ezzel egyszer s mindenkorra leróni?

Még aznap délután kihurcolkodtunk egy rengeteg nagy bútorszállító kocsiban. Ez egyszerre nagy tekintélyt szerzett az egész szomszédság előtt. A nyomorult világ a külszín után indul. (Nem is engedték meg, hogy a bútorszállító kocsi tartalmát a szomszéd meg-

pillanthassa, kivéve a zongorát, mely Sámuelé volt.) A bútorszállító kocsi impozáns terjedelmének köszönhetjük, hogy a szemben lakó szatócs, s a negyedik szomszédban bort áruló kocsmáros még az este korlátlan hitelt nyitott. Fel is használtuk, s ürítettük a poharat keresztapám egészségére, s üdvözlő táviratot is akartunk számára küldeni, de az adressze nagyon hiányos volt (ti. Amerika, utolsó posta Transilvânia vagy talán Pensilvânia?)

Este lőn; a láthatáron szikrázó lokomotívok dübörögve ragadták az o. m. á. v. társaság vonatait; a rákospalotai erdőből az asztalos- és cipészifjúság dalegyletének sikerült kiűzni az alvó madarakat idáig hangzó bömböléseivel; egy bús szerelmes az ötödik ház előtt, szuszogó harmónikán, a „Halászeányt” nyeggette.

Kint az udvarban a fák alatt üldögéltünk, átadva magunkat az idilli életnek. Pista inasunk, ki hordárnak készült, de „tanonc” éveit nálunk töltötte, csibukot töltött, s mi boldog pöfékelésbe merültünk. Már láttam a füstön keresztül az ötödik felvonást, a végső kifejlést kibontakozni; Sámuel inspirált lelkében már a cethal motoszkált, s mi ragyogó szemeket meresztettünk egymásra: itt meg fogjuk alkotni remekműveinket.

– Holnap reggel munkához látunk! – kiáltám lelkesen Pistának, s kezet szorítottunk erősen, férfiasan.

És visszavonultunk hálósobánkba, melynek falát keresztapám képe fődte, mely őt összeküvő-kosztümben ábrázolta. (Ő is Almásyékkel konspirált, s hozzávaló ruhát készíttetett magának.)

...És robogott a láthatáron a vasút, harmonikázott a szurtos Romeó, az erdei vad cipészek és asztalosok dalolának; mi pedig szelíd horkolással aludtuk az igazak, egészségesek és villatulajdonosok álmát.

Én természetesen ötfelvonásos drámám premierjéről álmodtam. Óriási hatás. Paulay* elézékenyedve dőlt karjaimba, s én örömben kiugrottam az – ágyból. Reggel hat óra lehetett.

– Nem hallod a közönség riadalmát? – kiáltám Sámuelnek, aki az ágya szélén ült, ropant kikelve magából.

– Hallom én, pokoli dörömbölését valami szívtelen lakatosnak.

Csakugyan, mintha a világ összes rézüstjeit az ajtónk előtt verték volna a világ összes rézművesei.

* Paulay Ede, a Nemzeti Színház igazgatója.

– Mit jelentsen ez? – szoltam rémulten, de egyszersmind óriásit ásítva.

– Te, ha ekkorákat tudsz tátogatni, modellül választalak a cethalhoz.

– Magad pedig lehetnél Jónás a cethal fenekén; elszontyolodottabb már ő se lehetett, mint te most. Különben ne viccölj, hanem mondd meg, hogy mit jelent ez a lárma?

– Már elküldtem Pistát kémszemlére.

Pista bedugta ábrázatját és a kisubickolt cipőket.

– Nagyságos úr kérem, itt lakik a szomszédunkban Slezák János kazánkovács, s dolgozik hús legénnyel.

– No, szépen vagyunk – mondám csüggedten, s visszafeküdtem az ágyba –, Pista te, hány óra lehet a faluban?

– Hatra jár.

Sámuel gyorsan öltözködni kezdett.

– Hova sietsz, polgártárs?

– Fölhasználok az alkalmat, ha már ilyen korán keltem, megnézem a napfölkeltét; tudod, festőnek látni kell az ilyeneket.

Ő kisietett, én pedig csibukra gyújtottam. Tíz perc múlva csüggedten visszajött.

– Nos, szép volt?

– Barátom, elkéstem, azt mondta a szatócs, hogy a nap már másfél óra előtt fölkelt. Pedig ő tudja, mert idevaló.

– Talán őt is Slezák ur zavarta föl olyan korán ördögi mesterségével?

És eközben szakadatlanul csatázott odakint a pörölyök és kalapácsok serege. Már végre nem tudtunk hova lenni idegességünkben; el, el ebből a kínszenvedésből!

– Megállj Sámuel! Előbb átmegyek Slezák úrhoz, talán lehetne vele egy okos szót váltani.

Átmentem. Az udvarban különböző nagyságú kazánok; az egyikből kihúztam egy legényt, s fülébe ordítottam, hogy Slezák urral szeretnék beszélni.

– Nem lehet.

– Miért?

– Látja ott azt az óriási kazánt? Abba negyedmagával belebujt reggel 6 órakor s csak déli 12 órakor bujik ki. Addig annak készen kell lenni.

– Kár, mindjárt meg is ebédelhetne benne.

– Csakhogy a gyerekek nem férnének benne.

Ekkor vettem észre, hogy vagy nyolc darab Slezák-ivadék mozog körülöttünk. Egyik mászik, másik szalad, de valamennyi bömböl. Ezt azonban csak láttam, de nem hallottam (még sem olyan bolond mesterség ez a kazánkovácsság – többszörös családapákra nézve).

– Hát majd délben visszajövök. (Ez az egész diskurzus olyan hangon folyt, mintha mind-egyikünk egy-egy ezredet kommandírozna.)

A legény visszabújt a kazánba, s dühödten kalapálni kezdett; én pedig sietve lódultam tovább, áldva Penszilvániában bújdosó keresztapám emlékét.

Délre pontosan megjelentem Slezák úrnál. Csöndesség volt, a szörnyetegek ebédeltek. Slezák úr asztala körül egy feleség és nyolc gyerek. Visítottak és Slezák úr hosszú fakanállal kopintgatta a különböző nagyságú és benőttségű fejeket.

– Hát hogy’ megy az üzlet, szomszéd úr? – kérdem.

– Köszönöm, komiszul.

– Komiszul? Hisz hajnal óta folyton dolgoznak, s eldolgoznak még tán délután négyig is.

– Nyolcig, kérem, nyolcig!

Hátra tántorodtam.

– És mégis panaszkodik?

– Hisz munka csak volna, de rosszul fizetnek a megrendelők.

– De ugy-e, Slezák úr, nem megy a munka mindig olyan hangosan, mint ma?

– Hangosan? Kérem, ez a világ legcsöndesebb mestersége, ha megszokja az ember. Különb-
ben ma csak tíz legényem dolgozott; holnaptól kezdve mind a húsz munkában lesz. (Huj, huj!
hogy akadna torkodon a gombóc, melyet éppen lenyeltél! – gondoltam, de nem mondtam.)

– Hát az egész mesterség csak abból áll, hogy fog egy kalapácsot, s dönget vele valami kazánt?

– Van még egyéb fortélyja is, de ez a legnehezebb.

– Hát az „egyéb fortélyok”-at miért nem gyakorolják, miért választják éppen a legnehezebbet?

– Nem volt ön sohase kazánkovács? – kérdé bizonyos megvetéssel.

– Nem, sőt nem is szándékozom. Belebolondulnék.

– Azt ne higye; hanem egyébként nem ajánlom a mesterséget. Lássá, olyan rosszul megy, hogy például ez a telek és ház, ahol lakom és dolgozom, eladó 600 forintért, s nem vagyok képes megvenni. Mert ez nem az enyém ám, csak bérbe bírom.

– Hopp, kazánkovács, véged van – gondolám magamban örvendezve.

A mester e percben fölkapott egy kalapácsot, s nagyot ütött a legközelebbi kazánra. Az izmos legények fölugráltak, s munkához készültek.

– Különben, mivel szolgálhatok, tisztelt szomszéd?

– Én m. kir. propeller-vállalkozó vagyok, s pár gőzkazánt akartam kiszemelni. Most már kifogytunk az időből, majd holnap visszatérek.

– Alászolgája! – szólt s a következő percben elnyelte egy kazán.

Mire hazaértem, már folyt a dübörgő-mennydörgő munka Slezáknál. Sámuel bekötözött füllel pingált. Rögtön leoldta.

– Tán fogfájást kaptál, piktör?

– Inkább a fogam fájna, azt ki lehetne huzatni, de a fületem muszáj meghagynom. Különben mesterséges csöndet varázsolok magam körül.

– Talán „csendélet”-et készülsz fösteni?

– Könnyű a drámaírónak. Hát mit végeztél Vulkán szomszédunkkal?

Elbeszéltem Sámuelnek Slezák Achilles-sarkát, a 600 forintot, amit majd a szomszédok összeadnak, a telket megvesszük, s neki fölmondunk.

– Pompás! – kiáltá Sámuel. – Délután mindjárt megkezdhetjük a szomszédlátogatást.

Kopogtattak.

– Szabad!

– Jó napot uraim! Én Korpádi Gergely, nyug. megyei levéltáros vagyok. Itt lakom a Slezák mester túlsó oldalán, hallottam, hogy az irodalom és művészet kitűnőségei költöztek ide, óhajtottam megismerkedni. Honvéd és emigráns voltam, Budavár és Branyiszko láttak küzdeni, Török-, Olasz- és Angolország bujdosni...

– Újpest pedig fecsegni – gondolám.

– Hát az urak kik?

– Tetszett mondani, hogy az irodalom és művészet kitűnőségei vagyunk, nem tetszett csalódnia; és pedig az irodalomnak én vagyok a kitűnősége, a művészetnek pedig Sámuel barátom.

– Igen örvendek. Becses neve?

– Apám huszárcapitány volt 48-ban, evett rácot, németet, horvátot, muszkát, s még sem rontotta el a gyomrát. Rá tíz évre megismerkedett mamámmal, s én vagyok a fiuk; Sámuel barátom éppen így járt a papájával és mamájával.

– Ah, ez igen érdekes. Becses neve?

– Apám sokat beszélt önről Bor... Kor... de mégis Kor... nem, Bor...

– De igenis Kor...

– Jobb a bor, mint a kor; tehát Kor...

– ...pádi; igenis.

– Tehát Korpádi ur, jó, hogy jön. Mit szól ennek a Slezáknak az istentelen lármájához?

– Ah, uraim, nem képzelik, mennyit szenvedek hat hónap óta, reggeltől estig. Inkább visszamennék ágyudörgés, puskaropogás közé, de ez megöl.

– Éppen arról van szó, hogy őt elpusztítsuk innen.

– Föltétlenül elfogadom az önök tervét, bármi legyen is az.

– Pár rongyos forintba kerül az egész.

– Potomság!

– Különben majd délután személyesen teszem tiszteletemet.

– Örvideni fogok: de már uzsonnára elvárjuk mindkettőjüket.

Ezzel Korpádi úr elfutott.

Slezák közvetlen szomszédjai voltak: a túlsó oldalon Korpádi, háta mögött monsieur Mirbeau, francia nyelvmester. Ez utóbbi rám volt bízva, a távolabbi szomszédok Sámuelre maradtak.

Három óra tájban leverten kullog haza Sámuel. A távolabbi szomszédok hallani se akartak Slezák kibecsüléséről. A szatócsnál vásárolni szokott, a korcsmárosnál mulatnak a legényei, egy csizmadiánál szintén rendes kuncsaft és így tovább.

Maradtunk hárman az összeesküvéshez. Fel, először is Mirbeau urhoz!

Megindultam. Mirbeau udvarán egy öreg asszony és egy vén macska üldögéltek.

– Ide haza van a maitre? – kérdém az öreg asszonytól.

– Csak tessék bemenni.

Kopogtatásomra senki se válaszolt, hát csak benyitottam.

Égő spirituszlámpa előtt alacsony vén emberke ült, és figyelmesen nézte a láng fölött csüngő lombikot, melyben valami barnás lé forrott. Többszörös köszönésemre se válaszolva, odaléptem, és vállára ütöttem. (Csak nem alchimista?) Fölugrott.

– Bon jour, monsieur Mirbeau! én a szomszédja vagyok, és szomszédi fontos beszélni valóim vannak.

Az egyik sarokba tipegett, és valami trombitát szedve onnan elő, azt a markomba nyomta.

– Tessék ezen keresztül beszélni, az ön hangja nagyon gyöngé. (Hangcső volt.)

Az én hangom gyenge? Ezt se mondta még senki. A debreceni országos dalár-ünnepélyen négyszáz hangból kihallatszott.

Sértett tenorom egész erejével bele tutultam a kürtbe, hogy minden jóra való füldob négyfelé repedezett volna.

– Hangosabban! – és a másik füléhez tartotta a hangcsőt.

– Mit szól ahhoz a veszett lármához, melyet a szomszédban ez a kazánkovács csinál, s hajlandó-e az ellene indított mozgalomhoz csatlakozni?

– Hát a szomszédban egy kazánkovács lakik? – kérde elbámulva.

– De iszen bácsi! nem az én hangomban van a hiba, hanem a maga fülében – rikoltám elkeseredetten.

– Bevallom, hogy egy kicsit hiányos a hallásom – mondá zavarral, – de azért magát megtanítom franciául.

– Köszönöm! – Nincs olyan tudóm, hogy én öntől franciául megtanulhatnék! Hát ez itt mi? (s a lombikokra, görebekre, forrasz-csővekre és kisebb-nagyobb orvosságos üvegekre mutaték).

– Ez? – folytatá újult zavarral – ez saját tanulmányom – lesz. Szer a sükettség ellen.

– Ki ne találja, boldogtalan gallus, hisz akkor meg nem maradhat a környéken. Örüljön, hogy süket.

Ezzel mérgesen és fölsülve ott hagytam őt.

– Nos, a gallus cantans hogy fogadott? – kiáltá elém otthon Sámuel.

– Barátom, nem hallja az a tulajdon hangját se, olyan süket az, mint a föld.

– Hahahahaha! – nevetett Sámuel, – ezzel ugyan felsültünk. Most már csak Korpádi úrba vethetjük reményeinknek horgonyát.

Négy óra múlt, uzsonnára mentünk. A Korpádi kisasszonyok tömege fehérbe öltözve várt, kint a kertben kitűnő uzsonnát tálaltak: hideg haboskávé, dinnye, alma, körte, sütemény, szőlő. Én két kisasszonynak udvaroltam, Sámuel háromnak (mert öten valának, s az uzsonnát meg kellett szolgálni).

– Képzelse, kedves Korpádi úr, a szomszédság mitsem akar tudni ennek a Slezáknak az elpusztításáról.

– Nem?

– Nem bizony! kettőnknek kell a 600 forintnyi összeget előteremteni.

– Kettőnknek?

Szünet.

– Szabad kérdenem, miféle Slezákról van szó? – kérde Korpádi úr igen ártatlanul.

– Hát erről az ördögös kazánkovácsról!

– Hát kazánkovács lakik a szomszédban?

– Persze, aki azt a rettentő lármát csapja.

– Ne mondja.

(Sámuel hunyorgatott rám, mintha azt mondaná, látod, ez is süket, csakhogy a 600 forinttól.)

Korpádi magaviseletére csak egy magyar szó van: „smucig.” Annyira dühbe hozott, hogy minden további barack a torkomon akadt. Csakhamar fogtam is a kalapomat és Sámuel társaságában elvonultam.

– Hát mit csinálunk most? – kérde a piktor.

Egy szót sem szóltam, csak vonszoltam őt Slezákhöz. Slezák pihent.

– Majszter úr! én délelőtt itt jártam magánál, akkor panaszkodott, hogy ezt a telket nem tudja megvenni. Tudja mit? Itt van a szomszédban az én telkem. Örökáron eladom magának 50 forintért, holnap mindjárt elfoglalhatja, át is iratom magára, de csak egy föltétel alatt.

Slezák szája az előterjesztés alatt akkorára nyílt, mint egy kazántorok.

– A föltétel pedig – folytatám – az, hogy maga mind a húsz legényével három nap és három éjjel szakadatlan és oly iszonyúan dolgozik, hogy az épfulűek megsiketüljenek, a süketek meg megveszekedjenek.

– Gilt! – és Slezák úr oly hatalmasat csapott a tenyerembe, mintha az is lapítani való kazán volna. Aztán sorra elmasírozta mind a nyolc gyermekét, akik apjuk hálájának kézcsókkal, „cvikipuszival” stb. adtak kifejezést, úgy, hogy frissmosott fehér nadrágomat örökre pocsecská tették.

A szerződést még aznap megkötöttük. Slezák fizetett, és én Sámuellel, keresztapám arc képével és egyéb bútordarabokkal beköltöztem Pestre.

Öt nap mulva találkoztam Korpádival a Kerepesi-úton.

– Tyüh! kedves szomszéd úr.

– Csak volt, volt szomszéd.

– Annál jobb önre nézve. Képzelve, az a rettenetes Slezák...

– Miféle Slezák?

– Az a veszekedett kazánkovács...

– Miféle kazánkovács?

– Ugyan kérem, akit ön el akart pusztítani...

– Hogy akartam volna én elpusztítani egy kazánkovácsot? Mesebeszéd.

– No jól van – szolt Korpádi úr mérgesen –, tehát az a kovács, akiről ön nem tud semmit, öt nap óta éjjel-nappal dolgozik, feleségem, leányaim ideggörcsökben hevernek, a környék szökik.

– És ön is szökik, úgy látom.

– Önhöz jöttem be, mondjon föl annak az embernek, pusztítsa el a villájából.

– Kérem, kérem; én azt eladtam neki egyszer s mindenkorra, semmi közöm hozzá. Ha akarnék, sem segíthetnék a dolgon.

– No hát alászolgája!

– Tisztelem a kisasszonyokat.

Másnap kimentem Slezákhoz, óvatosságból fekete nadrágban. Megdicsértem, hogy a szerződésen felül teljesítette a föltételt, és kértem, hogy úgy minden hónapban egyszer csinálja meg az éjjeli heccet. Ő megígérte, s mikor elváltunk, így szólék:

– Slezák gazda, van még önnek megkereszteletlen gyermeke?

– Lesz – mondá önérzettel.

– Hát hívjon meg – keresztapának.

– Gilt! – és paroláztunk.

(Szegény kis Slezák, a ki nincs.)

Mi történt a sarkon?

Az utcán sétáló fővárosi embernek régóta egyik legkedvesebb szórakozása a gyorsan vágató postakocsik elől menekülni. Pázmándy Dénesnek* – fájdalom – nem sikerülvén a bikavidalokat importálni, nekünk, civilizált keletieknek, ez az egyetlen izgalmas élvezetünk. Ebből a szempontból kár is volna valamit tenni ellene, mert az utcai élet élénkségéhez a sikoltva menekülő hölgyek s a kerekek alatt hempergő adófizetők határozottan hozzátartoznak.

Csak azt nem értem, hogy miért szerződtetik nálunk postakocsisnak azokat a vad cserkeszeket, akiket az orosz kormány fékezhetetlenségük miatt a Kaukázusból kikergetett?

Ezen általános bevezetés után térjünk át a speciális esetre.

A Népszínház-utca lakói a főváros legszerencsésebb teremtsései. Ők fizetnek legrövidebb ideig adót, mert ők élnek a legrövidebb ideig. Budapest rendes betegségein, ivóvizén és rossz levegőjén kívül őket még a következő elemi csapások fenyegetik:

1. A kőbányai villamos, melynek négy, egymás mellé rakott sínein folyton robognak ki és be a kocsik.

2. A felső vezeték, melynek ha a drótja elszakad, valóságos mennykő-raktár ürül ki a lakókra.

3. A postakocsisok, akiknek ott van a fő istállótelepük.

Innen van, hogy a Népszínház-utca lakóit halál és baleset ellen jóval drágábban biztosítják, mint a főváros többi lakóit.

És most engedjék meg, hogy áttérjek az én esetemre.

Csöndesen haladtam a Népszínház-utcában, mikor hátam mögött vad robogás és kétségbeesett sikoltozás hallatszik. Idegen emberek ilyenkor hátra szoktak fordulni. Én nem. Tudtam, hogy a robogás a postakocsitól, a sikoltozás polgártársaimtól ered. Úgy is volt. Általános menekülés képét nyújtotta az utca. Mikor a tombolás egészen a hátam mögött volt, megfordultam. Éppen jókor. Még időm volt egy nőt elrántani a lovak elől. Hentesné volt, még pedig századvégi hentesné, mert elájult. Tiszteletem csekély jeléül átnyujtottam a hentesnét Trudnya szabómesternek és a postakocsi után siettem.

* Politikus, publicista. Budapesten 1904-ben valóban próbálkoztak bikavidallal (a lecsapolt városligeti tó helyén), a szervezők nevét is tudjuk, arra viszont nem találtunk adalékot, mi köze lehetett hozzá éppen Pázmándynak.

Ès itt újra bocsánatot kell kérnem, mert az én esetem csak most következik.

A dühtől sápadtan rohantam a cserkesz után, a ki már a Rökk Szilárd-utca sarkán terjesztette a közrémületet. Utól már nem érhetvén, a sarki rendőrhez futottam, akinek az a föladata, hogy a József körút és Népszínház utca kereszteződésénél őrizze a közbiztonságot.

– Láta? – kiáltám.

– Láttam – felelt –, majd elgázolt a pimasz. Rá is szóltam keményen.

– Mit mondott neki?

– Üssön meg a ménkű, bundás.

– Ez nem elég, biztos úr, ezt a fickót nem lehet csak úgy a ménkűre bízni.

– Hát?

– Föl kell jelenteni. Követelem.

– Azt is lehet. Hogy hívják az urat?

– Sipulusznak. Lakom Rökk Szilárd-utca 4. sz.

Följegyezte. Azzal a büszke öntudattal távoztam, hogy a büntető igazságszolgáltatást mozgásba hoztam.

Egypár hét eltelt, de a büntető igazságszolgáltatás nem mozgott. Annál jobban mozogtak a Népszínházban a postakocsisok. Külön ablakot béreltem egy csinos özvegnél, csak-hogy a rémes jeleneteknek szemtanúja legyek. Az özvegy férje szintén egy postakocsi alatt hunyt el. A rémes jelenetek hatása alatt több ízben az özvegy karjaiba ájultam és viszont.

Végre idézést kaptam a kerületi kapitányságra. A cédulán ez volt:

Idézett fél: *Sipulusz*.

Tárgy: *Gyorshajtás*.

– És mégis mozog a büntető igazságszolgáltatás! – kiáltám diadalmasan és már a kora reggeli órákban siettem a kapitányságra. Az előszobában többnyire szakácsnők és polgárasszonyok vártak, akik az egymás fejéhez vagdalt fazekak miatt fölmerült becsületbeli ügyet készültek itt elintézni.

Azonnal beeresztettek egy úrhoz, aki igen nyájasan fogadott. Itt kezdődik az én esetem.

– Ön Sipulusz? – kérdé.

– Az vagyok.

– Ön gyorshajtás ügyében van beidézve.

– Igen.

- Tehát nem tagadja?
- Mit?
- Azt, hogy gyorsan hajtott.
- Én?
- Ön.
- De kérem, hiszen tanú vagyok!
- Micsoda ügyben?
- Gyorshajtási ügyben. Még pedig terhelő tanú.
- Más esetekben, mint terhelő tanút, nagyon szívesen fogadnám, de most ön vádlott. A rendőri jelentés egészen világos. Tessék elolvasni.

Úgy volt. A szerencsétlen bizonyára beírta: Sipulusz, gyorsajtás, és mire a jelentés megírására került a sor, elfelejtette, hogy én nem mint tettes, hanem mint tanú szerepelek. Úgy látszik, az ismeretes tüzök-elvet a rendőrség is vallja: jobb ma egy tettes, mint holnap egy tanú.

- Még most is tagadja?
- Tagadom.
- Az esetben szembesíteni fogom önt a rendőrrel.
- Tessék.
- Ön lesz szíves még egyszer ide fáradni.
- Tessék?

A tiszt csöngetett, s engem az alantas közegek előzékenyen kituszkoltak.

Pár hétig csönd volt. Csupán a postakocsisok, a Pompfünéber* udvari szállítói működtek. Végre megkaptam a második idézést. A rendőrség előszobájában ugyanazokat a szakácsnőket találám, de más úrnők társaságában. Elhatároztam, hogy harmadik találkozásunkkor a cselédek nevét kiírom az újságba, hogy a háziasszonyok óvakodjanak tőlük.

A szembesítés megtörtént. A rendőr nyugodt, szürke szemeivel belém nézett és kijelentette, hogy én a kérdéses napon egy fakót és egy vasderest hajtottam.

Egy óriási gorombaságot nyeltem el (azóta, hogy rosszul ne legyek tőle, átadtam a személyem körüli hordáromnak). De magamban egy nagy fogadást tettem, azt, hogy legközelebb hatóság elleni erőszakot fogok elkövetni. Ez legszentebb joga a polgárságnak.

* Temetkezési vállalkozó és kellégyártó.

- Hát maga, édes biztos úr, nem emlékszik arra, hogy én a postakocsist jelentettem föl?
- Emlékezni emlékszek, de az nem az úr volt.
- Hát a postakocsisok ellen történt-e már valami?
- Nincs szóban az eset.
- Nohát, ez disz...

Újra lenyeltem – a felét, s így folytattam:

- Nohát ez, diszkrétül szólva, disszonanciát vegyít a rendőrség működésébe.
- Mit akar ezzel mondani? – szólt a tiszt szigorúan.
- Találja ki.
- Ne adjon itt föl rébuszokat!
- Van eszemben.
- Tehát – a dologra térve – nem tagadja, amivel vádolva van?
- S ha tagadnám?
- Az megrögzöttség jele és duplán büntetetik.
- Ugy? Akkor nem tagadom.
- Áttérek az ítéletre. Tekintettel arra, hogy senkit sem gázolt el, tekintettel továbbá arra, hogy *először tette*, a legenyhébben, vagyis tíz forint bírságra ítélem. Főlegbezz a főkapitányhoz?
- Mi lenne az eredménye?
- Hogy esetleg fölemelik a pénzbírságot.
- Le nem szállítják?
- Soha!
- Akkor nem főlegbezzek.

Lefizettem a tíz forintot, de megjegyeztem magamnak a tanulságot:

Nálunk csak azokat ítélik el gyorshajtésért, akik gyalog járnak.

Azóta kocsin járok, mindig száguldva hajtatok és biztosítva vagyok, hogy én többet gyorshajtésért nem kerülök a rendőrség elé.

A kefe

Nem tagadom, hogy nyugtalan lelkiösmerettel ragadom meg a tollat. Remeg bennem a lélek és remeg kezemben a toll. Hozzászoktam ahhoz, hogy a világ becsületes embernek tartson s ami még több, hogy én is becsületes embernek tartsam magamat. De e pillanatban nem vagyok tisztában azzal, hogy emelt fővel jelenhetek-e meg önök előtt? Az bizonyos, hogy szerencsétlenné tett asszonyok és korona-takarékpénztári üzelmek (mint szövetkezet) nem szennyezik be múltamat. Se földuzsorát, se pénzuzsorát nem űztem soha életemben. Se tőkémmel, se kamataimmal nem sanyargattam a népet. Pisztolypárbajban csak a levegőt hasítottam keresztül, kardpárbajaimban csupa lapos vágást osztogattam szét. Én miattam se özvegyek, se hitelezők nem sírnak. Mocsoktalan múltamnál fogva szó nélkül bevettek minden kaszinóba, ahová jelentkeztem, s egyforma szivességgel fogadtak a miniszteri asztaloknál és a primadonnák öltözőszobáiban.

Így volt ez mostanig. De ma már napjaim nem oly borútlanok, mint eddig. Kínos aggodalmak között tépelődöm, melyek néha még éjjel is elfognak. Pedig nem történt velem semmi rendkívüli, csupán háztartásom lett egy kefével gazdagabb. Ez a kefe békésen nyugszik többi kefének között. De mikor a szobalány megragadja és végighuzogatja rajtam, hideg borzongás fut végig valómon s újra eszembe jut, vajjon jogom van-e még a becsületes emberek közé számítani magamat?

Elmondom a történetét. Ítéljenek önök, kik nekem naponkint kezet szoktak nyújtani.

A minap a Népszínház-utcában fölszálltam a villámos kocsira. Utánam ugrott egy tizenhárom-tizennégy esztendősi fiú, megáll a lépcsőn és megszólít:

– Tessék ezt a kefét megvenni.

És elém tart egy jókora darab kefét. Én nem gondolva semmire, visszafeleltem neki:

– Hogy adod?

– Egy koronáért.

Soha életemben nem vettem kefét, és így fogalmam sem volt arról, hogy a kefe megéri-e a kért összeget. De mivel nem akartam megvenni, azt feleltem, hogy nagyon drága.

– Odaadom harminc krajcárért – felelt a fiú habozás nélkül.

Ismétlem, nem akartam kefét venni s azért így feleltem:

– Húsz krajcárt adok érte.

– Tessék! – szolt a fiú s a kefét a markomba nyomta, én pedig kénytelen-kelletlen kifizettem a húsz krajcárt.

Az üzlet lebonyolítását a kocsi hátulsó perronján élénk figyelemmel kísérték egy hentes, egy katonatiszt és egy Teleki téri ószeres. Mikor látták, hogy én szerencsésen megkötöm az alkut, rögtön megszólították a fiút, hogy van-e még kefeje, mert húsz krajcárért ők is hajlandók venni. A gyerek kabátja belső zsebeiből rögtön előteremtett még három kefét. Átnyújtott egyet a hentesnek, egy másikat a tisztnek s bezsebelte értük a húsz krajcárt. Az ószeres azonban, hivatásához híven, még ennél is jobb üzletet akart kötni és így szolt:

– Én csak tizenöt krajcárt adok.

– Tessék! – felelt a fiú és át akarta adni neki a kefét. Én azonban megragadtam s azt mondtam neki, hogy ledobom a kocsiról, ha oda meri adni tizenöt krajcárért, mert akkor mi hárman meg vagyunk csalva. A hentes és a tiszt ugyanerre az álláspontra helyezkedtek s a gyerek is belátta, hogy igazunk van s így szolt az ószereshez:

– Kérem, a kuncsaftok nem engedik, tessék húsz krajcárt fizetni.

Az ószeres dühös pillantást vetett ránk, valami kisebb egyházi átkot morgott s végre lefizette a húsz krajcárt. A fiú leugrott a villámosról, s ekkor megkezdődött a vevők tanakodása. Először is konstatáltuk, hogy a kefe megér húsz krajcárt. Azután azon tanakodtunk, hogyan lehetséges az, hogy egy fiú itt a nyílt utcán szaladgál és sokkal olcsóbban adja a kefét, mint amennyiért az a boltokban kapható. De erre a kérdésre nem tudtunk kielégítő feleletet adni.

Eközben a kocsi a József körúti megállóhoz érkezett, s mi éppen kiszállni készültünk, mikor az ószeres megszólal:

– Én megmagyarázom az uraknak a dolgot. Ez a fiú lopott jószágot árult.

E vésteljes kijelentés után leszállt a kocsiról. Mi többiek nyájasan köszöntöttük egymást, mert a kefevásárlás mintegy láthatatlan kapcsot létesített köztünk. Leszálltunk és eltávoztunk. Első pillanatban nem voltam tisztában az ószeres kijelentésének súlyával. Úgy hatott, mint a lassan ölő méreg. A fájdalmak, vagyis a kételyek csak később jelentkeztek. A kefe a belső zsebemben volt, erősen nyomta az oldalamat, s mikor onnan kivettem, hogy egy kicsit könnyítsek magamon, megdöbbenve konstatáltam, hogy a nyomás nem szűnt meg. De most már nem az oldalamat, hanem a lelkemet nyomta.

Ha az a kefe lopott jószág, akkor én tiltott dolgot műveltem annak megvásárlásával. Ez volt az első, amit minden kétségen kívül megállapítottam. Később még erősebben formuláztam a dolgot. Ha ez a gyerek tolvaj, akkor én orgazda vagyok. Megdöbentem, s emelt főm, melyet negyven év óta viselek, egyszerre lehanyatlott.

Éreztem, hogy a teher lassankint elviselhetetlen lesz rajtam. Néha nevettem túlságos lelkiismeretességemen, hogy ilyen csekélységet is ennyire a szívemre tudok venni. Igyekeztem elúzni magamtól a kellemetlen gondolatokat, de hiába, az a fene mocsoktalan hófehér múlt a legkisebb karcolást sem tűri. S bármennyit disputáltam is magammal, mégis csak bűnösnek éreztem magamat.

A képviselőházban szerencsére ott találtam az igazságügyi minisztert. Ha valaki, úgy ő balsamot fog csepegtetni fájó sebeimre. Odasiettem hozzá s így állítottam föl a kérdést:

– Mi mentséget hozhat föl az ember, ha véletlenül lopott jószágot vesz?

– Én abszolút mentséget neked mondani nem tudok. Esetje válogatja. Van talán egy ilyen eseted?

És a miniszter szűrő tekintetét rám irányozta és én nekem eszembe jutott, hogy ennek az embernek az összes ügyészek és az összes börtönök a rendelkezésére állanak, s jónak láttam hallgatni a dologról.

– Dehogy, nekem nincs efféle dolgom. De valaki jött hozzám, hogy biztosat tudjon, én meg hozzád fordultam.

– Akármelyik ügyvéd megadja a választ rá, csak mondd el neki az esetet.

Nem is volna rossz dolog, hogy én egy húszkrajcáros kefe-ügyben még ügyvéddel is tanácskozzam. Igaz, hogy az ügyvédek sokan vannak s egymás szeméből szedik ki a szálkát, hogy télire fűteni valójuk legyen, de hol van megírva, hogy én lendítsem föl anyagi viszonyait? De éreztem, hogy valamit kell tennem. Mert akkor már hiába szaladgálok, mikor kiderült, hogy én is a kefevásárlók közt vagyok. Manapság, mikor a lapok egy része annyira kapkod a botrányok után, igazán finom csemege volnék számukra. *Országgyűlési képviselő, mint orgazda*. Ebből legalább három napig megélnének. Én virágoztassam föl a sajtót, pláne húszkrajcáros kefealapon? Elhatároztam, még pedig pár napi gondolkozás után határoztam el, hogy cselekedni fogok.

Legjobb lesz, ha följelentem magamat. Ezzel talán még előmozdítom az igazságszolgáltatás ügyét. Lehet, hogy a rendőrség még semmit sem tud arról, hogy itt valami kefegyári

rablás történt, lehet, hogy maga a kefegyár sem tudja még, hogy titokban fosztogatják, s én leszek az, aki nyomra vezetni őket. Ez a nyomorult kefe, mint a leggorombább borona hasogatja végig lelkemet, ennek véget kell vetni!

Elmentem a józsefvárosi kapitánysághoz, megkérdeztem egy rendőrt, hogy kefe-ügyekben hol kell följelentést tenni? A rendőr bámulva nézett rám s így felelt:

– Hogy tetszik azt érteni, hogy kefeügyben?

– Lopott kefe ügyben.

– Az nem kefe-ügy, hanem lopási eset. Csak az a kérdés, az úr lopott-e vagy az úrtól lop-tak-e?

– Egyik sem. Én csak följelentő vagyok.

A rendőr a felügyelőhöz utasított, akihez titokteljes külsővel léphettem be, ami fölkelthette érdeklődését, mert nagyon nyájasan fogadott. A következő párbeszéd fejlődött ki köztünk:

– Mondja csak, felügyelő úr, nem hallotta hírét egy kefegyári betörésnek?

– Itt a mi kerületünkben?

– Azt nem tudom, de az tény, hogy a lopott kefét itt árulják.

– Uraságod talán vett belőle?

– Igen... Azaz, hogy...

Éreztem, hogy elsápadok. Ez már vallomás volt, mely kicsúszott a számon. A rendőrön is láttam, hogy ezt komoly dolognak tekinti, mert a nyájas mosoly eltűnt arcáról, ráncokba vonta homlokát s hivatalos, rideg hangon így szólt:

– Jegyzőkönyvet fogunk fölvenni.

No, szép pácba kerültünk, gondolám magamban, akivel jegyzőkönyvet vesz föl a rendőrség, azt legalább is két hónapra becsukja. Vigyázzunk, legyünk óvatosak a további vallomással. A felügyelő bemártotta tollát, megigazította a papirost maga előtt, fürkésző tekintetét szemeimbe mélyesztette s így kezdte:

– Az ön följelentése tehát oda irányul, hogy az országos magyar kefegyárat kirabolták s a lopott kefék egy részét ön megvette?

Fölugrottam a székemről.

– Szó sincs róla, uram. Azt sem tudom, hogy országos magyar kefegyár van a világon, még kevésbé tudom, hogy azt kirabolták, legkevesbé áll pedig az, hogy én az elrabolt ke-

fék egy részét megvettem. En nem tudom, hogy honnan veszi uraságod ezeket a teljesen alaptalan dolgokat?

– Hát beszéljen kérem értelmesen. Még majd kisül, hogy egy óráig vallatom s aztán mégis ártatlan.

– Igenis, ártatlan vagyok, ha éppen tudni akarja, s csak azért jöttem ide, hogy egy gyanúmnak adjak kifejezést, mely a rendőrséget esetleg nyomra vezetheti.

– Miféle gyanúnak?

Közelebb húztam a székeket a felügyelőhöz s halk hangon elmondtam neki a kefe-ügyet. A felügyelő, nagy bámulatomra türelmesen végighallgatta, azután a fiókba nyúlt s kivett egy ugyanolyan kefét, mint az enyém.

Ahán! gondolám, már a rendőrség kezén van a dolog, a fiút biztosan elcsípték.

– Ilyen volt az a kefe?

– Szakasztott ilyen! Hát már mindent tudnak?

A felügyelő ellökte a jegyzőkönyvet, levetette hivatalos ábrázatát s a magánember hangján így szólt:

– Évek óta az utcán vásárolok a kefét, csakhogy nem húsz, hanem tizenkét krajcárért.

– S nem tűnt fel önnek soha ez a dolog?

– Nem! A rendőri tudomány nem megfigyelésen, hanem följelentésen alapszik.

– Hát mit tegyek?

– Menjen haza s használja egészséggel a kefét.

El is mentem s most félig-meddig nyugodt vagyok. A rendőrség is benne van! Nem fogunk kiderülni soha!

Jobbadán Mihály Amerikában

(részletek)

1.

A háziúr távirata

Jobbadán Mihályt fölösleges bemutatnom. Önök mindnyájan ösmernek egy-két házmestert s minden házmesterben van egy-két vonás az én Jobbadánomból. Ha az alak mégis ismeretlennek tetszik önök előtt, csupán annak tulajdoníthatják, hogy a házmesterek kizárólag éjjel nyitnak kaput s éjjel minden házmester fekete. Vagyis a jellemző vonásai nem ismerhetők föl.

Hogy én Jobbadánban hamarabb fölfedeztem a jellemző tulajdonságokat, mint mások, ezt annak köszönhetem, hogy hajnalban szoktam haza járni. S hajnalban nem minden házmester fekete.

Némely ember, ha dühbe jön, vagy ha be van csípve, mutatja magát igazi mivoltában. A házmestert csak a kapunyitáskor lehet igazi mivoltában fölismerni. Így én Jobbadánt egészen lelke mélyéig kitanulmányozhattam.

Jobbadán Mihály alelnöke a Hunyadi János asztaltársaságnak, mely azonban se hadi erényeket nem ápol, se keserűvizet nem iszik, s így a Hunyadi névhez semmi joga sincs. De hát ezt eddig senki se firtatta, én se firtatom. Sokkal nagyobb dolgoknak nincs joga sokkal nagyobb dolgokhoz (mint pl. Angliának Indiához) s ezt se feszegeti senki.

Jobbadán Mihály ama házmesterek közé tartozik, akik lemondásnak és áldozatnak tekintik azt, hogy ők házmesterek. Az ilyenektől a kapunyitás kegy és leereszkedés, melyet bizonyos fájó mosollyal, az elnyomottak, a pályatévesztettek fájó mosolyával teljesítenek. Sokáig tűnődtem azon, hogy Jobbadán mely hivatásról mondott le, midőn a házmesterség rögtelen ösvényére lépett. Nem sikerült megtudnom. De képzeljék el Napoleont, aki a harmincéves háborút hallja maga körül tombolni, ő pedig kénytelen posztót mérni, teszem azt, a lipcsei szabómestereknek. Ilyen volt Jobbadán Mihály.

Hunyadi János demokratikus irányú asztaltársaság volt s Jobbadán ott igen erélyesen szokott föllépni a mágnások, a papok, a zsidók, szóval mindazok ellen, akiknek házuk s a mi fontosabb, kapujok van, melyet szegény embereknek nyitogatni kell. Gyakran kifejtette, hogy a zárt kapu a rabszolgaság jelképe, mert mindenütt, ahol rabok vannak, egy egész cso-

mó kapunak bezárva kell lenni. Enélkül rabok nem képzelhetők. A házmester tehát a szabadságot képviseli, mert hivatásszerűleg nyitogatja a zárt kapukat. A kapupénzt óvatosan elkerülte, mert nem volt népszerű tárgy mindazon hunyadijánosok előtt, akik nem voltak házmesterek.

Jobbadán olvasott ember volt. Az újságot mindig végigböngészte s könyveket is szorgalmasan bújt. A könyvekben nem annyira az értelmet, mint inkább a szép kifejezéseket kereste s ami neki megtetszett, azt megjegyezte és használta.

Mikor alelnökké választották, gratuláltam neki, mire ő így felelt:

- Érdem előzi a méltóságot.
- És miféle érdem? – kérdem, aki igen jól ismertem az ő nyelvét.
- Szónoklat és intelligencia.
- És akkor miért nem tették meg mindjárt elnöknek?
- Közeli elhunyas miatt, több mint bizonyos.
- Az elnök beteg?
- Nem mondható, de megrendült egészségnek örvend. A borivás okszerűtlenségét sínyli.
- Sokat iszik?
- Inkább gyakran, de sokat.

Egy idő óta Jobbadán a szokottnál tovább várakoztatott a kapu előtt. Máskor se siet a nyitással, de sohse szóltam neki, mert tudom, hogy fáj neki a kapunyitás. Az utóbbi időben azonban Jobbadán vasúti vonatnak kezdte magát érezni s csak a harmadik csengetésre indult el.

Egyszer aztán megszólítottam:

- Jobbadán úr, nagyon sokáig várat magára. Hogy lehet olyan mélyen aludni?

Jobbadán végignézett, s felelt:

- Alvás a tőke öröme.
- Hát maga nem alszik?
- Jelenleg keveset. Éjjel soha.
- Hát mit csinál?
- Fejtörést folytatok.
- Valami baja van?
- Nincs, de lesz.

- Váltója jár le?
- Mellékes gond. Más bántalmaz.
- Mi az?
- Mondani nem lehet. Mutatni igen. Holnap bátor leszek.

Másnap beállít hozzám, s oda ad egy táviratot.

A táviratot a háziúr küldte fürdőőről. Rövid, de megdöbbentő volt:

*Jobbadán! Készüljön föl az útra. Pár nap múlva indulunk Amerikába,
a chicagói kiállítás megtekintésére, Perthey.*

Jobbadán feszült figyelemmel leste vonásaimat. Nem árultam el meglepetésemet.

- Nos, hát fölkészült?
- A kezdetlegem túl vagyok.
- Mennyiben?
- Két pipám tisztázva van, tíz pakli dohány együtt. Nőm esernyőm megvarrását végig eszközölte. Komótsipkám bojtja fölvarrva...

Itt megakadt.

- Jobbadán úr, ez nem elég – mondám neki igen komolyan.
- Nincs tudomásom a többletről.
- Vagyis nem tudja, mi kéne még egy amerikai útra?
- Zajos helyeslés – felelt Jobbadán, ami annyit tett, hogy fején találtam a szöveget.
- Ösmeri Amerikát, vagyis hallott már róla valamit? – kezdem az eximinálást.
- Nem vagyok oda járványos s ezért túlnyomó bennem a Merikára vonatkozólag az ismeretek távolléte.
- De azt tudja, hogy az egy egészen más világrész?
- Tudom.
- Hogy roppant messze van?
- A tekintetes úr kilépésétől függ.
- Én nem léptem ki, Jobbadán úr, de vannak sokan, akik ott jártak.

Jobbadán arca hirtelen kiderült, s bátrabban nézett a szemembe.

- Ugy van! – mondá –, Kolumbács Kristóf. Olvasmányok útján észleltem.
- Helyes, igaza van, Jobbadán úr. Ha Kolumbács históriáját tudja, azt is tudja, hogy sokáig kell tengeren utazni, míg odaér?

– Víz nem baj. Úszás segít.

– Igaz, igaz. (Minek ijesztgessem, mikor Kolumbustól úgy megjött a bátorsága? Úgy fogta föl Kolumbust, mintha az neki egy amerikai ismerőse volna, aki ott várja őt a parton.)

Elővettem a földgömböt s megmutattam neki, hogy a Liliom-utcából hogy lehet Amerika jutni.

– Furfangos elme munkája – jegyzé meg Mihály gazda a glóbusra –, de a Merika távolsága nincs messzebb három arasztnál.

– Azért megtart két-három hónapig, amíg kigyelmetek megjárják és megnézik.

– Két-három hónap? Nagyon huzamos. Nőm bánata erős lesz.

S Jobbadán elszontyolodott. Ami már napok óta gyötörte, ismét erőt vett rajta: valami homályos sejtelem, hogy ez az utazás sok kellemetlenséget és veszedelmet fog rá hozni. Nőt, hunyadiakat, alelnökséget, tekintélyt, pozíciót: mindent itt kellett hagyni, s fölmászni arra az ördögös földgolyóbisra.

Leírtam neki, hogy mit vigyen magával, s ő eltávozott. Másnap láttam, hogy kifordított Ferenc József-kabátban söpri az udvart. Jobbadán ugyanis, mióta alelnök lett, sohse mutatta magát ingujjban, sőt annyira ünnepélyes lett, hogy csak Ferenc József-kabátban lépett a nyilvánosság elé. De most jónak látta kifordítani; spórolt vele az amerikai útra.

Ugyanaz nap beállított hozzám Jobbadán és könyveket kért a *Merikáról*. Ránéztem s szólék:

– Jobbadán, maga sírt. Egy könnyet látok még a bal szeme csücskében.

– Meghatottság gyümölcse.

– Meg van hatva?

– Meg. Rátabúcsúzás elsejétől.

– Maga búcsúzik valakitől rátákra?

– Nőmtől.

– Miért nem az utolsó napon egyszerre?

– Nőm szívgyengesége miatt, melyet az orvosok gyógyászati bizonylattal konstatáltak. Egyszerre nem bírná ki, megrepedne a szívburok kamarája, billentyűstől – mint a doktor mondá. Ma törlesztettem az első búcsúrészletet.

– S a neje sírt?

– Kezdtet, ekkor befejeztem a jelenetet. Könnyem azután támadt. Férfi nem árulja el magát. Jobbadán megrakodott a könyvekkel s eltávozott.

2.

Búcsú a szülőföldről

Harmadnapra Mihály gazda visszahozta Amerikáról szóló könyveimet.

– Már mind elolvasta? – kérdem.

– Részleg mind.

– Miért nem valamennyit?

– Időhiány, előkészületek túlbősége s új módszer az olvasást illetően.

– Miféle módszer?

– Nőm kitalálmánya, éjjel vánkos alá tévén a könyveket, fejbe megy a tartalom.

– Ej ha, ezt magam is megpróbálom.

– Ajánlandó és célarányos.

Mihály gazda, úgy látszik, nyugodtabb volt már. Érezte, hogy kezd tisztába jönni Amerikával s azt is észrevette, hogy körülötte a tisztelet fokozódott. A hunyadijánosok közt óriási föltűnést keltett a hír, hogy az alelnök Amerikába megy. Sokan kétkedőleg rázták a fejüket; sokan nem rázták a fejüket, de kételkedtek, azt azonban úgy a fejrázók, mint a fej nem rázó elhatározták, hogy az alelnököt fényesen el kell búcsúztatni Európától.

Az elnök este kilenc órára hívta össze a rendkívüli közgyűlést az Arany kapukulcshoz címzett külvárosi vendéglő kerti helyiségébe. Kivonult a vak ember az asztaltársaság díszharmonikájával, mely úgy szólt, mint egy orgona, kivéve, hogy kizárólag hamis hangokat bocsátott ki magából. Ennek folytán a nóták oly geniálisan jöttek ki belőle, hogy a Rákóczi-indulót a Marseillaise-től nem lehetett megkülönböztetni. Sokan azzal gyanúsították a vak muzsikust, hogy lát s azért nem tud játszani.

Jobbadán Mihály Ferenc József-kabátja oly fényesre volt kefélve – nem, nem is kefélve, hanem subickolva –, hogy a legkényesebb asszony meg tudta volna előtte a frizuráját csinálni. Mikor beléptünk a helyiségbe (mert én is meg voltam híva), a zenekar a Hunyadi-indulót vagy az Oh du lieber Augustin-t játszotta; nem tudtam tisztán kivenni.

A második fogásnál felállt az elnök s a következő felköszöntőt mondá:

Uram, uram, Jobbadán Mihály alelnök uram, szállok az úrhoz! (Jobbadán fölállt, s begombolta a ferencjózsefet.) Elérkezett az óra, s nemsokára itt lesz a perc is, melyben te elhagyod körünket és arra az útra lépsz, melyet Kolumbus és utána Széchenyi kijelöltek a

magyarnak. Sok mindenféle ember áthajózott már a tengeren, de alelnök és házfelügyelő még egy se, s így jogosan várhatjuk, hogy az új világrész örömmel tekint személyed megérkezése elé. De tudjuk jól, hogy az utazás nagyon veszedelmes, cápák és hajótörések leselkednek az utas életére. Te azonban nyugodtan várhatod a cápákat és hajótöréseket, mert ha tested le is száll a tenger mélyébe, emléked itt fönn marad a földön, még tán valamivel följebb is, tudniillik itt, a Hunyadi János-társaság körében. Intézkedéseinket meg fogjuk tenni, hogy ez ne maradjon pusztá ígéret, s Jobbadán Mihály netáni elhalálózása esetére máris van szerencsém a következő határozati javaslattal föllépni:

1. A Hunyadi János-asztaltársaság mély fájdalommal veszi tudomásul szeretett alelnökének élete 45-ik évében történt korai elhunytát, s elhatározza, hogy sírjára emléket állít.

2. A temetésen testületileg részt vesz, sőt a részvételre táviratilag az összes fővárosi asztaltársaságokat felhívja.

3. A koporsóra koszorút tesz.

Dörgő taps fogadta az elnök előterjesztését, s úgy látszott, mintha azt egyhangúlag elfogadták volna. Jobbadán oda ment az elnökhöz s könnyekig meghatva, melegen megrázta a kezét.

– Az indítvány zajos helyeslésének egyhangúsága fokozza az irántami tisztelet becsértékét – mondá Jobbadán, amint a meghatottságtól szóhoz tudott jutni.

– Szót kérek! – hangzott keresztül a lármán egy éles hang.

Smirgli volt, a női- és férfi-öltöny készítő.

– Halljuk Smirglit! – kiabáltak néhányan. Ezek az ellenzékiek voltak, akik a választáskor a mostani elnök ellenében Smirglire szavaztak.

Smirgli felállt és így szólt:

– Tisztelt polgártársak! Sajnálom, hogy az elnök úr határozati javaslatát nem helyeselhetem egész terjedelmében. Sőt egész terjedelmében elvetem. (*Mozgás, ellentmondás.*) Majd ki fogom magyarázni magamat. Én Jobbadán alelnök urat tisztelem és becsülöm, s szívesen hozzájárulok, hogy korai elhunytá esetén emléke lelkes ovációkban részesíttessék. Csak a gyászjelentés helyes kitöltésére vonatkozólag vannak némely aggodalmaim. Honnan lesz a temetés, ha tisztelt és szeretve becsült alelnökünket, a tengeren elhalálózván, a vízbe vetik? Másodszor: hová állítjuk a sírkövet, holott az ő sírja a tenger, esetleg a cápák gyomra lészen? Harmadszor: hogyan helyezzük koporsójára a koszorút, holott koporsója se lészen

neki, köztudomású lévén, hogy a hajókon elhunytakat zsákba varrják, mindig kivétetvén a m. kir. propelleren Budára utazó elhunytak. Ezekre nézve kérném az elnök úr szíves fölvilágosításait. *(Általános mozgás.)*

Az elnök nem jött zavarba. Első indítványát azonnal visszavonta s helyette a következőket terjesztette be:

1. Gyászmise a megboldogultnak lelkiüdvéért.
2. A megboldogult arcképének leleplezése és
3. A sírkő átruházása az elhunyt özvegyére.

Az újabb indítványt élénk helyesléssel elfogadták és Smirgli is kénytelen volt belenyugodni. Miután Jobbadán is könnyek közt biztosította a társaságot, hogy a tervezett gyászováció életének legszebb napja lesz, az elnök ünnepélyesen kihirdette a határozatot.

Következett a harmadik fogás, melynek elfogyasztása közben Jobbadán fölemelkedett, s a következő beszédet mondta:

– Tisztelt polgár- és tagtársak! Az elnök úr igen tisztelt szavainak hízelgése sokkal jobban meghatja belsőségemet, mint amennyire külsőségemen látszik. Érdemeim pedzése mélyen érintette lelkiállapotomat, amiből kifolyólag csak rövidesen terjeszkedhetem ki a köszönetre. Nem tudom, hogy mi végezet vár reám a földgömbön, különösen azon bizonytalan ingatagságon, melyet a tudomány apparátusa tengernek nevez, de én nem habozom azon kijelentéssel élni, hogy bármily sors beteljesülése várjon reám: legfőbb törekvésem azon célt irányozza, hogy friss egészségnek örvendve térjek vissza hazámba, illetve a Liliom-utcába. Én, uraim, elmegyek a Merikába, s itt hagyom a Hunyadi János-asztaltársaság kebelzetét. Itt hagyom nőmet, itt hagyom a házat, melyre felügyelek, s most örvendek, hogy gyermektelen családapá vagyok, s nem kell leendő árváim gondoskodását eszközölni. Szíves figyelmükbe ajánlom becses emlékem fenntartását, mert magtalanul hunyván el, nevem fenmaradása özvegyem halálával bizonytalanságnak néz elébe. Köszönet és hála rebege az én kötelességem, melynek teljesítését ezennel foganatosítotttnak tekintem. Éljen az elnök úr! Éljenek a tagtársak, s adja Isten, hogy szerencsés visszatérésem esete minél gyorsabban, annál biztosabban bekövetkezést szenvedjen.

Zajos tetszés fogadta az ékes beszédet s megkezdődött az ivás. Jobbadán a háziurat várta s ezért tíz órakor haza ment. Vele én is. Útközben megszólítottam:

– Jobbadán úr, írhatna nekünk a neve alatt amerikai leveleket.

- Hírnevem szempontjából?
- Arra is jó; de meg pénzt is adunk érte.
- A minimális kvantum tekintetéből mennyire számíthatnék?
- Levelenkint tíz pengőre.
- Tekintetességed garantírozza az ígéret biztosságát?
- Akár előre lefizetek ötven forintot.
- Nyugtatványilag elismerendem.

Másnap volt az elutazás. Ott voltam én is. Délután két órakor mentek a bécsi gyorsvona-
ton. Félkettőkor a háziúr így szólt Jobbadánhoz:

- Jobbadán! Hozzon egy komfortáblit, indulunk.

Jobbadán fejet csóvált, s mondá:

- Gyöngéllem az erőt.
- Micsoda erőt?
- Keveslem a lószámot.
- Miféle lószámot?
- Kérem, nagyságos úr, a Merika messze van. Földgömbileg kinéztük. Erősebb indítás
kell a hosszú útra. Nem célarányos a konflis.

Ezzel elment és hozott egy fiakkert, melyre minden pakkot fölraktak. Jobbadánné sírt.

– Férfinak nem eleme a sírás. Száraz szem dacára a szív megszakadhat – mondá Jobba-
dán. – Isten veled, Borcsa, ha keres valaki, mondd meg, hogy a Merikába mentem.

Ezzel megcsókolta a feleségét. Ez volt a rátabúcsúzás harmadik részlete. A háziúr jött, Jobbadán felült a bakra, s még egyszer végignézett a Liliom-utcán, a házon, a kapun és az asszonyon, szóval: mindazon tárgyakon, melyek neki Európában legkedvesebbek voltak.

Tavaszi séta az állatkertben

Nem tagadom, sőt nyíltan bevallom, hogy rettentő kegyetlen apa vagyok. Ide hallgassanak: én ki szoktam szűrni a gyermekeim szemét. Még pedig azzal szoktam kiszűrni, hogy tavasszal és ősszel kiviszem őket az állatkertbe. Olcsó mulatság, olcsóbb, mint a színház, mely nem is foglalkoztatja őket oly sokáig, mint az, amit az állatkertben látnak. Valahányszor a gyerek rosszkodik, nyugösködik, magyarul szólva, szekírozza a szüleit, én egész ártatlan arccal mesélni kezdem, hogy milyen újfajta zsiráfok érkeztek legutóbb az állatkertbe. Sokkal hosszabb a nyakuk és sokkal foltosabbak, mint az eddigiek. Erre a legrosszabb kölyök is abba hagyja a sírást, figyel, végül bátortalanul megkérdi, hogy ugy-e papa, megnézzük az újfajta zsiráfokat. Természetesen megígérem, de csak úgy, ha jók lesznek. Az is természetes, hogy a gyerekek egy ily jelenet után pár napig kitűnően viselik magukat.

Pár nap múlva azonban megint rájuk jön az a rendes gyerekbetegség, hogy nem akarnak húst enni. Ekkor következik a mese a fehér elefántról, mely éppen tegnap érkezett meg a messze Ázsiából az állatkertbe. Két napig úgy fogy az asztalnál a hús, hogy a legöregebb vegetáriánusokat is a guta kerülgetné. Mikor a fehér elefánt varázsa halványul, fölvonultatok egy kéngurut, azután egy jegesmedvét, majd egy vizilovat s így lassanként a magam felelősségére benépesítem az állatkertet mindenféle vadállattal.

Mikor pedig a Gyurkát a számtanból nagyobb szorgalomra akarom serkenteni: akkor jön a tromf, az afrikai fekete oroszlán, mely oly irtóztatón tud ordítani, hogy mindenki megsiketülne, ha vattát nem dugdosna a fülébe. Ettől kezdve a Gyurka bámulatos gyorsasággal ki tudja számítani, hogy a fűszeres hány métermázsa datolyát ad el egy esztendőben, ha naponta nyolcvan dekát vesznek nála.

Mert azelőtt úgy volt a dolog, hogy Gyurka órákig eltűnődött azon a gondolaton: milyen jó volna, ha a papa volna ez a fűszerkereskedő, mennyi ingyen datolyát lehetne akkor enni.

Végre aztán rászóltam:

- Kész már a föladat?
- Nincs.
- Hát min töröd annyi ideig a fejedet?
- Papa kérem, nagyon nehéz.
- Mutasd!

Megnézem. Egy kicsit meghökkenek. A számtanban mindig gyöngé voltam.

– Jó, jó!

– Megcsinálja, papa?

– Dehogya. Ezt, fiam, magadnak kell megcsinálni. Akár jól, akár rosszul, de neked kell megcsinálni.

– De hátha nem tudom?

– Akkor... akkor majd beszélek a fűszeressel. Ösmerem.

Ezzel otthagynom a fiút. Gyurka újra álmodozásokba merül, ő valószínűleg úgy állította föl a tételt: ha egy fűszeresnek három fia van, mennyit tudnak ezek egy év alatt megenni, föltéve, hogy mindennap nyolcvan dekát esznek meg? Nem is tagadható, hogy a téma így sokkal rokonszenvesebben van fölállítva.

Jó óra múlva benyitok a fiuk szobájába, vajon Gyurka hogy' áll. Még ő fogad ezzel:

– Papa, ugy-e azt mondta, hogy ismeri ezt a fűszerest?

– Azt mondtam.

– Szokott oda járni?

– Nagy ritkán.

(Ekkor vettem észre, hogy Jenő és Palkó, a kisebbek, csoportosulnak és élénk kíváncsisággal tekintenek rám. Vajon mi készül itt?)

Gyurka pedig folytatja a kihallgatást.

– Mondja csak, papa, van annak a fűszeresnek fia?

– Van.

– Igazán? – kiáltották mind örömmel.

– Igazán.

– Hány?

– Kettő. De minek kérdezitek?

– Lássá, mi azokkal barátkozhatnánk. Az egyikkel én, a másikkal a Jenő. A Palkó meg eljön kibicelni.

(Ezt jól beosztották.)

– Aztán miért akartok ti velük barátkozni. Nincs nektek elég jóbarátotok?

Itt már Palkó, a legártatlanabb, elárulta a dolgot.

– Igen, papa, de ennek a fűszeresnek sok datolyája van. (Vagy úgy!)

– Nem lehet, fiúk, mert az egyik a negyedik gimnáziumba jár s nagy hozzátok, a másik pedig... a másik pedig kanyaróban fekszik...

Még ezzel se tudtam őket lefegyverezni, mert Gyuri merészen elé állt és így szólt:

– De papa, a datolyának nincs kanyarója.

Ez egy pozitív, megdönthetetlen igazság, ez ellen harcolni, ezt megcáfolni nem lehet. Értelme pedig az volt, hogy én a fűszeres barátomtól az esetben is hozhatok haza datolyát, ha a kisebbik fiú kanyaróban szenved.

Ekkor a végső eszközhöz nyúltam: fölvonultattam a fekete oroszlánt az ő utólérhetetlen ordításával, s így végre a Gyurka is elkészült az ő föladatával.

Februárius vége felé az állatok száma már oly rengetegre szaporodott, hogy gondolkozni kezdtem, nem volna-e okos dolog a tavaszi látogatást máris megtartani.

Egy levél érkezése döntő hatást gyakorolt elhatározásomra.

Egy vidéki rokonom, aki Budapesten mindig nálam lakott, meghalt, s örökül rám hagyott öt darab részvényt, még pedig az Állat- és Növényhonosító Társaság részvényeit.

Ez az a társaság, mely az állatkertet fenntartja.

Arra a kérdésemre, hogy jelzett részvényesi minőségem mire jogosít föl, ügyvédemtől azt a feleletet kaptam, hogy olcsóbban járhatok az állatkertbe.

Bravó, ez sokat ér az olyan apának, aki fiainak közművelődési programjába az állatkert látogatását rendes pontul fölvette.

Zsebrevágtam tehát az öt részvényt, hónom alá vettem a három fiút és kiadtam a jelszót: az állatkertbe.

Zsufolásig megtelt konflisunk lova a Damjanich-utcában megcsökönysödött s bár a sarki rendőr karddal ütötte, sehogyse akart tovább menni.

Nagy népcsődület támadt. Suszterinasok a Bob herceg keringjét fütyülték, apró gyermekek pedig elhasznált lóvasúti jegyet kértek tőlünk. Ez a két járvány dühöng ma Budapesten.

A ló kirúgott s egy polgártársunkat oldalba tisztelte. A polgártárs összeesett, a rendőr följegyezte a nevemet, s én borzadva gondolok ama számos szép tavaszi délelőttre, amelyet kihallgatásra várva, a kerületi kapitányság előszobájában fogok tölteni.

Gyalog haladtunk tovább. És ekkor Gyuri megrántotta a kabátomat:

– Papa!

- Mi baj?
- Vattát hozott magával?
- Minek a vatta?
- Hogy a fülünket betömhessük.
- Mért akarod te a füledet betömni?
- Hát elfelejtette?
- El.
- Hogy a fekete oroszlán bőgésétől meg ne süketüljünk.

Vagy úgy! Hideg borzongás futott végig rajtam. Eszembe jutottak összes hazugságaim, melyekkel ős óta a gyerekeket traktáltam. A szokatlanul hosszú nyakú zsiráfok, a jeges-medvék, a känguruk, s igazán nem tudtam, hogy mit csináljak? No, majd ott jut valami az eszembe.

Az ajtónál büszkén előmutattam a részvényeket, a pénztáros bizonyos csodálattal nézett rám.

Ritkán láthatott állatkerti részvényest.

- Kérek olcsóbb jegyeket.
- Tessék. Darabja huszonöt krajcár.
- És mennyi rendesen?
- Harminc krajcár.

(Ezért ugyan nem érdemes részvényesnek lenni.)

- Kérek a gyermekeknek is olcsóbb gyermekjegyet.
- Bocsánat, ők nem tekinthetők részvényeseknek. Ők a rendes gyermekjegyeket fizetik.

Vagyis tizenöt krajcárt.

Fizettem és bevonultunk.

Az állatkert meglehetősen néptelen volt. Míg a fiúk a homorú és domború tükrökkel mulattak, odaintettem egy szolgát.

- Hallja, van fekete oroszlánjuk?
- A világon sincs olyan, hát még itt.
- Hát fehér elefánt?
- Az már van a világon, de itt az sincs.
- Hát jeges medve, känguru?

– De furcsa gusztusa van az úrnak. Az sincs.

– Hallja, itt van magának egy korona, mondja ezt meg a fiaimnak. Nem azt, hogy nincs, hanem hogy kanyaróban feküsznek.

A három fiú (kipróbált kanyarójárványos gyerekek, akik a legkisebb bárányhimlőt se mulasztották el soha) ebbe az egybe belenyugodott.

Miközben tovább sétáltunk, a szolga is velünk jött. Megkérdeztem, hogy mi haszon vár itt a részvényesekre?

– Semmi.

– Hát az olcsóbb jegy?

– Az se.

– De hisz én olcsóbb jegyet vettem.

– Dehogyan vett! Ha a városban, a trafikban veszi, felnőttek húsz, gyermeknek tíz krajcár. Elhültem.

– Hát ki veszi meg a jegyeket eredeti árban?

– Senki.

– Ki veszi meg a drágább olcsó jegyeket?

– A részvényes.

– És ki veszi legolcsóbban?

– A közönség.

...Nahát megállj, Társaság! A tavaszi közgyűlésen az igazgatóságnak nem adjuk meg a fölmentvényt!

Legalább mulatok a pénzemért!

Második sétám az állatkertben

A múltkor megírtam, hogy a véletlen öt darab állatkerti részvényhez juttatott, s így zajtalanul, föltűnés nélkül beléptem az úgynevezett vagyonos osztályba, melynek kiirtására nálunk vörös plakátokon szokták fölhívni a munkásokat. A munkások ezt már annyira megszokták, hogy vasárnaponként vagy a Tatterszallban, vagy a Szabadságtéren, vagy egy kocsmában irtogatják a vagyonos osztályt, mely pusztul is szemlátomást, elannyira, hogy ma holnap én az öt állatrészvényemmel a leghatározottabb tőkepenzesek sorába emelkedem.

A részvényekből első hasznom az volt, hogy a gyerekeimmel sokkal drágábban eresztettek be az állatkertbe. Itt megvígasztalt az a körülmény, hogy ha többet fizetek, legalább részvényeim értéke emelkedik s nagyobb lesz az osztalék.

Első látogatásom után pár napra meghívást kaptam egy értekezletre, mely hivatva lesz az állatkerti részvénytársaság közgyűlését elkészíteni *s az exotikus állatok tenyésztésének reformakcióját megindítani.*

Aláírva: *az állatkerti reformpárt.*

A fölhívás hangsúlyozta, hogy *az állatkerti intézmény korhadt alapokon nyugszik, s a nemesebb lelkek földadata új vért önteni beléje, s az egészet nyugateurópai színvonalra emelni.*

Ez a fölhívás élenken fölkeltette kíváncsiságomat. Igazán szerettem volna megtudni, hogyan öntünk mi vért az oroszánba, s hogyan emeljük nyugat-európai színvonalra a zsiráfot.

Elmentem tehát az értekezletre. Amint sejtettem, úgy is volt: az értekezletet egy ügyvéd hívta össze, aki azon kezdte, hogy elmondta összes beszédeit, melyeket a kerületi körökben, követválasztásokon, bizottsági tagválasztásokon s a törvényszék előtt nem mondhatott el, nyilatkozott a társadalom romlottságáról, a szociális forradalom közeledéséről, melynek az állatkert részvényeseit nem szabad készületlenül találnia, s azért itt az ideje, hogy tömörüljünk.

Erre a jelenlevők elkiáltották, hogy tömörüljünk, s aztán az ügyvéd úr indítványára engem egyhangúlag megválasztottak elnöknek.

Most már volt hivatalom is: *a tömörülni óhajtó állatkerti reformpárt elnöke.*

Megráztam egy előttem heverő csöngettyűt (ennyit már tudtam az elnöki teendőkből), mire bejött egy szolga, akivel az ügyvéd úr egy pohár vizet hozatott magának s erre én az ülést megnyitottnak nyilvánítottam.

– Halljuk, halljuk! – kiáltották a reformpártiak.

Ezek talán valami programbeszédet várnak tőlem. No jó! Elkezdtem:

– Tisztelt uraim! Nem rég ideje tartozom még az állatkert kötelékébe... akarom mondani az állatkerti részvényesek kötelékébe, s így talán nem is vagyok képes arra, hogy kellően ecsetelni tudjam azon súlyos bajokat, melyekben Állatkertünk leledzik, de ígérem, hogy a gyűlést pártatlanul fogom vezetni, a szólásszabadság szent elvét respektálom, s kérem önöket is, hogy türelemmel hallgassák meg a szónokokat. *(Élénk éljenzés.)* Fölkérem az értekezlet összehívóját, hogy panaszainkat, vágyainkat, bajainkat és terveinket előadni sziveskedjék.

(Halljuk, halljuk!)

Csengettem, a szolga újra megjelent, az ügyvéd úr újra megivott egy pohár vizet s kezdé:

– Tisztelt uraim! Örömmel konstatalom, hogy meghívásomra az állatkertet fenntartó állat- és növényhonosító részvénytársaság tagjai nagy számmal jelentek meg. Mindnyájan tudjuk, uraim, hogy részvénytársaságunk pang, részvényeinkért osztalékot évek óta nem kaptunk, ketreceink célszerűtlen berendezésénél fogva legdrágább állataink eldöglenek, vagy állandóan betegek. E mellett az igazgatás oly slendrián, hogy tavaly például az elefánt foghúzására kétszázhetven forintot költöttek. *(Nem lehet!)* De igenis lehet! Majd mindjárt kiszámítom. Az operációhoz tizenhat fogorvost hívtak meg. Tizenkettő fogta az elefántot, négy pedig húzta a fogat. Ebbe a négy fogászba később még befogtak két lovat. Csakis így tudták egyesült erővel a boldogtalan baromnak az agyarát kirántani. *(Ez csak nem került kétszázhetven forintba!)* Ne feledjék el uraim a narkózt! Két dézsa kloroformot szippantattak föl az elefánttal, hogy elaludjék s mikor fölébredt, oly gyöngye volt, hogy két hétig kezelteni kellett egy indiai ezredorvossal, aki az angol ágyúkat vivő elefántok mellett szolgált mint doktor. Ez került legtöbb pénzbe. A hanyag felügyeletnek tulajdonítható az is, hogy tavaly a beduinok két kékngurut megettek, a majmokat pedig megtanították pipázni, úgy, hogy azóta sorra döglenek, mint ősszel a légy. Hát a medve? Mit szólnak a medvéhez? *(Halljuk, halljuk!)* Az igazgató azzal kedveskedett egy lakomán a vendégeinek, hogy Bábit, a nagy medvét, a nagy medvék csillagát, részvénytársaságunk büszkeségét, megölette, s mint medvesonkát és medvekocsonyát föltálaltatta... Ez így tovább nem mehet. Én, aki az egész világ állatkertjeit bejártam és ismerem, mondhatom, hogy ez így nem mehet tovább. Meg kell buktatnunk az eddigi rendszert és új igazgatót kell választanunk.

(*Élénk helyeslés.*) Föltettem a kérdést, nem akarok senkire pressziót gyakorolni, egy időre eltávozom, tessék nyugodtan tanácskozni.

Az ügyvéd úr eltávozott, mire fölállt egy úr, hogy kicsoda, nem sikerült megtudnom, s a következő beszédet mondta:

– Tisztelt uraim! Mindenben osztom a tisztelt előttem szólott részvényestársam nézeteit, csak egyes adatait vagyok bátor megcáfolni. Arról, hogy az elefánt beteg és hónapokon át tartó kezelése kétszázhetven forintba került, senki se tehet. Az lett volna a hiba, ha gyógyítás nélkül pusztulni hagyták volna. Az elefánt busásan behozza a költségeket, pláne mióta a gyerekeket lovagoltatjuk rajta, húsz fillérjével. Azután a mi társaságunk nem nyereszkeedésre alakult, ez egy tudományos célú társaság, mely a közművelődést szolgálja, kinek jut eszébe, hogy a részvényeiből még hasznot is lásson? Hisz nem vagyunk mi olyan koldusok! Igaz, hogy a beduinok következtében a majmok döglenek, s a fekete gazemberek két kengurut megettek. De a beduinok oly sok tiszta jövedelmet hoztak, hogy azon száz majmot és ötven kengurut vehetünk. Azután Bábi, a medve... igaz, én is ettem belőle, de Bábít nem ölte meg senki, Bábi megdöglött magától... de az igazgató úr gyöngédségből nem árulta el, hogy annál jobban essék a vendégeinek. Mondhatom, hogy a mostani igazgatónál jobb, alkalmasabb embert keresve se találhatunk, aki igazán egész életét ennek szentelte. (*Zajos éljenzés. Fölkiáltások: Halljuk az elnököt!*)

Nem volt mit tennem, megint dikcióznom kellett.

– Tisztelt értekezlet! Én is mindenben osztom úgy a t. előttem szóló, mint az előtte szóló t. előttem szóló nézetét. (*Élénk helyeslés.*) Az elefántról, a medvéről és a kengururól, valamint a beduinokról és a majmokról szóló fölvilágosításait megnyugvással vesszük tudomásul, de azt hiszem, a közóhajt tolmácsolom, mikor egy homályos pontra nézve akarok fölvilágosításokat. (*Halljuk, halljuk!*) Mi, igaz, hogy nem vagyunk nyereszkeedésre alakult társulat, de arra se, hogy többet fizessünk, mikor az állatkertbe megyünk, mint a közönség. (*Hosszantartó élénk helyeslés.*)

A második számú szónok erre fölugrott s így kiáltott:

– A szabadjegyek a részvényes urak és összes családtagjaik számára már útban vannak. Egyúttal ünnepélyesen hozzáteszem, hogy ha a részvényesek fizetnének valamit, akkor a részvényesek őrmestertől lefelé bizonyára a felét fizetnék.

Frenetikus tetszésvihar tört ki erre a nyilatkozatra. Megráztam a csengettyűt, csend lett s a szolga újra bejött.

– Hozzon tizenhat pohár sört! – szólt a második szónok.

Így ért véget az előértekezlet. Az ügyvéd úr, aki azt hitte, hogy időközben megválasztottuk őt igazgatónak, nemsokára visszajött, de rögtön eltávozott, és többé nem jött vissza.

Az öntudatlan csörgőkígyó

Az Úristen, aki – mint biztos forrásból értesülök – mindnyájunkat teremtett, nagyon mostohán bánt el velem.

Egy domináló nagy tulajdonságot oltott belém, melynek abszolúte semmi hasznát nem veszem, sőt csak kárát látom.

Miért kellett neki úgy sietnie Shakespeare-rel? Nem várhatott volna még kétszáz évet s nem önthette volna belém a nagy drámaíró tehetségét?

Nem teremthetett volna engem nagy szobrászá, nagy festővé, nagy föltalálóvá?

Igenis teremthetett volna és nem tette. Nyugodtan kell néznem, hogy mások szobrot faragjanak, fessenek és föltaláljanak.

De én mindezért nem elégedetlenkedem. Ha mások szidják a teremtésemet, én csak mosolygok és hallgatok: nem árulom el, hogy mennyire igazuk van.

Amiért elégedetlen vagyok, az, hogy a főntebb említett domináló tulajdonságot belém oltotta.

Mi ez?

Ez nem egyéb, mint a vadállatok szeretete és a háziállatok gyűlölete.

Különös, de tény, hogy rendkívül boldog vagyok és meg vagyok hatva, ha egy oroszlánt látok. (Természetes, hogy ilyenkor vagy nekem, vagy az oroszlánnak egy biztos ketrecben kell lenni. Mind a ketten szabadok, vagy mind a ketten a ketrecben nem lehetünk, mert akkor ő a boldog, én nem.)

Erősebb érzelem-hullámvázások támadnak keblemben az elefánt láttára is. Odaadó rajongással tekintek a vaddisznóra. Gyöngéd tisztelettel veszem körül a fókát. Zajos ovációkban részesítem a medvét s ünnepet ülök, ha a véletlen egy zsiráfot vezet elém.

Mi következik ebből? Az, hogy én minden pénzemet arra költöm, hogy a vadállatokban gyönyörködjem. Vagyis minden pénzemet az állatkertre költöm.

Gazdag, de becsületes családból származtam, s teljesen elszegényedtem. Nem a jegyek tettek koldussá, hisz ezek olcsók, de én az állatokat ettettem is. A majmoknak zsemlyét, az elefántoknak és a medvéknek kenyeret, sőt az oroszlánoknak és tigriseknek húst is vittem.

Hogy az állatok színvonalát emeljem, megtettem néha, hogy a kenyérre vaját kentem, gondosan megsóztam és úgy nyújtottam át. Eleinte a fejemhez vagdalták, de aztán megették.

Az a remény kecsegtetett, hogy lassanként a sörözésre, s a főzelékek és paprikás ételek fogyasztására is rá fogom őket kaptani.

Önzetlen kísérleteim eredménye az volt, hogy egypár majom megdöglött, a medve gyomorhurutot kapott, az elefánt pedig a tömérdek vajaskenyér meg nem emésztése következtében annyira elbutult, hogy az orrmányát nem tudta a farkától megkülönböztetni. Aminek a gyászos következménye az lett, hogy amikor inni adtak neki, mindig a farkát mártotta a vízbe. És megdöglött szomjan.

Ez a nagy csapás rám zúdította az állatkerti körök haragját. Eddig tiszteltek, mint nagy állatbarátot, de most azt jelentették Serák* igazgatónak, hogy ha én továbbra is táplálom az állatokat, kipusztul az egész kert.

Kiadta a rendeletet, hogy ezentúl az állatokat etetnem nem szabad, és az örök már a kapuban kikutattak, hogy nincs-e nálam valami enivaló.

Dühöngtem és boszút forraltam.

Úgy tettem, mintha belenyugodnám az intézkedésbe. Bár keblemben viharok dühöngtek, látszólagos nyugalommal sétáltam kedveltjeim közt, kik közül a medve karlszbádi kúrát használt.

Azt vettem észre, hogy Serák állatkerti igazgató minden délután két és három óra közt egy óriási csörgőkígyóval sétál a fák alatt.

Elül ment Serák és utána vígan csörgedezett a kígyó.

Elámultam és megdöbbsentem. Krieschtől Mihálkán keresztül Pap Jánosig minden állatban úgy tanultam, hogy a csörgőkígyó a legveszedelmesebb állat, melynek csípése föltétlenül halálos.

Hogy sétálhat vele egy ember, még ha állatkerti igazgató is? Vagy talán Serák hindu kígyóbűvölő volna?

Mikor Serák észrevette félelmemet, barátságosan odaintett.

– Ön bámul, ugy-e? – szólt nyájasan.

– Hogy az ördögbe ne!

– Pedig a dolog igen egyszerű.

– Hogy-hogy?

* Serák Károly, 1873-tól három évtizeden keresztül az Állatkert igazgatója.

Serák füttyentett, a kígyó fölemelte a fejét és rászzegezte a tekintetét.

– Guttman! – kiáltott a kígyóra –, eredj a bokrok közé bogarat fogni.

A kígyó igent intett és eltűnt a bokrok közt, amerre Serák mutatott.

– Ön a kígyóját Guttmannak nevezi?

– Igen.

– Miért?

– Egy ravasz állatkereskedőről, aki már többször rászedett. Nos, tehát – folytatá suttogva –, hallja a titkot...

– De miért suttog?

– Hogy Guttman meg ne hallja. Bizonyosan tudni fogja, hogy a kígyók hallása nem terjed messzebbre nyolc lépésnél. Az én kígyóm pedig tíz lépés hosszú...

– Nem értem.

– Mindjárt meg fogja érteni. Figyeljen ide: az én kígyóm a fülétől a farkáig tizenkét láb. Mit jelent ez? Azt jelenti, hogy a boldogtalan állat *nem hallja a csörgést*, mert a farkának a legvége csörög...

– Hát aztán?

– Hát aztán? Ejnye, de nehézfejű ember az úr... *A szerencsétlen állat tehát nem tudja, hogy ő csörgőkígyó.*

– És minek tartja magát?

– Minek? Talán vidéki színésznek, vagy lovassági karabélynak tartsa magát? Jól tudja ő, hogy kígyó, de ártatlan kígyónak hiszi magát... azt hiszi a szamár, hogy gyík...

És Serák tele torokkal nevetett. Én is vele.

E pillanatban megjelent Guttman: egész szemtelenül a szeme közé vigyorogtam, mire ő – gyíksága tudatában – szégyenkezve lesütötte a szemét.

Serák füttyentett és tovább sétáltak. Én is tovább sétáltam, de ellenkező irányban.

Egy félóra múlva mégis rájuk bukkantam. Serák egy padon ült és aludt. Guttman a lábainál hevert és szintén szundikált.

Pokoli gondolat villant meg a fejemben. Itt az alkalom, hogy boszút álljak Serákon. Lábujjhegyen odalopóztam és a kígyót fölzavartam álmodozásából.

Intettem neki, hogy kövessen. Utánam jött. Körülnéztem: egy lélek sem volt az igazgatón kívül az állatkertben. A füléhez hajoltam.

– Guttman úr – mondám –, egy nagy dolgról kell önt fölvilágosítanom.

– Miről?

– Tudja-e, hogy ön egy elrabolt grófi gyerek, aki cigányok közt él és azt hiszi, hogy maga is cigány.

Zavart mosoly jelent meg Guttman úr arcán.

– Intelligenciám nem múlja fölül a kígyók átlagos intelligenciáját, s azért kérem, legyen szíves velem egyszerűbb stílusban beszélgetni.

– Guttman úr, – mondám, erősen a szeme közé nézve –, önt félrevezették, önt megcsalták. Tudja-e, hogy ön csörgőkígyó?

Guttman elsápadt.

– Igazán?

– Becsületszavamra.

Fenyegetőleg emelte föl a fejét és irtóztatóan megcsörgette a farkát.

– Nem hallok semmit –, mondá csüggedten.

Megragadtam a farkát és az orra előtt hatalmasan megcsörgettem.

Iszonyú jelenet következett ekkor. A kígyó szeme tüzes karikákat hányt. Szája sziszegett és tajtékzott... Kibontakozott előttem a csörgőkígyó egész félelmetes nagyságában.

Reszkettem. Serákra mutattam. Guttman dühvel rávetette magát és megcsípte.

Elfutottam, de meg voltam bosszulva.

Mily nyugtalan vagyok azóta! Alig várom Serák nyilatkozatát, melyben kijelenti, hogy az egész történet sült hazugság.

Az én medveadászatom

Gyermekkoromban úgy tanítottak az iskolában, hogy a medvefaj Magyarországon kihalófélben van. Akkor egészen közömbösen vettem ezt a hírt, mert nem is sejtettem, hogy ezzel a kihaló állatfajjal nekem valaha bajom lesz. Azóta sokszor olvastam a lapokban, hogy itt is, ott is medveadászat volt s bizonyos számú medvét megöltek. Brávó! – gondolám –, a medve kihal magától is, meg a vadászoktól is, s nemsokára az egyetlen medvét a múzeumban fogják mutogatni kitömve.

Ilyen illúziókban éltem én már régóta, s annál fájdalmasabban esett, mikor a múltkor, erdélyi tartózkodásom alatt, egy szeretetreméltó úriember a következő bombát süti el melletttem:

– Ugy-e, visszatérsz hozzánk novemberben, medveadászatra?

– Mire?

– Medveadászatra.

Eleinte nevetésre fogtam a dolgot.

– Miért nem mindjárt oroszánadászatra? – kérdém.

– Mert oroszánunk nincs, medvénk ellenben van – felelt ő komolyan.

(Ekkor eszembe jutott, hogy még örülhetek a szerencsémnek: mert ha én Erdély helyett Afrikában volnék, csakugyan oroszánadászatra hívnának meg afrikai barátaim.)

Fölcsaptam. Megígértem, hogy medvére visszatérek. Sokan voltak jelen, akik figyeltek rá, hogy mit fogok felelni, s ezért nem mertem a meghívást visszautasítani. Hiúságból bátor voltam. És kecsegtetett még az a remény is, hogy novemberre kihalnak az erdélyi medvék mind.

A vacsoránál ugyanaz az úr, aki a medvemeghívást csinálta, felköszöntött s kívánta, hogy én hazám és családom javára minél tovább élni szíveskedjem.

És ez az ember hí engem medveadászatra! Mit fog szólni „hazám” és „családom” a medvékhez? Nem szíveskedhetem sokáig élni, ha jó barátaim medveügyekbe kevernek. De mindezen megjegyzéseket magamba fojtottam s nyugodtan fogyasztottam vacsorámat.

Míg mások táncoltak, én ismerkedtem. Bár inkább én táncoltam és mások ismerkedtek volna. A véletlen olyan emberekkel hozott össze, akik medvekalandokon mentek keresztül. Erdélyben ez olyan mindennapi dolog, mint nálunk a verekedés szupé-csárdás közben.

Egyik úriembernek olyan volt a képe, mintha kottapapirosnak megléniázták volna: a medve húzta végig rajta az öt körmét. Ha Liszt Ferenc meglátja ezt az arcot, okvetetlenül oratóriumot írt volna rá. Láttam ott egy félszemű embert, akinek a másik szemét egy medve vájta ki. Az ajtóban állott egy Gábor Gábor nevű hajdú, akinek fél keze hiányzott: ezt is medve harapta le. (Inkább egy Gábort harapott volna el a nevéből.) Szóval, konstatáltam, hogy ha a medvefaj kihalófélben van is, de utolsó példányai véres bosszút állnak az emberiségen. S éppen ilyenkor kell engem medvevadászatra invitálni!

- Nagy személyes bátorság kell az ilyen vadászathoz.
- És testi erő.
- Célzási ügyesség.
- A leggyöngébb medvének is legkevesebb tíz lövés kell.
- Be kell várni öt lépésre s úgy beelőni.
- Aztán jön a birok.

Ilyen megjegyzéseket hallottam magam körül. Én egy szót se szóltam, de már azt mégis megkérdeztem, hogy mi az a birok.

- Hát mikor az ember, kilóvén a puskáját, öltre megy a medvével.
- S birkózik?
- Körülbelül.
- Hisz ahhoz cirkuszi hercules kell!
- Még az is kevés. Csak azon kell igyekezni ilyenkor, hogy a vadászkést a szívébe döfje, mielőtt a medve átölelné.

Hála Istennek, csakhogy legalább ezt tudom. De még hasznosabb részleteket is szerettem volna tudni, azért megkérdeztem a kottázott képűtől:

- Elfutni nem lehet?
- Nem, a medve gyorsabban fut.
- Hát fára mászni?
- Azt se. A medve gyorsabban mászik.

Mondhattam volna nekik egy biztos módot, melyet gyerekkoromban a kalendáriumban olvastam: hogy az ember a földre fekszik és úgy tesz, mintha meg volna halva: akkor a medve nem bántja. De hallgattam; majd előbb kipróbálom magam ezt a módot. Ha azonban a medve nem hiszi el, hogy holt ember vagyok – akkor holt ember vagyok.

Abból indulva ki, hogy medve vadászatra nem hívnak meg mindenféle pity-poty embert, azt hitték rólam, hogy a vadászat terén szép múlt áll mögöttem. Kérdéseikre elkezdtem regélni a dunántuli fogoly-, fűrj-, nyúl-, vadkacsavadászatokról, melyekben résztvettem; lassankint áttértem a szarvas-, őz-, róka- és vaddisznó vadászatokra, melyekben nem vettem részt s egy szelíd disznónak általam történt meglövését oly tropikus színekkel sikerült ecsetelnem, hogy éjfél után általánosan suttogták, hogy Teleki Samu gróffal én jártam Afrikában. Erre én még jobban nekimelekedtem, a foglyok lassankint struccokká, a nyulak antilopokká, a vaddisznók vizilovakká nőttek, én magam pedig – báró de Manx-á változtam át.

Pedig csak az történt velem, hogy vadásznak néztek.

Mikor visszatértem a fővárosba, csak akkor hűltem el, látva, hogy mibe mentem én bele. Most már medvét kell ölnöm. Különben becsületem oda van.

Szerencsére kaptam Erdélyből egy levelet, mely engemet teljesen megnyugtatót.

Ez a levél arról értesített, hogy a *hajtó vadászat* november harmadikán kezdődik.

No, hála Istennek!

Ha zerge vadászat az, amelyen zergét lőnek;

ha oroszlán vadászat az, amelyen oroszlánt lőnek:

akkor hajtó vadászat nem lehet más, mint amelyen *hajtót lőnek*, nem pedig medvét.

Így már nyugodtan lemegyek. Nem lehetetlen, hogy egypár hajtót meg fogok lőni, de legalább medvével nem lesz bajom.

Az egérfogó

A feleségem egy éjjel igen kellemes álmomból ébresztett föl. Azt álmodtam, hogy nőtlen vagyok.

– Hallja? – szólt hozzám suttogva és aggodalmasan.

Megtanultam, hogy ilyenkor mindig hallani kell valamit. Tehát nyugodtan feleltem:

– Hallom.

– Nos, mit szól hozzá?

– Nem csudálom, hisz az este is már láza volt.

– Kiről beszél?

– A Gyurkáról, a kinek a hörgő lélegzetét hallom.

– Eh, úgy alusznak a gyerekek, mint a tej. Nem arról van szó. Hallgatózzék csak.

Az ajánlatot elfogadtam és azonnal elaludtam. Gentleman sohse hallgatózik.

– Hallotta? – hallottam a kérdést újra kis idő múlva.

– Igen.

– Nos? Mit szól hozzá? (Ismét ez a kellemetlen kérdés s még mindig nem tudom, hogy miről van szó.)

– Gyertyát gyújtsak? – kérdém.

– Nem, hisz az nem használ semmit. Csak azt akarom, hogy maga is konstatálja.

– Mit?

– Hogy egér van a lakásunkban. Az zörög.

– Kérem, nagyon szívesen. Parancsol még valamit?

– De hisz ez borzasztó! Nem tudok aludni tőle!

– Ugyan, adjon hálát, hogy nem tropikus éghajlat alatt lakunk, a hol jaguárok zörögnek a lakásokban.

– De hát mit tegyünk a kipusztítására?

– Ezerféle módja van annak, majd délelőtt megbeszéljük. Egy nyomorult egér miatt csak nem rontom el az éjszakai nyugalmamat.

– Az enyémmnek vége. Én nem tudok olyan szobában aludni, a hol egerek futkároznak.

– Hát már most képzelheti az egerek helyzetét!

– Mit akar ezzel mondani?

– Azt, hogy ők se tudnak olyan szobában aludni, a hol más van, azért futkároznak.

– Maga csúfolódik, de azt hiszem, frászt kapna, ha éjjel az eger a mellén mászkálna s maga fölébredne.

– Ha én fölébrednék? Azt hiszem, akkor az eger kapna frászt.

(Tudni kell, hogy a frász egy olyan gyermekbetegség, melyet az orvosi tudomány nem ismer, de a pesti asszonyok igen. A gyerek frászt kap, ha a foga jön, frászt kap, ha megijed, frászt kap, ha rosszat álmodik, frászt kap, ha megverik – a pesti gyerek aztán kihasználja a dolgot és rendesen frászt kap, mikor azt parancsolják neki, hogy tanuljon.)

Feleségem mérgelődni kezdett.

– Könnyű itt szellemeskedni, de maga elfelejti, hogy gyöngé, ideges és vérszegény vagyok...

– Először is tudom, hogy maga annyi vasat beszedett már, hogy abból innen Debrecenig le lehetne rakni a síneket. Másodszor nagyon csalódik, ha azt hiszi, hogy én szívesen szellemeskedem, mikor álmos vagyok és alhatnám... De maga, úgy látszik, csevegéssel szándékozik az időt agyonütni...

– Én az egeret akarom agyonütni.

– Éjjel?

– Nappal sohse hallom zörögni.

– Nappal ő alszik. S akkor a mi gyerekeink annyit zörögnek, hogy bizony én nem csodálom, ha ő éjjel azt nekünk kamatostól visszazörgi.

– Szóval, maga az egernek fogja a pártját? Hát mondja meg, mi a célja a természetben az egernek?

– Erre éjjel nem felelhetek. De ígérem, hogy majd gondolkozni fogok rajta...

– Ez csak kibúvó. Nem tud rá feleletet adni.

– Ugyan kérem. Én, aki az egyetemen Zsögöd Benő, Timon Ákos és Mariska Vilmos összes kérdéseire meg tudtam felelni, ne tudnék választ adni erre az igen egyszerű kérdésre?

– No, hát adjon választ!

– Az eger célja az, hogy a macskát táplálja.

Az asszony meghökkent, de nem hátrált meg.

– S mi célja a macskának? – kérdé merészen.

– Hogy az egeret pusztítsa.

A felelet találó volt, az asszony legyőzöttnek vallotta magát. S én hálát adtam az Istennek, hogy a felsőbb leányiskola oly tökéletlen, mert különben ő nagysága rájött volna arra, hogy a mit én mondok, az közönséges *circulus vitiosus*.

Még mondott valamit, de arra egy hatalmas horkantással feleltem, mely azt mutatta, hogy az álom már a mellemre térdelt és a torkomat szorongatja. Erre ő nagysága fölkelt, meggyújtotta az éjjeli lámpást s visszafeküdt, megfigyelni, hogy zörög-e megint az egér. De az egér, úgy látszik, azt hitte, virrad már és lefeküdt aludni. Az asszony azonban nem aludt egész éjjel; mert a világosságtól se tud aludni; de legalább nem fél.

Reggelinél azonnal összeült a haditanács. A gyerekek rendkívül megörültek a hírnek, hogy a mi lakásunkban egy vagy több eleven egér tartózkodik, s a nap nagy részét az ágyak és divánok alatt töltötték, lesve, hogy honnan bújnak ki vendégünk. Sőt vajaskenyér darabokat is helyeztek a lakás különböző pontjain az egerek előcsalására, s a szakácsné még két hét múlva is vajaskenyér darabon csúszott el és vágta magát hanyatt. Először elhatároztuk, hogy mérget hintünk el lakásunk mindazon pontjain, ahol az egerek zörögni szoktak. De ezt az eszmét elvetettük, mert a mérget bizonyára a gyerekek és nem az egerek nyalták volna föl. Azután a feleségemnek eszébe jutott a macska hivatására vonatkozólag megkockázott állításom. Erre kölcsön kértük a háziúrét macskáját. Selyemszőrű, rózsaszínű orrú, fehér bajuszú, finom dekadens, szecesszionista macska volt, tejen hízott, ölbe szokott, szépen doromboló háziállat. Rögtön tisztában voltam vele, hogy talán kirántva, uborkasalátával megenné az egeret, de nyersen aligha. Úgyis volt. Sőt félt az egerektől, s oly nyugtalan lett, hogy első éjjel ki kellett dobni a lakásból.

Ekkor eszembe jutott az egérfogó. Reméltem, hogy még mindig vannak a gyáripar által meg nem rontott naiv tótok, a kik ötven, drótból készült egérfogóval a nyakukban világgá mennek s az egérfogók eladásából akarják föntartani magukat, otthon hagyott családjukat és kifizetni az adójukat. Sok tótot láttam, de többnyire téglahordással foglalkoztak. Végre beütött az építőipar válsága s ekkor sokan kényszerűségből visszatértek a drótozás tövises pályájára. Ekkor aztán fogtam egy árvai polgárt s vettem tőle egy egérfogót.

Első este az egérfogót tudatlanságból üresen állítottuk ki. Azt hittük, hogy az egér a sötétben nem jól látván, ide-oda ténfereg, s egyszerre csak azt veszi észre, hogy bent van az egérfogóban. Semmi eredmény.

Akkor fölvilágosítottak, hogy szalonnával kell az egeret a kelepcebe csalni. Tettünk bele paprikás szalonnát. Semmi eredmény. S ekkor kiderült, hogy az egerek, bár évszázadok óta tartózkodnak hazánkban, nem kedvelték még meg honi fűszereinket.

Ekkor füstölt szalonnát pörköelve tettünk a csapdába. Ezt már szereti az egér. Fényes eredmény! A kelepce tele volt! Egy egérrel volt tele! Óriási öröm. A gyerekek azt követelték, hogy tegyük kalickába s akasszuk a kanári mellé. Én azonban átnyújtottam a házmesternének, aki vízbe fojtotta. Ki tudja, milyen helyet foglalt el az egerek világrendjében. Talán miniszter vagy költő volt. Talán családapa volt és hat gyermeknek keresett. Hja, ilyen az élet.

Ezzel a módszerrel még két egeret fogtunk, többet nem, bár a kelepce minden este kibraktuk. Úgy látszik, az egér-intelligencia fölébredt és rájött arra, hogy a pörkölt szalonnaszag után nem jó indulni, mert az rájuk nézve halált jelent. Zörögtek, de nem engedték magukat megcsípni.

Feleségem fölforgatta az egész lakást, hogy a hálószoba egérmentes helyre essék... nem használt. Kétségbe volt esve és vasat szedett. Ez se használt.

S ekkor váratlan fordulat következett be.

Egy börziáner, a kinek a gabonatőzsdén rosszul ment a sora, a fölösleges búzáját beleraktározta az alattunk levő pincehelyiségbe.

No hát, ez az egerek eldorádója: a mesebeli ország, melynek határfalai túróslepényből, házai cukros kásából, erdői lekváros derejéből, földje mézeskalácsból vannak.

A mi a sajtukucacnak a sajt, az az egérnek a búzás pince. Onnan többet nem jön ki.

S ez a derék tőzsde-ember addig ott hagyja a gabonáját, míg csak a búzaárak föl nem mennek.

Innen van az, hogy én mindennap lázas kíváncsisággal nézem a börzetudósításban a búzaárakat, holott egész földbirtokom az a dízsírhely, melyet majd a fővárosi tanácstól fogok kapni.

A koránkelés kára

A közmondásokról mindig azt tanultam, hogy színméz-bölcsesség rejlik bennük. A legnagyobb részüket komolyan is vettem. Egy kis részüket meg is próbáltam végrehajtani. Így például, hogy többet ne mondjak, ezt, hogy: *Jobb ma egy veréb, mint holnap egy tűzok.* Teljes életemben mindig megelégedtem a mai verébbel, aminek az a káros következménye lett, hogy nekem örökké csak veréb jutott, míg mások térdig járnak a tűzokban.

Ellenben van egy közmondás, mely iránt mindig szuverén megvetéssel viseltetem, s ez az: *Ki korán kel, aranyat lel.* Ahányszor én korán keltem, csupa szegény embert láttam ébren. Lehet, hogy ezek komolyan vették a közmondást s aranyat akartak lelteni. De mivel én korán reggel mindig csak szegény emberekkel találkoztam, ebből egyúttal a közmondás hiábavalósága is kitűnik.

Most már térjünk át az én esetemre. A közmondás iránt való megvetésemből kitűnik, hogy későnkelő ember vagyok. Kettőt nem szeretek a világon: lefeküdni és fölkelni. De a fölkelés föltétlenül a kellemetlenebbik. Aludni is jó dolog, de ennél sokkal édesebb tovább aludni. Ha engem hatkor reggel távirattal fölvernek az ágyból, nagyon hálás vagyok, mert utána fejedelmi kéjjel húzom fülemre a takarót és alszom az igazak álmát.

De most már határozottan térjünk át az én esetemre.

Az elmondottaktól világos, hogy a korán fölkelésre, helyesebben a fölkeltésre abszolúte nem vagyok berendezve. Nyáron, mint szalmaözvegynek, van egy inasom, a kinek egyéb dolga sincs, mint engem fölkelteni (innen származik a neve is: a józsefvárosi költő), de télen, mikor a familiám itthon van, egészen másképp áll a dolog. Van három cselédem. A szakácsné nyolckor köteles a vásárcsarnokba menni, tehát nyolc óra előtt öt perccel kel föl. Az első szobaleánynak orvosai megtiltották, hogy hét óra előtt fölkeljen, különben egész nap káprázik a szeme. A második szobaleány fölkel ugyan hatkor, de mivel egy kicsit csúzos, hattól-hétig, szintén orvosai tanácsára, masszírozza a lábait.

És most már akármi legyek, itt süllyedjek el ezen a helyen, ha át nem térek az én esetemre.

A múlt héten reggel félhatkor egy küldöttség volt Budapestre érkezendő, melyet többek közt nekem is fogadnom kellett.

Ez azt jelenti, hogy legkésőbb háromnegyed ötkor talpon kell lennem, nehogy az állomásról elkéssem.

Barátaim azt a tanácsot adták, hogy le se feküdjem. Kereken visszautasítottam, mert ha az embernek másnap az eszére szüksége van, nem lehet az éjszakát átvirrasztva tölteni.

Elővettem a cselédeimet. Egyik se vállalkozott a fölkeltésre. Nyíltan és határozottan visszautasították a rájuk váró feladatot.

Fölvhivattam a házfelügyelőt. Többszörös családapa, aki nappal gyárban dolgozik, éjjel pedig házfelügyel.

– Hánykor szokott maga fölkelni?

– Hatkor.

– Akkor nem segíthet rajtam.

– Mi tetszik?

– Nekem szombaton hajnali háromnegyed ötkor kellene fölkelnem.

– Vállalkozom, mert a kis fiam minden éjjel pontosan félötök fölébred és tejet kér. De mivel nem kap tejet, bömböl s erre fölébredek.

– Megtörténhetik azonban, hogy a kedves neje éppen szombaton tejet ad a kicsikének, mire az nem bömböl és maga nem ébred föl.

– Nem történhetik meg, mert a tejes csak hatkor hozza a tejet. Különben intézkedhetünk másképp is.

– Hogyan?

– A viceházmesterrel pont félötök fölkeltetem magamat.

– Helyes. De ki kelti föl a viceházmestert?

– Lakik egy számtiszt a harmadik emeleten. Ez minden éjjel négyig kártyázik a kávéházban, s pont egynegyed ötre hazaér és becsönget. Ezt a viceházmester beereszti és aztán fölver engem, én fölverem a szobaleányt, a szobaleány fölveri a nagyságos urat.

– No jó, ebben megnyugszom. Csak résen legyenek. Megjegyzem, hogy maga is kap egy koronát, a viceházmester is kap egy koronát. A számtisztnek ne szóljanak, mert az nem kap semmit.

A házfelügyelő eltávozott. De egy félóra mulva kínos kételyek kezdtek marni májam és vesém. Megbízhatunk-e a számtisztben? Ez az éjszakázó, rendetlen lump vajjon rendet tart-e a hazajövetelben? Lehet-e egy éjjeli kártyásba reményeink horgonyát vetni?

Fölvhívtam a viceházmestert. Turóc vármegyei jóra való tót ember.

– Mondja csak, Siska, hány órákor szokott Koncsay úr rendszeren hazajönni?

- Ha megnizek orat, mindig nigy vagy fertal öt latok.
- Sohase későbbben?
- Nyem. Vagyizs lehet, ha nyem nizek orat. De nyem hiszeg.
- Melyik kávéházban szokott Koncsay ur kártyázni?
- Aztat nem tudok.

Önök keresni fogják ennek a kérdésnek az értelmét és azt hiszem, gyorsan meg fogják találni. Az az ötletem támadt, hogy az illető kávéház éjjeli fizetőpincérét is megvesztegetem, hogy hajnali négy órakor figyelmeztesse Koncsay urat a hazamenetelre. Azonban erről a kávéházzal egy másik közelebb fekvő kávéház jutott az eszembe. Az, amely alattam fektüdt. A Szilágyi-kávéház. Ott is van egy éjjeli fizetőpincér, a kinek hivatása egész éjjel ébren maradni, ez tehát a végzettől arra van kiszemelve, hogy álmaim fölött virrasszon. Ezzel lépek összeköttetésbe.

De miképp?

Megvan.

Ebben a nagyterjedelmű és bonyolódott műveletben, melyet az utókor *a nagyságos úr fölkeltése* cím alatt fog ismerni, egy pont nagyon ingatag és kétes.

A számtiszt csöngetése.

Arra az esetre tehát, ha ez nem vág be, valami másról kell gondoskodnom.

Ez is megvan.

A házunk előtt van egy konflis-állomás, ehhez mentem le csütörtökön éjjel.

– Mondják csak, van-e itt olyan kocsis, a ki minden éjjel itt szokott állni?

Előlépett egy alak.

– Én vagyok, Szabó Pál.

– Nézze, Szabó Pál, maga holnap, péntekről szombatra virradóra is itt lesz?

– Itt.

– Tegyen meg nekem egy szivességet.

– Mit?

– Szombaton hajnalban egyfertály ötkor csöngessen be ide a házunkba, s a viceházmeszternek mondja meg, hogy keltse föl a házfelügyelő urat.

– Meglesz.

– Ha megteszi, kap egy koronát.

– Most már biztosan meglesz.

Most következett a főpincér. Ennek is egy koronát ígértem, ha reggel négy órakor figyelmezteti Szabó Pál kocsist, hogy egyfertály ötkor csöngesse föl a viceházmestert.

És ekkor megkönnyebbülten lélekzettem föl. Végre rendben vagyunk. Gazember, aki még többféle intézkedéssel kelteti föl magát.

Ezek után engedjék meg, hogy a nevezetes éjszaka történetét röviden a következőkben irjam meg:

Tetszik emlékezni, azon az éjszakán óriási vihar dühöngött, s a szélvész Róth fűszeres tábláját leszakította. Az óriási robajra ijedten kiugrottam az ágyból s megnéztem az órát.

Háromnegyed négy volt.

Mit csináljak. Vissza nem fekehetem, mert hátha?

Hátha a számtiszt nem jön haza? Hátha a gyerek nem kér tejet? Hátha a kocsis részeg?

A lezuhant táblát a sors intésének tekintettem és felöltöztem. Felöltözvén, kikönyököltem az ablakon.

Négy órakor kiszólt Szabó Pálnak a főpincér.

Pont egynegyed ötkor dúdolván megjelent a számtiszt. A kocsis csöngetett be neki.

Ekkor kisiettem a folyosóra.

Miközben a viceházmester a házfelügyelő lakása felé irányította lépteit, már hallottam üvölteni és tejért kiabálni a gyereket.

Csodálatosan klappolt minden.

A házfelügyelő felöltözött s jött föl az emeletre, fölkelteni a szobaleányt.

De még föl se ért, már megjelent szobámban az Örzsi, a ki egész éjjel le se húnyta a szemét, mert a foga fáj.

S az Örzsi még a kilincsre se tette a kezét, én már teljesen föl voltam öltözködve, mert, mint föntebb említém, Rothnak a leszakadt cégtáblája fölrázott súlyos álmaimból.

S mindezek után a fölkelés percében háromnegyed ötkor beállított Sándor, a függetlenségi kör szolgája, Papp Elek kedves bátyám megbízásából, nehogy valahogy el találjak késni.

Én tehát pontosan megjelentem, s tudják-e mi történt?

A vonat két órát késett.

Utoljára keltem föl korán!

Ot gyerek és négy barack

Van nekem egy öcsém, a ki lángbuzgalmú híve a magyar imperialisztikus politikának. E politika különböző pontjait tanulmányozván, különösen ez ragadta meg a figyelmét: harminc millió magyar. És megesküdtött, hogy a programnak ez a része az, amelynek teljesítését lehetőleg elő fogja mozdítani.

A magyarok istene meghallgatta esküjét és elsokasítá az ő családját. Elannyira, hogy nyolc esztendő alatt a hosszúlábu gólya éppen ötször kopogtatott be házukhoz.

A gyerekek mind aprók, mind szőkék és mind kedvesek. Kettőnek én vagyok a keresztapja, de soha sem tudom őket egymástól megkülönböztetni. Néha, mikor az utcán sétálok, a nyakam közé szakad egy szőke fergeteg, amely kezemet, kabátomat és nadrágomat csókolja és könyörög, hogy cukrot, gyümölcsöt, mézeskalácsot és kardot vásároljak. Ez találkozásom az öcsém gyermekeivel. Hozzájuk járni nem igen szoktam, mert hisz az ember annyi vizittel tartozik idegeneknek, hogy a család számára abszolúte semmi se jut, de ez nem is szükséges, mert az öcsémmel sokszor találkozván, mindig pontosan tudom, hányan fekszenek kanyaróban és hánynak a foga jön.

A nyár folyamán találkoztam egyszer az öcsémmel. Kérdezi tőlem, hogy itthon leszek-e a következő vasárnapon?

Azt feleltem rá, hogy itthon.

– Ugy-e, torkig vagy már a vendéglői konyhával?

– Több mint torkig.

– Hát akkor gyere el hozzám ebédre. Oly rideg lehet vasárnap egyedül vagy férfitársaságban korcsmában üldögelni, azt hiszem, jól fog esni a szent napot csöndes és nyugodt családi körben eltölteni.

Oly szépen beszélt a családi körről, hogy már szinte láttam, a mint az eperfa lombja feketén bólingat, és szinte már hallani véltem, amint zúg az éji bogár, nekimegy a falnak. Csakugyan igaza van, nyári vasárnapon korcsmában ebédelni valóban a legridegebb dolgok közé tartozik.

Megígértem tehát, hogy a kitűzött időben pontosan meg fogok jelenni, csak azt kötöm ki, hogy csirkeleves legyen kalarábé szeletekkel és valami olyan pecsenye, a mihez nagyon jól illik a fehéres zöld fejes saláta.

Megegyeztünk. Elérkezett a vasárnap, és én egy óra tájban, lelkemben a boldog családi élet képeivel, mint a szarvas a hives patakra, siettem öcsém lakása felé ebédelni.

Egyik utcasarkon rám szólt egy ösmerős kofa, hogy nem veszek-e tőle őszibarackot. Hozzátette, hogy ma elég rossz vásárt csapott, és hangsúlyozta, hogy neki is sok gyermeke van, akik azt várják tőle, hogy vasárnaponként nagyobb pénzüsszeggel térjen haza.

Az imperialisztikus politikát kofáknál is támogatni kell, s mivel a vásárral kettős örömet szerezhettem: a kofa gyermekeinek, meg az öcsém gyermekeinek is, oda léptem a gyümölcsös kocsihoz és a legszebb négy őszibarackot kiválogatva, megvásároltam.

Mikor a háznál megjelentem, Hedvig sógornémnak azonnal átadtam a barackot s ő kedves mosollyal megköszönve, azonnal fogott egy tányért és abba a terített asztal közepére elhelyezte.

Mikor a levest az asztalra tették, kinyílt a gyermekszoba ajtaja és az öt gyermek kihömpölygött, zajos *banzáj-kiáltásokkal* üdvözölvén rég nem látott nagybátyjukat. Tamás azonnal fölugrott egy székre és konstátálta a barack jelenlétét. A következő percben vad ordítással követelni kezdte. Az anya hiába nyugtatta meg, hogy majd kapsz az ebéd végén, most a levesen van a sor. Tamás pokolian bömbölt, az asztal alá bújt, megfogta a lábamat, mind a két cipőmet kioldotta és beleharapott a lábamba. Az öcsém elővette cigarettatartóját, engem is megkínált és mind a ketten rágyujtottunk, amiből azt következtettem, hogy Tamás úrfi megfélemezése kissé hosszú ideig fog tartani. Az anyja benyúlt az asztal alá, Tamást, aki bömbölve hempergett ott, a féllábánál fogva kihúzta, talpra állította és így szólt:

– Tomi, nem szégyelled magad Samu bácsi előtt?

– Nem szégyellem – ordított Tamás.

– Ha Samu bácsi itt nem volna, rögtön megvernélek.

– Ne menjen ki, Samu bácsi – ordított Tamás.

– Tudod-e, hogy a barackot Samu bácsi hozta s ha te ilyen rossz lész, akkor ő fogja megenni.

– Pukkadjon meg, ha megeszi – visított Tamás.

– Nem hallgatsz, átkozott rossz kölyke!

– Nem hallgatok, én barackot akarok.

– Kapsz barackot, de előbb levest kell enned.

– Samu bácsi egyék levest, én barackot eszem.

Az asszony nyakon ragadta Tamást és kihurcolta a gyermekszobába. Én ezalatt cipőmet megkötöztem, zilált toillettemet megigazítottam és az asztalhoz ültem, abban a hitben, hogy most már a csirkelevesre kerül a sor. Abban a percben Bocka, az imperialisztikus politika második számú gyümölcse, vad ordítással rám rohant és követelte tőlem, hogy azonnal hámozzak meg neki egy barackot.

– Meghámozom lelkem, de előbb a levest kell megenni.

– Maga nem a mama, hámozhat barackot. Egye meg a levest maga, megmondta Tamás, én nem eszem levest.

És szilaj bömböléssel szintén az asztal alá vetette magát, és bizonyosan kísérletet tett volna rá, hogy cipőmet újra kioldja, de én gyorsan fölugrottam és biztos távolságba vonultam. Én nem tudom, a gyerekek honnan veszik azt a sok könnyet, Bockából is patakokban folyt, arca és fehér ruhája egy pillanat alatt csupa víz és piszok lett. E pillanatban megjelent az anya, kísérve a gyermekszobába internált Tamás elfojtott bőgésétől. Szigorú pillantást vetett Bockára, a ki azóta már vagy negyvenszer meghempergette magát a földön. Azután rám nézett s így szólt:

– Mi baja ennek a gyerekeknek?

– Barackot akar enni.

– Csak nem adtatok neki?

– Dehogy, hisz akkor nem bömbölne.

Az asszony véstjósuló tekintetet vetett a fiúra.

– Gyere csak ide, Bocka.

– Nem megyek, én barackot akarok.

Az asszony nem sokáig habozott, gyakorlott mozdulattal elővonszolta a lázadót és miután kötényével letörölte könnyeit, kapacitálni kezdte. A kapacitálásban én is nagy szerepet játszottam. Hogy látod, Samu bácsi úgy szeret benneteket, szeretete jeléül hozott nektek barackot, velünk akar ebédelni és most ti ahelyett, hogy szépen ennétek, fölforgatjátok az egész házat.

Fölösleges megjegyeznem, hogy az anyai intelmeket Bocka úrfi egy oroszlának becsületére való szakadatlan ordítással kísérte. Végre az asszonynak a türelme elfogyott. Nyakon ragadta Bockát és a gyermekszobába hurcolta. Csattogás hallatszott, az atyafit verték. És egy pillanatra csend lett.

Letöröltem homlokom verejtékét, újra közeledtem a csirkeleveshez. Ekkor megszólal Kuncsi, szintén fiú, a harmadik számú csemete:

– Samu bácsi, ugy-e Tomi, meg Bocka nem kapnak barackot?

– Nem kapnak, fiam, mert rosszak voltak.

A gyerek tapsolni kezdett.

– Hála Isten, akkor nekem több jut. Samu bácsi, hámozzon nekem barackot.

– Előbb levest kell enned, fiacskám, hallottad, hogy a mama mit mondott.

– Nem kell leves, nekem barack kell – kiáltott bömbölve a gyerek.

Most kezdett előttem világos lenni a gyerekek taktikája. Ki akarják éheztetni az anyjukat. Ha egyszerre rohanják meg a barackért, akkor az asszony egyszerre szétosztogat köztük néhány pofont és az ellenállás egyszerre meg van törve. Szóval ők nem sztrájkolnak, hanem bojkottálnak.

Meggátolják, hogy mindaddig az ebédhez üljünk, a meddig ők a barackot meg nem kapják.

Ekkor már öcsémhez fordultam, aki bámulatos flegmával viselkedett, miközben a családi élet apró tragédiái tovagördültek előtte.

– Hallod, Miklós, jó volna, ha beleavatkoznál, mert ha mindaddig nem jutunk ebédhez, míg a feleséged a gyerekeket sorba meg nem szelidíti, akkor estig fogunk koplalni.

Miklós vállat vont.

– A végrehajtó hatalmat az asszony képviseli, én sokkal kevesebb időt töltök itthon, sem hogy döntő befolyást gyakorolhatnék. Megjegyzem, hogy az asszonnyal én homlokegyenest ellenkező nézeteket vallok. Az asszonynak az elve az, hogy rendnek muszáj lenni. Én meg azt mondom, hogy a gyerekek lehetőleg tegyék azt, ami nekik tetszik. A mostani esetben például én rögtön megengedtem volna nekik, hogy megegyék a barackot. Akkor ők nem ordítottak volna, mi meg már rég túl estünk volna a csirkelevesen. És semmi különös világhalkaság nem következett volna be.

Szólt és rágyujtott még egy cigarettára. Látván, hogy a csirkeleves megint el van odázva, én is rágyujtottam egy cigarettára.

Ezalatt Kuncsi a lázadók rendes tanyáján, tudniillik az asztal alatt hempergett pokoli bömbölések közt, melyből csak egy szó hangzott ki értelmesen: *barack, barack*.

A gyermekszoba ajtaja újra kinyílt és most már kisírt szemekkel megjelent a sógorasszony. Elfelejtettem megjegyezni, hogy nagyon érzékenyszívű asszony volt, valahányszor a gyerekeket kénytelen volt megverni, ő sírt legjobban.

Amint Kuncsit meglátta, szó nélkül rárohant, lábánál fogva kihúzta az asztal alól és maga után vonszolva, eltűnt a gyermekszobába.

A büntetés morajából csak néhány csattanás hallatszott el hozzánk. Hátramaradt a két legkisebb gyerek. Mondhatom, hogy az a forró vágy töltötte el keblemet, helyesebben gyomromat, hogy a csirkelevest minél hamarabb elfogyasszam, mindazáltal élénk kíváncsisággal fordultam a legkisebb csemeték felé, lesvén a barack-affér fejlődését. Annál is inkább, mert ez a két gyerek leány volt. Az egyiket Szancsinak hívták (igazi nevét, soha sem sikerült megtudnom). A másikat családi körben Pancsikának nevezték, de hogy a pap mire keresztelte, az örök titok marad. Szancsi és Pancsika ártatlan kék szemükkel rám néztek és Szancsi így szólt:

– Ugy-e Samu bácsi a fiúk nagyon rosszak?

– Bizony nagyon rosszak, gyermekeim.

– De örülök Samu bácsi, hogy én nem vagyok fiú.

– Hát foglaljatok szépen helyet és kezdjünk az ebédhez – mondám boldogan, azt hívén, hogy a lányoknál az ellenállás véget ért.

Szancsi újra rám nézett.

– Ugy-e Samu bácsi, mivel mi olyan jók voltunk, mind a négy barackot mi kapjuk meg a Pancsikával?

– Igen gyermekem, ti kapjátok meg.

A gyerekek ugrálni kezdtek.

– Jaj, de jó lesz, gyere Pancsika! – s azzal rá akartak rohanni a barackra.

E pillanatban nyílt az ajtó, megjelenik az anya, teljesen vörös szemekkel és zilált frizurával.

– Szancsi, mit csináltok?

– Samu bácsi megengedte, hogy megehetjük a barackot.

– Megehetitek, de majd csak ebéd után. Előbb levest kell enni – mondám szigorúan, noha két kézzel és rögtön beléjük tömtem volna a barackot, ha tőlem függött volna.

E szigorú szózatomra a két leány visítani kezdett, még a legkisebbik is toporzékolt és folyton ezt kiabálta: *bajactot, bajactot!*

Az asszony kezeit tördelve állt ott, itt már csődöt mondott minden statáriális eljárás. Előttem is röstelte a dolgot, de meg már ki is volt merülve az ellenállás leküzdésében, megragadta a két gyereket, fuldokló hangon így szólt:

– Csak egyetek, én rosszul vagyok és a gyerekekkel maradok.

Ezzel eltűnt.

Odaléptem az asztalhoz, a kanalat belemerítettem a leveses tálba, s konstatáltam, hogy teljesen kihűlt. Az öcsém be akarta csöngetni a szobaleányt, hogy kiküldje a levest megmelegíteni, de én visszatartottam, így szólván:

– Hadd el, én azért jöttem, hogy feleségeddel, gyermekeid körében egy kedves családi ebédet elköltsek. Ezt a barackügy alaposan elrontotta. A gyerekek megharapták a lábomat, telesírták a sárga cipőmet, összepiszkították a fehér nadrágomat, a fejem megfájult az idegességtől és most itt a helyszínen mi ketten egymás szájába bámuljunk és bosszankodva ebédeljünk, hallgatva a szomszéd szobából feleséged és gyermekeid sírását. Van egy indítványom, üljünk fiákkerbe és menjünk ki a Vampetics-vendéglőbe.

– Helyes, de a barackot elvisszük magunkkal. Ez a büntetés!

Úgy is történt, fiákkerbe ültünk és elrobogtunk. Útközben aztán megtörtént, hogy megcselekedtük azt, amiért az összes gyermekeket végigverték, tudniillik a négy darab barackot még a kocsiban, tehát a leves előtt jóízűen elfogyasztottuk.

Hogy főztem be cseresznyét?

Megírtam már egyszer, hogy nyáron, mikor magam vagyok itthon, s nem tépem le a szalmaözegeyi fátyolt, tartok egy Jakab nevű inast, akinek nincs egyéb dolga, mint hogy engem pontosan fölkeltsen.

Az időt, melyben ezt neki meg kell tennie, mindig írásban adom ki neki, éjjel, mikor hazamegyek.

Ha nincs írás, akkor minden körülmények közt tíz óraker kell végeznie a fölkelés mesterségét.

Nehogy azt higgyék rólam, hogy én úrhatnáságból tartok inast. Nem úgy van. Szánalomból tartok. Jakabnak ugyanis olyan mestersége van, mely nyáron – enyhén szólva – pang. A szerencsétlen ugyanis korcsolyafelkötöző a városligeti tavon. Tessék ebből megélni olyan időszakban, mikor az aszfalt olvad.

A minap, mivel nem hagytam kint cédulát, Jakab pont tíz óraker fölkelte, s két táviratot tartott a kezében.

Az egyik hajnalban öt óraker jött.

– Hát miért nem keltett föl, maga bamba? Hát nem tudja, hogy a távirat sürgős üzenet, mert ha nem volna az, levélben küldenék?

Jakab nagyot bámult és vállat vont.

– Sürgős annak, aki küldi, – felelt egykedvűen, – de miért volna sürgős a nagyságos úrnak?

Most én rajtam volt az elbámulás sora: ennek a fickónak igaza van.

– No, ide vele!

Átvettem a két sürgönyt. Az első így szólt:

Képzelve, elfelejtettem cseresznyét befőzni, azonnal intézkedjék húsz üveggel.

A feleségem küldte! Kifordult a kezemből a távirat! Ilyen megbízást még nem kaptam!

Reménykedve nyúltam a második távirat után: hátha az asszony visszavonja a komissziót.

A második távirat, mely félhétkor érkezett, egy rendes asszonyi utóirat volt, mely így szólt:

De siessen, mert a szezon már vége felé jár.

Kiugrottam az ágyból.

– Jakab! – ordítám, – cipőt, ruhát!

Miközben öltözködtem, jött a takarítónő (ezt már Jakab nem végzi, ez nálam külön rubrika).

– Mondja csak, Gizella – tapogatóztam –. főzött már maga be cseresznyét?

– Nagyon sokszor.

– És sikerült?

– A fele mindig megpenészedett.

(Ezt is jó tudni. Ha tehát húsz üveg cseresznyét akarok befőzni, akkor – negyven üveg cseresznyét kell befőznöm.)

– Nézze, Gizella, a feleségem elfeledkezett róla, s most nekem kell intézkedni a befőzésről. Vállalkoznék?

– Hja, a nagysága nagyon kényes.

Szép kilátások. Egész jövő télen én leszek felelős a rossz cseresznye-befőttért. Nem vesztegettem több szót, hanem meglehetősen desperátus kedélyhangulatban elrohantam a Rákóczi téri vásárcsarnokba.

Irodalmi és politikai bizottságokban lett volna dolgom, és mentem befőttnek való cseresznyét keresni. Agyamban regényfejezetek sétáltak karöltve drámai jelenetekkel, s minduntalan útjukat állotta a cseresznye. Fontos napi teendőimen törtem a fejemet, de minden gondolatom félbemaradt s a cseresznye foglalta el a helyét. Ismerőseimnek szórakozottan köszöntem s csak olyan szempontból nyugtattam rajtuk a szememet: vajon itthon van-e a feleségük és tudna-e nekem jó tanácsokat adni?

Benn voltam a vásárcsarnokban s bámulva néztem a zsibongó életet. A következő percben mellettem termett egy ember.

– Ha valamit venni tetszik, majd én hazaviszem.

– Jó, hát csak kövessen.

Megálltam a cseresznyés-kofák közt s műértő szemekkel vizsgáltam a nagy, tele kosarakat.

– Tessék, nagyságos úr! – biztattak.

– Nézze, húgomasszony, én befőzni való cseresznyét keresek.

– Ez mind az.

– Biztosan tudja!

– Hogyne tudnám, egész életemben cseresznyével foglalkoztam.

Vegyek? Ne vegyek? Eh, a cseresznyebefőzéshez mindenesetre elsősorban cseresznye kell, hát vegyünk. Majd csak akad, aki befőzze.

– No, adjon egy kosárral, ebből a fehérből.

Rögtön átadták kíséromnek a kosarat.

– Hát fekete nem tetszik?

– Nem bánom, adjon abból is egy kosárral.

Kisérom letette az első számú kosarat, s egy kis türelemre kért: csak a kocsijáért ment.

Mialatt ott álldogálva vártam rá, hallottam, amint a kofák egymás közt tárgyalták, hogy a Rókus-kórházi nagy megrendelést már megint Trézsi néni csípte el.

Trézsi néni: ez az én kofám volt.

Bennem meghűlt a vér. Szent Isten, hát mennyi cseresznyét találtam venni?

– Mondja csak, Trézsi néni, hány üveg telik ki ebből a cseresznyéből?

– Hát, nagyságos úr, számítani kell arra, hogy összeesik... de kétszáz üveg lesz.

Most már értem, hogy miért néztek a Rókus-kórház megrendelőjének. De ki volt fizetve, nem hátrálhattam meg, sőt zavaromban valami olyast motyogtam, hogy biz' az kevés, mert én kétszázötven üvegre számítottam.

Súlyos gondokba merülve mentem haza, mögöttem nyikorgott a talyiga, s azon mosolygott, még pedig gúnyosan mosolygott a kétszínű (piros és fehér) cseresznye.

Ahány gyerekkel útközben találkoztam, mindegyiknek adtam egy marék cseresznyét, hogy kevesebb föltünéssel vonuljak be otthon a házba. Ennek az lett az eredménye, hogy ahány rikkancs és utcagyerek a Józsefvárosban van, az mind mögém szegődött, s én óriási csődület közt, mint egy második hammelni patkányfogó vonultam végig a városon.

Végre megállított a rendőr, fölírta a nevemet s aztán hozzám szegődött. Erre pláne óriási csődület keletkezett. Mindenki azt hitte, hogy loptam a cseresznyét s most bekísérnek.

Nagy nehezen utat törtünk a házig, ott vártak Jakab és a takarítóné, akik föl vitték a lakásba a cseresznyét, a nép pedig csalódottan szétoszlott.

Most jött csak a neheze a dolognak: mi a hét ördögöt csináljak ezzel a rengeteg gyümölcs-csel. Elnökletem alatt értekezletet tartottunk a takarítónéval és Jakabbal s az értekezlet eredménye csak annyi lett, hogy Jakab vállalkozott arra, hogy ha két napi időt adunk neki, az egyik kosarat megeszi.

Kisvártatva a takarítóné eszmélni kezdett, hogy van a nagyságának egy megbízott asszonya, aki tavaly is befőzött, arra kéne bízni.

– Hol lakik?

– Azt holnapra megtudhatom.

– Jó, hát tudja meg.

Aznap a házban még egy csomó cseresznyét szétosztogattam, Jakab meg én fogyasztgattunk egy keveset, de bizony alig volt híja.

Másnap jött a takarítóné s mindjárt hozta magával a befőzőnőt.

Első látásra megmondta, hogy a cseresznye rossz. Fekete cseresznyét már egyáltalán nem lehet befőzni, mert kukacos, ezt a fehéret pedig, amit én vettem, egyáltalán nem lehet befőzésre használni, mert ma már úri házaknál hámozva teszik el a cseresznyét.

Itt aztán ellátott egy csomó jó tanáccsal, hogy milyen cseresznyét és mennyit vegyek, milyen cukrot és mennyit vegyek hozzá; általában a cseresznyebefőzésről egy olyan remek doktori disszertációt tartott, hogy az országos nőképző egyesület azonnal tanszékkal kínálhatná meg.

Végül pedig kijelentette:

– Én azonban, kérem, nem vállalom el a munkát.

– Miért?

– Mert most ugyanebben fáradok Auliczky nál.

– Ki az?

– A sarki fűszeres.

– Mit csinál az vele?

– Hát eladja.

Hop, megvan. Kint vagyok a vízből. Ha Auliczky eladja, hát én megveszem tőle. A cseresznyét azonnal elajándékoztam és siettem Auliczkyhez. Rendben van.

Az asszony azonban nem fog erről tudni semmit. Családom előtt pózolni fogom a cseresznyebefőzést. Úgy teszek, mint az a vasárnapi vadász, a ki a véres nyulat a vadkereskedésben veszi.

A három ismeretlen

Korán rájöttem arra, hogy az emberek szeretnek könyvet kérni kölcsön, de nem szeretik azt visszahozni.

Hogy tehát magánkönyvtáramnak az alapját nyugodtan megvethessem, elhatároztam, hogy az akadémia kiadványaival kezdem. Ezeket se kölcsön nem kérik, se el nem viszik távollétemben. (S ha elviszik, mindjárt vissza is hozzák.)

Igy magánkönyvtáramnak gyorsan oly rossz híre keletkezett, hogy ismerőseim körében mindenfelé nevettek rajtam, mint megpenészedett szobatudóson. Ez alatt az ijesztő álarc alatt sikerült lassankint igen csinos szépirodalmi könyvtárra szert tennem. De az akadémiai kiadványokat azért szorgalmasan hordom haza szakadatlanul, hogy a véletlenül, néhány érdekesebb könyv által vigyázatlanul támasztott jó hírnevet csírájában elfojtsam.

Így a minap ismét érkezett egy csomó akadémiai kiadvány a szerkesztőségbe s miután az a hét gyermekkel megáldott soroksári-utcai szegény sajtos, kit az akadémiai füzetekkel támogatunk, napokon át nem jelentkezett, kiválogattam a javát s haza szállítottam.

Ezek közt volt egy sárga füzet, ily cím alatt: „*Egyenletek három ismeretlennel*”.

Miközben vacsora után a teámat szürcsölgettem, feleségem a legújabb könyveket nézgette. Egyszerre csak fölkiált:

– Ejnye, ez érdekes regény lehet.

El nem képzelhettem, hogy melyiket gondolja? Megkérdeztem.

– Ez itt, a három ismeretlennel – felelé.

– Miből következteti?

– Hát hogy három ismeretlen van benne. Az eddigi regényekben, melyeket olvastam, sohse volt több egy ismeretlennél. S az mindig olyan érdekes fiatalember volt.

– Igen? No csak olvassa el.

– El is olvasom, csak a Kazár két novellájával készen legyek.

S az asszonyka gondosan eltette íróasztalának legszebb fiókjába.

Másnap a mamánál uzsonnára gyűltek a családbeli asszonyok. Egyszerre csak megszólal a feleségem.

– Pali most olyan érdekes regényt hozott haza.

– Mi az, mi az? Mi a címe?

– „Egyenletek három ismeretlennel”.

– Hány ismeretlen? Három? Nagyszerű lehet. Olvastad már?

– Még nem, de alig várom.

– Ki írta?

– Mocsnik Ferenc.

A név egy kissé bizalmatlanul hangolta őket. Nem olvastak még tőle semmit. De azután sorsot húztak, hogy ki olvassa először. A sors Marcsára esett, aki el is küldte a könyvért a szobalányát rögtön.

De mire a szobalány hazaérkezett, Marcsa már a színházban volt. Másnap reggel meg a gyerekeket kellett vinni beoltani, délután jour fix s a könyv azalatt odahaza föl-vágatlanul hevert.

Harmadnap már megjelent Lujza a könyvért. Marcsának csak akkor jutott eszébe. Nem akarta odaadni, de Lujza esküdözött, hogy rögtön kiolvassa s másnap korán reggel visszahozza.

De ő aznap a józsefvárosi kör táncmulatságára ment s másnap jó későig szunnyadozott. Ezalatt ott járt Mariska s az érdekes könyvet minden habozás nélkül elvitte magával. Ráfogta, hogy Lujzának a mulatság után úgylis szemgyulladás lesz s nem tud olvasni.

A fölébredt Lujza konflison, omnibuszon és villámos vasúton rohant Mariska üldözésére. Nem találta otthon, korcsolyázni ment a Városligetbe, de oda is magával vitte a három ismeretlent, sejtván, hogy Lujza le fog csapni reá.

Ekkor Lujza leült s a következő levelet hagyta hátra:

Kedves Mariska! Ez nem eljárás. „A három ismeretlen” című regényt ma már vissza kellene adni a Marcsának s nincs itt. Iszonyú kellemetlenségeim vannak emiatt. Kérem a könyvet, Lujza.

Mariska mérges lett, rögtön bepakkolta „A három ismeretlen”-t (milyen szép címet kapott!) s visszaküldte – egyenesen hozzám.

Jókor jött. Éppen ott volt nálam az anyám, aki csak az imént mondta szemrehányó hangon:

– Kedves fiam! Ha valami jó, érdekes könyved van, azt legelőször is add nekem, mert ha lányaim elviszik, sohse kerül többet vissza az én kezembe. Te sohase gondolsz rám.

Rögtön átadtam édesanyámnak az egyenleteket három ismeretlennel. S ő kibékülve és megelégedve távozott.

Alig hagyta el a szobát, megjelentek Marcsa és Lujza. Marcsa szemrehányásokat tett Lujzának, Lujza a távollevő Mariskának, de a mamától egyik sem akarta elkérni. Ekkor megszólalt a feleségem, hozzám intézve szavait:

– Ugyan menjen el és vegye meg még egy példányban azt a könyvet.

Hogy én megvegyem még egy példányban az „Egyenleteket három ismeretlennel!” A dolog kezd mulatságos lenni.

Elmentem Lafit kölcsönkönyvtárába s onnan akartam kihozni.

– Nem lehet – felelt a segéd –, kézben van. Pedig ötöt tartok.

Teringettét! Most már magam is kíváncsi vagyok rá, hogy mi lehet abban a könyvben.

– Kik olvassák azt a könyvet?

– Kizárólag hölgyek.

– S mit mondanak róla?

– Azt nem tudom; de csodálatos gyorsasággal kiolvassák. Van olyan, hogy egy félóra múlva már visszaküldi. Pedig száznyolcvan lap.

– Mégis vennem kell egyet abból a könyvből, tudja Isten, mi van benne?

– Ne vegyen, majd mindjárt hoznak egyet.

Csakugyan kis idő múlva belépett egy feketeruhás hölgy, akin félreismerhetetlenül mutatkoztak a regényolvasás nyomai. Egy könyvet tett az asztalra s így szólt:

– Kérem, itt hozom a „Három ismeretlen”-t s kérek egy Daudet-féle regényt.

– Miért nem tetszik nagysádnak a „Három ismeretlen” című regény? – bátorkodám kérdezni.

– Regény? Az is regény? Olyan érdekes címe van s belül csupa szám. Így szedik rá az írók az embert.

Fogtam a könyvet s nyargaltam vele haza. Az asszonyok megint a mamánál voltak s szerettek volna bővebb részleteket a három ismeretlen felől. De a mama úgy eldugta a becses könyvet, hogy nem akadt többé rá s azért valóságos örömrriadallal fogadtak, mikor beléptem, kezemben lobogtatva egy új példányt.

– Olvasd föl az első fejezetet. Te olyan szépen tudsz fölolvasni. Csak az első fejezetet. Muszáj abban legalább egy ismeretlennek előgyünni.

Leültem, megköszörültem a torkomat s egy pohár vizet téve magam elé, ünnepies hangon elkezdém:

„Egyenletek három ismeretlennel. Irta Mocsnik Ferenc. Első fejezet. Már korábbi értekezéseimben, melyet a felsőbb mennyiségtan köréből tartottam, kifejtettem azon alapelveket, melyek a matematikának, mint legegzaktabb tudománynak alapelveit képezik.”

– Ugyan mit olvassz itt nekünk? – kiálták méltatlankodva minden oldalról.

– Mocsnik mennyiségtani értekezését az egyenletekről.

– Hát az ismeretlenek?

– Van szerencsém őket bemutatni: Az egyik X, a másik Y, a harmadik Z. (S meg is mutattam a könyvben őket.)

Hanem ezután menekültem is. A könyvet valószínűleg utánam hajították. Legalább másnap bekopogtatott hozzám egy földszinti lakó azzal a hírrel, hogy az udvaron egy könyvet talált, nem az enyém-e?

– Micsoda könyvet?

– „Egyenletek három ismeretlennel.”

– De az enyém.

– Hát majd visszahozom... de ha nem tetszik megharagudni... a feleségem nagyon szeretné olvasni. Szabad?

– Hogyne, a legnagyobb örömmel, csak tessék. Meg is tarthatja.

– Óh nagy köszönettel veszem, magam is lelkes könyvbarát vagyok. (Nem sokáig lesz az, jó ember.)

A lakó eltávozott. Másnap reggel már nem köszönt, mikor a kapu alatt találkoztunk. És azóta sohasem köszön.

Beszélgetések

Dél van, a képviselőház büféjébe most kezdenek szállingózni a képviselők; a hosszú asztalhoz, mely a ház dunai falával párhuzamosan halad, a mamelukok telepsznek le, a másik falnál az ellenzékiek foglalnak széket. Erősebb raj csak akkor jelenik meg, mikor egy alapos honatya a katonai javaslatok alkalmából a második pún háborúról kezd előadást tartani. Az újonnan jöttek körülnéznek, s rokonszenvük szerint ülnek le. Nemsokára megtelnek az asztalok s megindul a beszélgetés.

Tegnap éppen egypár jó beszélgető ember került össze és sokan ültek az asztaluk körül, hogy élvezhessék a társalgást, mely a párbajjal és a párbajellenes ligával kezdődött.

Beleszól egy apa, akinek a fia a gimnázium első osztályába jár:

– Én mondom nektek ebben a dologban a legérdekesebbet. Tudjátok-e, hogy a mozgalom már a legkisebb gimnázisták közt is hullámokat ver?

– Ugyan. Mi közük nekik a párbajhoz?

– Semmi, ez tény. De megfelelő formában a mozgalom már köztük is nyilatkozik.

– Hogy-hogy?

– Hát idehallgassatok. Az osztály meglehetősen élénk, jó verekedő, temperamentumos fiúkból áll, sok erős egyéniség van köztük, ezek aztán persze összeütköznek és léniával, össze-fűzött könyvekkel ugyancsak ütik egymást. Én, őszintén szólva, nem bánom a tajtékzó vérenek illetén kitöréseit, s a fiamnak a következő utasítást adtam: Ne bánts soha senkit, különösen náladnál gyengébbeket, de ha téged bántanak, akkor soha meg ne ijedj és meg ne retirálj, még ha nálad erősebb fiúval volna is dolgod. A fiu számos kék foltokat hozott haza, de nem panaszkodott, én pedig nem szóltam bele a dolgaiba. A minap hazajön és elém áll.

– Papa, képzelje, tagja vagyok a becsületbíróságnak.

– Miféle becsületbíróságnak?

– Hát az iskolában már nagyon sok volt a verekedés s a Bandi indítványára, aki újságot is olvas, elhatároztuk, hogy alakítunk egy becsületbíróságot, és két fiú ha összevész, nem szabad neki verekedni, hanem mi élénk kell terjeszteni.

– Aztán?

– Mi megmondjuk, hogy melyiknek van igaza.

– S aztán?

– Akinek nincs igaza, azt a becsületbíróság elnöke pofonvágja.

– És hány tagja van a becsületbíróságnak?

– Az öt legerősebb fiú.

– S ki az elnöke?

– Szilvási, a ki ötünk közül is a legerősebb.

Élénk derűtséggel tudomásul vettem a becsületbírósági tag úr előadását, s átnyújtottam neki egy darab frissen kent vajaskenyeret – aztán megfeledkeztem az egészről.

A napokban, úgy félkettő tájban, hazamegyek a Házból, s pár perccel utánam betoppan a fiú. De milyen állapotban! Az arca össze-vissza karcolva vérzett, s inge a nyakán el volt tépve. De a szeme ragyogott.

– Mi bajod, Bódi?

– Papa, ma becsületbírósági tárgyalásunk volt.

– Hogy történt a dolog?

– Nagyon érdekes volt, papa! (Itt a fiú eldob könyvet, kabátot, sapkát és kiáll, mintha szavalni akarna.) Majd elmondom, csak vigyázzon. A Kuncz és a Sárosi összevesztek s éppen meg akarták támadni egymást, mikor mi észrevettük, lefogtuk őket és ítéltünk. Papa, a Sárosinak nem volt igaza, biztos, mert az összes fiúk a Kuncz mellett vallottak, pedig a Sárosi mindig sárga cukrot hoz az iskolába és ezért sok jó barátja van. És azért a Szilvási azt mondta, a becsületbíróság és az ítélet előtt meg kell hajolni és ezzel iszonyúan pofonütötte a Sárosit. De a Sárosi se rest és iszonyúan visszaütötte a Szilvásit. Papa, én azt hiszem, hogy a Sárosi erősebb, mint a Szilvási, de eddig nem tudtam, mert nem láttam verekedni. Szilvási ordított, hogy a becsületbíróság meg van sértve és erre mink mind az öten elkezdtek püfölni Sárosit, amin az osztály feldühödött és egyszerre rátámadt az egész becsületbíróságra. Papa, még maga olyan verekedést nem látott, de én se. Valóságos csata volt, melyben az egész osztály résztvett. A vége az lett, hogy benyitott az osztályfőnök s lefogott egy csomó fiút, akik ott maradtak bezárva. Engem szerencsémre éppen a pad alá vágta és így nem látott meg.

Mit csináljak a kölyökkel? Meg nem büntethetem, mert ha úszik az áramlattal és ugyanazt a számárságot csinálja, amit a többi negyven fiú, ezért csak nem lehet megbüntetni. Az volna a megdöbentő, ha nem volna olyan gyerek, mint a többi negyven. Az anyja adott rá másik inget, lemosta sebeit, s rendben volt.

Másnap Bódi csak négykor jött haza. Az egész becsületbíróság be maradt zárva.

Mikor ezt nekem este jelentette, így szóltam hozzá:

– Hát most abbahagytátok az egészszet?

– Dehogy, papa! Ezt nem mondta az osztályfőnök úr.

– Hát mit csináltatok?

– Szilvásinak olyan dagadt az arca a pofontól, hogy elcsaptuk az elnökségből.

– Azért?

– Persze! Az Elemér, akinek az apja báró, azt mondta, hogy a kaszinóban is ez a szokás.

Akinek ennyire földagad az arca egy pofontól, az nem lehet becsületbírósági elnök. Igaz ez, papa?

– Van benne valami. És most ki lesz az elnök?

– A Sárosi, hisz nem is lehet más.

– Ugyan miért?

– Mert sokkal erősebb, mint a Szilvási.

...Ilyen alakot ölt a tíz éves fiúk közt a párbajellenes mozgalom.

...Az elnöki csengettyű megszólalt, odabent a pún háborúk története véget ért s a képviselők besiettek a tanácskozóterembe.

Móricka napja

Váry Gedeonéknál egész télen nem voltam zsúron. A telet januárius elsejétől számítva. Nem voltam pedig azért, mert Mandula Mór özvegye, a zsúr egyik állandó alakja, örökké az én tárcáim fölolvásával mulattatta a vendégeket. Én a más tárcáit sem szívesen hallgatom, de a magamétól pláne irtózom. Ösmerem minden betűjét, minden alakját, s újra hallanom kell, amint egy kövér özvegy kellemetlen hangon, de édes mosollyal föltálalja az egészet. Nem tagadom, hogy elmaradásomnak ezenkívül az az indító oka is volt, hogy Mandula Mórné e fölolvásokkal – mint mondani szokás – *rám utazott*, föl akarta kelteni rokonszenvedet, s nőül akarta velem vétetni magát, nem ismervén irányelvemet, hogy inkább vagyok Hispániában első, mint Rómában második. Ezért olvasta föl, mint említettem, édes mosolygással.

Örömmel értesültem, hogy távollétemben békét hagyott irodalmi munkálataimnak s még nagyobb örömmel hallottam, hogy kifecamította a lábát, s így a legutolsó zsúrok egyikéről elmarad.

Én tehát elmentem erre a zsúrra.

Váryéknál volt két felnőtt leány és egy nyolc éves fiúcska. A csúnyábbik, aki azonban az idősebbik volt, a Parasztbecsület intermezzóját szokta játszani, Móricka pedig, a fiú, el szokta rontani a gyomrát. Ez a két kiemelkedő mozzanata volt a Váryék zsúrjának. Egyébre nem emlékszem.

Ezuttal Váryné ezzel fogadott:

– No, szép, hogy valahára látjuk, bár sajnálhatja, hogy a szép özvegy nem lesz itt.

(A *szép özvegy* Manduláné volt. Meg kell jegyeznem, hogy Váryné ezzel a véleményével teljesen elszigetelten állt. Ő, mint öregedő, de még mindig takaros asszony, nem is hívta volna meg Mandula Mórnét, ha az szép özvegy lett volna, a konkurrencia szempontjából. De erősen leplezni akarta ebbeli gyöngeségét, s azért szuggerálta nekünk, hogy Manduláné szép, pedig Istenemre csúnya volt.)

– Talán beteg?

– Kifecamította a lábát. No, de se baj! Örülök, hogy eljött, mert ma a Móricka zsúrját tartjuk.

– Micsoda alkalomból?

– Ma van a nyolcadik születésnapja.

– Brávó, éljen! Szervusz Móric, gratulálok.

S mint ilyenkor szokás, magasra föllódítottam a levegőbe, s azt kiáltottam:

– Nagyra nőjj, kis cimbora!

Móricka nagyot visított örömeiben, s úgy rúgott oldalba, hogy két hétig fájt a májam (vagy a lépem? ezt a kettőt mindig összetévesztem).

Mikor a vendégek együtt voltak, egy miniszteri titkár, ki verseket szokott írni, előlépett s költeményt olvasott föl a család szemefényének tiszteletére. Váryné sírva fakadt – pedig nem volt igaza, a vers nem volt olyan rossz. Most rá került volna a sor Móricka köszönő szavaira, de a nap hősét nem lehetett előkeríteni. Mindenki őt kereste, nem volt ágy, mely alá be ne néztek volna, nem volt szekrény, melyet ki ne nyitottak volna. Végre is a költőtitkár húzta elő a cselédszobából, a szakácsnő ágya alól. De milyen állapotban. A boldogtalan feldöntött egy üveg sárga olajfestéket, aminővel az előszobákat szokták beereszteni, s meghempergett benne. Az elszörnyedés moraja zúgott végig a vendégeken, persze a fiút ki kellett mosdatni és újra felöltöztetni. Mindenki az esetet tárgyalta. Végre elkészültek a mosdatással s előhurcolták. Minden gyerek rosszkedvű, aki frissen meg van mosdatva. Móricka böngött és mindenáron ki akarta magát szakítani a titkár vaskarmából. Eközben olyanokat rúgott rajta, hogy száz titkár közül kilencvenkilenc eleresztette volna. Abból, hogy ez az egy nem eresztette el, azt következtettem, hogy csakugyan nőül szándékozik venni Váryék idősebbik leányát – azért az idősebbiket, mert ez több hozományt volt kapandó, azért volt több hozományt kapandó, mert csúnyább volt. Ilyenek a mai költők!

A kapálódzó Mórickát az egész család és baráti kör elkezdte kérlelni, hogy szavalja el mondókáját. Minél többen és minél behatóbban könyörögtek neki, a fiú annál jobban rikoltzott, úgy, hogy végre egészen belekékült, a titkár homlokáról pedig a verejték nagy csöppekben kezdett gyöngyözni. És ekkor láttam, hogy a gyöngy csak a borban megy fölfelé, a titkáron nem.

A mama megrettent. A fiu kékülésétől-e vagy a titkár gyöngyözésétől, azt nem tudom, de denique rákiáltott leendő vejére: Eressze el! Egyuttal szólt nekem (a kit intelligensebb embernek tartott, valószínűleg azért, mert nem írtam verseket), hogy próbáljak én szerencsét a gyerekekkel.

A titkár dühösen rám nézett, de én nyugodtan torkon ragadtam Mórickát, s elkezdtem neki egy meglepő históriát mesélni, mert egy híres pedagógustól hallottam, hogy a megle-

pő történetekre a gyerekek szája tátva marad. A meglepő történet az volt, hogy egy kis fiú a sírástól felpuffadt, úgy hogy elszállt, mint egy léggömb. Mikor aztán már a toronynál is magasabban repült, megpukkadt és leesett a földre. A fiú szája tényleg tátva maradt, de a bömbölés annál erősebben tört elő belőle. Erről a híres pedagógus megfélekedett. Pukkadj meg! – mondám nyugodtan Mórlickának és visszaléptem a cselekvés színteréről. Ekkor egy idősebb ember, aki árvaházi igazgató volt, azt tanácsolta, hogy nem kell törődni vele, majd elhallgat. Okos tanács volt, látszik, hogy árvák voltak a gondjaira bízva. Az idősebbik leány elkezdte játszani az intermezzót, oly erővel és hamisan, hogy ez igazán kínos intermezzo volt. Mi zajos társalgást kezdtünk, s még zajosabban ropogtattuk a kőkemény császárszemlyére kent káviárt, holmi kis sonkacafatokkal. Mórlicka egy kis ideig bömbölt, aztán lassan-lassan lecsillapodott. Karakteres fiú nem is sír, ha nincs publikuma.

Rövid idő alatt mindenki megfélekedett Mórlickáról s a társaság mintha lidércnyomástól szabadult volna meg. Egyszerre csak meghúzza valaki a kabátomat. Mórlicka volt.

– Bácsi, elmondom a versemet.

– Ne mondd el, Mórlicka!

– De elmondom. Százat is el tudok mondani, ha akarok.

– Hát mért nem mondtad el?

– Mert nem akartam.

– Most pedig már vége.

– De én elmondom magának.

– Nekem ne mondd el, fiam, mert én süket vagyok.

– Majd én ordítani fogok.

– Ne ordíts, Mórlicka, mert olyan barackot nyomok a fejed búbjára, hogy magam is megsajnálom.

A kisebbik leány e percben fogott bele az Aida nagy áriájába, mire általános csend lett. A tizenötödik taktus közepén Mórlicka hirtelen fölugrott a zongorára, s kiabálva szavalni kezdte a köszönő verset. A titkár a mama intésére elszántan odaugrott, s kihurcolta. A harmincnegyedik taktusig nyugalom volt. Akkor Mórlicka hirtelen a szekrény tetején termett, s onnan szavalta:

Hinta, palinta,

Kukutyini Katinka,

Hallod-e, hogy dalolgat

A mezei pacsirta.

És ugrált hozzá, mint egy bolond. A következő percben leröpült egy váza s ezer darabra tört, a titkár elájult, a mama sírógörcsöket kapott. A vendégek egy része a zavarban eltávozott. Ekkor végre Váry papa megemberelte magát. Elször is szódavizet fröcscsentett a titkár szeme közé, aki azonnal magához tért és a szódavízhez egy pohár tiszta bort kért. Aztán a papa lehúzta csemetéjét a szekrényről s becsületesen elverte.

Ez volt a Móricka zsúrjának második része.

A harmadik rész tompa bögésből állt, mintha a föld alá elásott eleven ember halálhörgése volna. A fürdőszobába zárt Móric hangja volt. Ez a föld alól hangzó montekrisztói hang uralkodott a zsúr hátralevő részén.

Nem álltam soká. A szívem elfacsarodott. Kivonultam a cselédszobába. A szobalánnyal, akit még kóristáné korából ismertem, teríttettem magamnak, megettem egy jó tányér déli káposztát, főtt disznóhússal, két darab kenyérrrel, aztán angolosan, vagyis búcsú nélkül távoztam.

Csak azt röstellem (ez az én szerencsétlen feledékeny természetem!), hogy a cselédeknek elfelejtettem borraivalót adni. Ha rá gondolok, kiég a zsebem a szégyentől.

Mariska

Nagy kellemetlenségeim keletkeztek abból, hogy az unokaöcsém mint joghallgató vizsgázott az egyetemen.

Nem értem a fiút, hogy mi történhetett vele. Még a télen egészen normálisan folyton biliárdozott. Kora tavasztól kezdve szakadatlanul labdát rúgott. Soha a kezében egy könyvet nem láttam, de a lába alatt mindig gurult egy labda. Ő volt az a híres ifjú, aki az oxfordiaknak az egyetlen gólt berúgta. Remekül tud driblizni, centerezni, suttolni, tacsolni. Minden anyának öröme telhetik benne, mert száz *match*-ben egyetlen *hand*-et se adott, s *back* létre hat gólt adott be életében.

És ezen a fiún a múlt hetekben valami sajnálatos változást vettünk észre: elkezdett tanulni. Sőt mindnyájunk őszinte aggodalmára abbeli szándékának adott kifejezést, hogy szigorlatozni akar.

Tanakodtunk a dolgon, s kisütöttük, hogy a gyerek az oxfordiak ittléte alkalmával az angol kapus által visszarúgott labdát fejvel vágta vissza, s e közben agyveleje egy kissé meg rázkódott. Csakis így támadhatott föl benne a tanulási és szigorlatozási vágy.

Így hát a fiú eljött hozzám és bejelentette szándékát.

– Nagyon helyes. Elvégre tagadhatatlan, hogy valamikor csak tanulni is kell. Bravó!

A fiu bizonytalan tekintetet vetett rám.

– Nos, mit akarsz még?

– Egy kis protekciót.

– Hja öcsém, itt a protekció nem segít. El vagy-e készülve?

– El vagyok készülve, de ha tudom, hogy bátyám protezsál, nyugodtabban megyek a tanárok elé. Azután egy kis rosszindulattal a legjobb tanulót is el lehet buktatni, viszont egy kis jóindulattal a gyöngébben felelő diákban is meg lehet látni azt, hogy tanult és képességei vannak.

– Jó. Hát kitől félsz?

– Mariskától.*

– Helyes. Majd beszéljek vele. Hol lakik?

– Hold-utca 17.

* Mariska Vilmos, neves jogászprofesszor.

Beírtam a jegyzőkönyvembe: *Mariska, Hold-utca 17.*

– Igaz, miből vizsgálod nála?

– Pénzügyjogból és pénzügytanból.

– Jó, majd utána nézek.

A fiu eltávozott, én pedig folytattam a rendes napi életemet. Egészen megfeledkeztem ígéretemről. Egy reggel az asszony fölkel, azzal, hogy elküldheti-e a téli ruhámat, bundámat a szabóhoz, nyaralás végett. Persze. Hol lakik a szabóm?

– A pontos adresszét nem tudom, de keresse ki a jegyzőkönyvemben.

Az asszony az éjjeli szekrényről elveszi a jegyzőkönyvemet, s távozik. Én pedig, mint nyugodt lelkiismeretű ember, alszom tovább.

De végre a legnyugodtabb lelkiismeretű ember is betelik alvással, tehát én is fölkeltem kilenc órakor. Felöltöztem és nem vettem észre semmit. Kimentem az ebédlőbe, a szobalány behozta a reggelimet és ki-kibámulva az udvaromon nyiló, pompás orgonabokrokra, kényelmesen fogyasztottam a zsemlyeszeleteket. Az ötödik szeletnél eszembe jutott: nini, az asszony nincs itt, holott mindig itt szokott ülni velem szemben s rendszeren megállapítjuk a nap programját.

Csengetek. A szobalány bejön.

– Hol van az asszonya?

– Pakkol.

– Pakkol?

– Igen, kérem nagyságos úr, és sír.

Megijedtem.

– Hallja, Örzsi, nem jött a mamától valami levél ma reggel?

– Nem, a postás még nem is járt ma itt.

– Így hát rossz hírekről szó se lehet. Küldje ide az asszonyt azonnal.

Két perc múlva ott állt előttem az asszony. Vörös szemekkel. Sötéten, mint egy skót ballada. Szúró tekintettel nézett rám. És én hirtelenében lesütöttem a szememet.

Tetszik tudni, én nem tartom magamat rossz férjnek, de őszintén szólva, kitűnőnek se. A napnak, e dicső égitestnek is vannak foltjai, hát hogyan lennének a férjnek, e kevésbé dicső földi testnek? Igazán mondom, boldog családi életet élek, még pedig azért, mert a feleségem teljesen az én gusztusom szerint él, viszont nekem megengedi, hogy teljesen a ma-

gam gusztusa szerint éljek. Mondhatom, hogy a lelkiismeretem egészen tiszta, de mikor az asszonyt ilyen kétségbeesett ábrázattal belépni láttam: megdobbant a szívem. S azt a kérdést intéztem önmagamhoz: vajon mit is tettem én a közelmúltban?

Kezet csókoltam, jó reggel kívántam, s kérdém:

– Hát magának mi baja?

– Nékem semmi.

– Ugyan ne mondjon ilyet, hisz mindjárt sírva fakad.

Erre az asszony tényleg sírva fakadt.

Nem vagyok túlságosan érzékeny az asszonyi könnyek iránt, melyek a családi életben a legtöbb esetben teljesen alaptalanul folydogálnak, de mégse szeretem, ha az asszony sír.

– Ne sírjon kérem, hanem feleljen.

Ezt nagyon száraz hangon mondtam, hogy az asszony dühbe jöjjön. Mert akkor abba-hagyja a sírást. A manőver sikerült. Az asszony levette zsebkendőjét arcáról s szólt:

– Maga rútul visszaélt az én bizalmammal. Maga az orromnál fogva vezet engem. Én so-hase bontottam föl egy levelét se, sohase néztem bele a noteszébe, melyben állítólag re-génytárgyak vannak, sohase kutattam az íróasztalában. S mi a jutalmam? Hogy megcsal...

Összevontam a szemöldökeimet, s hidegen feleltem:

– Bizonyítékokat kérek.

– Adja ide a jegyzőkönyvét.

– Tessék!

Átadtam. Az asszony hevesen lapozott benne, végre megállt.

– Ime, itt van.

Kíváncsian néztem bele, s mit látok: *Mariska, Hold-utca 17.*

– Íme, a kedvese!

Mondhatom, hogy nincs az a bohózat, melyen jobbízút kacagtam volna. Mariska, no de kérem, hogy Mariska az én kedvesem! Hahaha!

Az asszony elbámulva nézett rám.

– Magyarázatot kérek.

Megszűntem nevetni. A homlokomra ütöttem. Hányadika van ma? Hány óra? Szent Is-ten, az a boldogtalan fiú ma vizsgázik és én elfelejtettem protezsálni. Talán még otthon ta-lálom Mariskát. Örzi, hamar kocsit!

Az asszony a vállamra tette kezét.

– Magyarázatot kérek! Nem hallotta?

Egy perc alatt elmondtam. Az asszony rám bámult. Nem hitte. Persze, mert igaz volt. Ha valami fantasztikus mesét hazudtam volna, elhitte volna.

– No hát jöjjön velem Mariskához.

– El is megyek! – kiáltott az asszony vésztjóslóan.

E pillanatban lépett be Bandi bánatosan, mint egy nagypénteki hollófiú, akit mosnak.

– Nos?

– Megbuktam.

– Ki buktatott meg?

– Mariska.

Diadalmasan néztem az asszonyra, kinek arca egyszerre kiderült.

– Mit kérdezett tőled?

– Azt, hogy mi a pénzügyjog.

– S mit feleltél?

– Hogy mindenkinek joga van pénzére ügyelni.

– Hahaha, bravó!

A szegény fiú azt hitte, hogy megbolondultunk, mert most már az asszony is nevetett... Adtam a gyerekeknek öt pengőt és ott fogtam ebédre... örömben, hogy a dolog oly szerencsésen végződött, mert két lappal odább az asszony ezt olvashatta volna a noteszembem: *Annuska, Szív-utca 53.*